

troyat

yaslı kar

MONAKO EDEBİYAT ÖDÜLÜ

troyat

yaslı kar

ceviren:

Özsel

YASLI KAR

Kapak : Ayhan Erer

HENRI TROYAT

Sayın,

Musa Bakbaş

YASLI KAR

(Monako Edebiyat Ödülü)

14.5 1968

Çeviren: **ORHAN GÜRSEL**

CEM YAYINEVİ

YIRMİNCİ YÜZYIL KLÂSİKLERİ 10

İstanbul, 1967

Cem Yayınevi Tan Ap. Başmusahip Sok. Cağaloğlu
Dizgi ve Baskı Yaylacık Matbaası, Nuruosmaniye.

TROYAT ÜZERİNE

Rus asıllı ünlü Fransız romancısı Henri Troyat (asıl adı, Torossi Antarassov), 1 Aralık 1911'de Moskova'da doğdu. Zengin bir tüccar ailesinden gelen Troyat'ın ilk çocukluk çağı izlenimleri, ihtilâl, kaçış, Paris'teki geçim sıkıntıları ile dolu sürgün hayatının olaylarına bağlanır. İhtilâl sırasında, ailesiyle birlikte, alt üst olmuş Rusya'nın içinden geçerek göç etmişlerdi. Troyat, bu uzun, aralıksız, korkunç sahnelerle dolu yürüyüşün anılarını daha ilerde eserlerine aktarmak üzere saklıyabildi. O sırada dokuz yaşlarında olan Troyat, Moskova'dan Kafkasya'ya, Kafkasya'dan Kırım'a, daha sonra Karadeniz yolu ile İstanbul'a, oradan Venedik'e, en sonunda Paris'e götürüldü. 1920 yılında artık bu büyük göçün amacı olan Paris'e ulaşmışlardı.

Troyat, bütün dereceleriyle öğrenimini Paris'te yaptı. Daha önceden Fransızca'yı Rusça kadar iyi konuştuğundan, bu yeni hayata uyması kolay olmuştu. Pasteure Lisesini, sonra Neuilly'de Hukuk Fakültesini bitirdi. Devlet sınavını kazanarak memur oldu. Ailece Fransız uyruğuna geçtiklerinden, genç Troyat, askerlik görevini Metz'de yaptı. Bu sırada ilk romanı «Faux Jour» (1935) («Yalancı Işık» 1956) daha askerdeyken yayınlanmıştı. 24 yaşındayken yazdığı bu ilk romanı «çok şaşırtıcı bir erken gelişme» olarak belirlendi ve Populistlerin roman ödülünü aynı yıl içinde kazandı. Baba-o-

ğul çatışmalarını tam bir psikoloji doğruluğu ile çözümliyen H. Troyat, anlatımı ile halka yakın gerçekçi yazarlar grubuna katılmıştı.

Aynı yılda ikinci eseri olan «Le Vivier» (1935) romanını da yayınladıktan sonra, Dostoyevski'nin belirli etkileri altında, yavaş yavaş yeni bir anlatım yoluna girdi. Kompleksler içinde kıvranan, kin ve nefretle yüklü, yalnız başkalarını değil, sonunda kendilerini de mahva sürükliyen gençleri eserlerine kahraman olarak seçmeğe başladı. Bu yoldaki en büyük başarısı «Araignée» (1938), ile aynı yılın Goncourt ödülünü aldı. Bu romanın kahramanı Gerard Fonseca, soğukkanlı ve egosantrik bir literat, bir kitap kurdudur. Üstelik sandığı kadar akıllı ve aydın bir kimse de değildir. Nietzsche'ye bulaşmış bir bencilliğin azgınlığı ve saldırgan bir irâde egemenliğinin coşkunuğu içinde yakınlarının hayatlarını düzene koymak, üç kızkardeşini de kendi yönetimine bağlamak tutkusundadır. Yakınlarının hayatlarını alt üst eder, çevresine huzursuzluk ve kargaşalık getirir. Kendi kanısına göre o bir dâhîdir, burjuvazinin kurumlarından, bu arada evlilikten kesin olarak nefret etmekte, aşkı da fizyolojik bir zorunluk saymaktadır. Düşünce ve hareketlerinin baş etkeni hiddet ve tiksindir. Dıştan bakılınca kendini üç kızkardeşine vakfetmiş görünmektedir. Onların basit ve burjuvaca hayatlarını kendi düşünce ve tasarılarına göre yeni biçimlere zorlamaktadır. Ama onları sevdiği söylenemez. Onlar ancak kendi irâde gücünün kurbanları, deneme tavşanlarıdır. Her üçü de kaba ve iğrenç birtakım esnaflarla evlenmişlerdir. Lucie, tenbel, bayağı, dar görüşlüdür, karakter gücünden yoksun kocası Paul'e uygun düşen bir tip. Elisabeth ise, Tellier adındaki herifi bulduğu için

kendini pek mutlu saymaktadır. O zamana kadar geçen renksiz hayatı, onu, sert, suskun, faydacı bir kadın hâline getirmiştir. Delişmen ve düşüncesiz Marie Claud ise, ahlâksız, ruhça kötürüm Vigneral'e pek uygun düşmektedir. Kızkardeşlerini, budalaca ve boş geçen gündelik hayatlarından kurtarmağa çalışan Gerard, onları, bir türlü anlayamadıkları gereksiz ve saçma denemelerle uğraştırır. Aslında kızkardeşlerinin şahsında insanlığı kurtarmak çabaları ile çırpınırken kendi felâketini de hazırlar. Aşırı düşünceleri, onu, bütün manevî ve ruhî neşelere kapatmıştır. Başkalarının ruhları üzerinde despotluk sürdürme tutkusu da intiharın kapısına kadar ulaştırır. İrâdesile hayata hükmetmek inancındayken, buna, başkalarının hayatlarında değil, kendi hayatına son verirken başarı ile ulaşır.

Troyat'ın ilk romanları («**Örümcek**» de bunlara dâhil), bilhassa hasta ruhlu kişileri, psikoloji çözümleri, toplumcu eleştiri eğilimleri yüzünden, onun, Rus aslından gelişini açıkça ortaya koyar. Bu anlamda, bu romanın kahramanı, Dostoyevski'nin onun üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koyar. Hele bitiminde bir bakıma, Tolstoy'un «**Kreutzer Sonatı**»nı da hatırlatır. «**Judith Madrier**» (1940) adındaki romanı, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Alman işgali günlerinde Fransa'da yasaklanmıştı.

Troyat 1941'de memurluktan ayrılarak bütün vaktini yazılarına hasretti. Büyük çaptaki eserlerini profesyonel bir bollukla yayınlamağa girişti. Bu devrede, onun, birbiri peşine yayınladığı üç roman var: «**La Mort Saisit Le Vif**» (1942) ile hayal gücünün genişliğini gösteriyor, «**Le Signe Du Taureau**» (1942) romanında ise durgun bir yüceliğe yükseliyordu anlatımında. H. Troyat, artık geniş okuyucu

kitlelerine yönelen bir romancı olmuştı. Bu arada yazının başka alanlarında da başarısını gösteriyor, «**Le Jugement De Dieu**» (1943) deki garip, ilginç, tutkulu hikâyeleriyle, Fransız edebiyatının en güzel fantastik masallarını veriyordu. Sonra yol yazıları ve biyografya araştırmaları yayınladığını da görüyoruz. Bunların en ünlülerinden biri olan «**Dostoyevski**» (1940) («**Dostoyevski'nin Dünyası**». Çeviren: Leylâ Gürsel. 1966), dünya edebiyatında biyografya denemelerinin en başarılılarından biri sayıldı.

ROMAN DİZİLERİ

İki ödül kazandıktan ve bütün bu denemelere giriştikten sonra, Troyat, büyük roman dizilerine de el attı. Bunlardan ilki bir Rus ailesinin 1888-1939 yılları arasını kaplıyan büyük serüvenini, yer yer yazarın çocukluk izlenimlerine, yer yer araştırmalarına dayanarak tasvir eder. Bu roman trolojisinde yazar, yalnız kendisinin ve ailesinin biyografi romanını değil, Beyaz Rusların büyük serüvenini bir çağ romanı niteliğinde belirlemeğe çalışmıştır. Bu temayı işleyen edebiyatın da en başarılı eseri sayılmaktadır. Henri Troyat, bu önemli eserini, akrabalarının ve Paris'teki sürgün Rusların anılarına dayanarak hazırlamıştı. Savaş, iç savaş ve devrim kargaşalıkları boyunca adım adım izlenen bir Rus ailesinin destanıdır bu. «**Tant Que La Terre Durerà**» (1947), «**Le Sac Et La Cendre**» (1948), «**Etrangers Sur La Terre** (1950) adlarını taşıyan bu roman trolojisinin bir çağ romanı olmaktan başka bir özelliği de, yurdunu bırakmak zorunda kalan bir Beyaz Rus ailesinin ikinci neslinin ikinci vatanlarına alışmalarını da anlatmasıdır. Troyat'ın ilk eserlerinde ve

bu serinin ilk cildinde Slav ruhu ağır basarken, son cildinde artık sürgün ailenin oğlu Boris Danoff, tam bir Fransız olarak tasvir edilmektedir.

Bu romanın yaygın ve geniş teması, iki dünya arasındaki insanların dramları, Henri Troyat'ın sanatının da anlamını ortaya koyuyor. Çünkü bir yandan eski vatanını anlatırken bir bölüm eserleri ile Fransayı anlatmaya yönelmektedir. Üç ciltlik bir başka roman trolojisinde, «**Les semailles Et Les Moissons**» (1953) da da, Fransız küçük burjuvalarının aile hayatlarını ve çatışmalarını tasvir etmektedir. Böylece iki büyük dizi hâlinde, birinde Rus ailesinin büyük olaylar içindeki evrimini, ötekisinde ise yeni vatanlarında aralarına karıştırdıkları küçük burjuvalar arasındaki aynı aile sorunlarını ele almaktadır. Troyat, son yıllarda beş ciltlik yeni bir roman dizisine daha başlıyarak 1959-64 yılları arasında sona erdirdi. «**La Lumière Des Justes**» adını taşıyan bu dizide de, yeniden, eski vatanından alınan temalara dönüyordu.

YASLI KAR

Troyat, «**La Neige En Deuil**» (1952) («**Yaslı Kar**»). Çeviren: Orhan Gürsel. 1967) romanı ile, yine geniş kalabalıklara yönelen eserlerinden birini vermiş, yayınlanır yayınlanmaz Monako Prenslığı Büyük Edebiyat Armağanı'nı almış (1952), romanın filmi yapılarak ünlü aktör Spencer Tracy baş rolde oynamıştır.

Troyat, bu romanında, ölmüş bir dağ rehberinin iki oğlunun trajik hikâyesini anlatmaktadır.

Bu roman, çağımız insanının ruhundaki büyük sorunu, yaşamasındaki büyük çatışmayı, dışa dönük ve kalabalıkları ilgilendirecek olaylara bağlayarak

anlatıyor. Dağların vahşî dekoru içinde geçiyor. Karlar, kayalar, buzlar ve sisler. İki erkek kardeş, yalçın bir dağı yenmek için savaşırken, her biri ayrı amaçlara yönelmektedir. Biri, küçük kardeşini babalarının namuslu fakat çetin mesleğine alıştırmaya ve yetiştirmeye, onu şehir hayatının serüvenlerinden kurtarmaya yönelmektedir. Öteki ise, eski aylak hayatına devam edebilmek için, uçağın içindeki garanti talan etme, bunu vâdide kimseye duyurmama çabasıdır. ¹⁶

Troyat, «Yaslı Kar» romanında İsviçre Alplerindeki dağcılık sporu bilgilerinden ve olaylarından, o çevrelerin yaşantılarından yararlanmış; ama bu romanda anlatılan, spor ve turizm değildir. Troyat kişilerinin psikoloji çatışmalarını serüven anlatımına kurban etmiyor. İnsanları dağa bağlayarak değil, dağı insanların davranışlarını belirlemede kullanarak, anlatımını heyecan verici bir hava içinde sürdürüyor. İnsanı yer yer dehşete düşüren yabanî bir sertlik içinde yürüyen bu acıklı romanda, sürükleyici ve güçlü bir romancı ustalığını denediğini, her yerde olduğu gibi burada da gösteriyor.

Fransız Akademisi 1938 yılında Troyat'ın eserlerinin tümüne «Louis Barthou» ödülünü vermişti. 1959 yılında da onun roman alanındaki eserleri kadar dört büyük Rus yazarının hayatları üzerinde yazdığı deneme kitaplarını (Dostoyevski, Puşkin, Lermontof, Tolstoy) da gözönüne alarak «Academie Française» üyeliğine seçti.

Bu romanı, 1957 yılında bir otobüs kazâsında genç yaşında ölen, Fransız dili ve edebiyatı alanında kendini çok iyi yetiştirmiş başarılı bir öğretmen olan Orhan Gürsel çevirmişti. Varlık Dergisinde çeviriler yayınladıktan ve bir süre de Fransa'da okuduktan

sonra, seçtiği bir romancının bütün eserlerini Türkçeye çevirmek istemiş, edebiyat sorunları üzerinde bazı araştırmalara da başlamıştı. Varlık Yayınları arasında bir çeviri romanı yayınlanmıştı. Şimdi yayınlanan çevirisini müsvedde hâlinde bırakmıştı.

Troyat'ın ona yazdığı bir mektup, rahmetli Orhan Gürsel'in ne kadar sağlam ve medenî ilişkiler içinde çalıştığını bize gösteriyor:

«Monsieur,

Je suis très heureux d'apprendre que vous avez traduit mon roman LA NEIGE EN DEUIL qu'il va être publié en langue Turque...» («Yaslı Kar» adındaki romanımı Türkçeye çevirmiş olduğunuzu ve onun Türk dili ile yayınlanacağını öğrenmek!e büyük kıvanç duydum...) Henri Troyat'nin Orhan Gürsel'e gönderdiği bu anlaşıma ve kutlama mektubu Aralık 1955 tarihini taşıyor. O tarihten bugüne on iki yıl geçti. Eser okunduğunda, çeviricinin dil duruluğu konusundaki endişeleri kadar, dağ rehberlerinin çetin yaşantılarını yansıyan o derin insanlık dramının da hiç eskimediği görülecektir.

Tahir Alangu

I

Buz tutmuş çalılarla kaplı küçük vâdiden uzun bir meleme duyuldu. Koyunlar sahiplerini uzaktan tanımıştı. Isaie Vaudagne kendi kendine güldü. Başı önde, yanakları soğuktan donmuş, rüzgâra karşı güçlkle ilerliyor, ayakları yerdeki ince kar tabakasına batıp çıkıyordu. Sayıları az, fakat serpilmiş, bol tüylü hayvanlarını özlemişti. Baharda dağ yamaçlarına bırakılan koyunlar, sıcak mevsimi alabildiğine bir özgürlük içinde geçirmişti. Isaie Vaudagne Nisandan beri her ay bir kez, dört saatlik çetin bir yolculuktan sonra onları görmek, saymak ve kendini hatırlatmak için dağa çıkardı. Onun yokluğundan yararlanan hayvanlar, otların tadına kapılarak boyuna yer değiştirirdi. Ama, birinin yaklaştığını görünce korkudan çılgına dönen kuzucukları ana koyunun çevresinde, öbürlerini de onların yanında bulmak zor olmazdı.

Artık Kasım ayı girmiş, kış boyunca kapalı kalacakları ağla dönmek zamanı gelmişti. Isaie iki iri parmağını dilinin altına sokup geldiğini bildirmek için duru, keskin bir ıslık çaldı. Yüreği, sevgi dolu bir sabırsızlıkla çarpıyordu. Bir randevuya gidiyordu sanki. İnce buz tabakalarıyla kaplı çalılıklardan geçtikten sonra sırtın kenarında dimdik durdu. Uzun bir boyu, zayıf fakat iri kemikli bir vücudu, düz kalçalarıyla geniş bir göğsü vardı. Bu durumuyla, ka-

yalar ve ağaç kökleri arasından yukarı fıskırmış duygusunu veriyordu insana. Uzun bacakları, diz kapakları cep gibi şişen Bonneval kumaşından pantolonlar içinde yutulmuş gibiydi. Karaya çalan sert dokumalı ceketi omuzlarında asılı kalmıştı. Meşin gibi çatlak, temiz çizgili yüzünü kaldırdı. Güneşin kemirdiği kaşların altında yuvarlak mavi gözleri, çocuksu bir sevinçle parlıyordu. Güldüğü zaman yaşını göstermezdi.

— Bakın hele şu kahpeciklere! diye mırıldandı. Söylenecek söz yoktu hani. Ana koyun yerini akıllıca seçmişti. Yeni yağan kar bu kuytu köşede tutunamamıştı. Yosunluk ve çakıllı bir sel yatağına dağılmış topu topu on beş koyun, rahat rahat otluyordu. İçlerinden yiye yiye karnı şişmiş biri, dua edersesine iki ön ayağı üzerine diz çökmüştü. Alınlarını birbirine vermiş öbür ikisi, gönül rahatlığı içinde geniş getiriyordu. Kısa kıvrık tüylü bir kuzu, havada şöyle bir çifte atıp annesinin böğrüne yapıştı. Isaie ciddî ciddî sermayeyi hesaplıyordu:

— On dört dişi koyun, bir damızlık koç, biri daha geçen hafta doğmuş üç kuzu.

Yüksek sesle konuşmuştu. Vücudunu öne eğdi. Üç çevik sıçrayışta çukura vardı. Kirli, kaba yağların içine gömülmüş koyunlar, efendilerinin gelişine bakıyorlardı. Göğsü gururla kabaran Isaie, elini tuz torbasına daldırdı. En yaşlı koyun Mounette onu sevgiyle selâmladı. Isaie:

— Beni gördüğüne sevindin demek, dedi. Kendi kendine ya vaktinde gelmezse... diye mırıldanıyordun herhalde.

Mounette sıcak, rende gibi sert diliyle sahibinin parmaklarını yaladı. Tuzu gören öbür hayvanlar yaklaştılar. Biraz sonra etrafını tüyden küçük bir bu-

lut sarmıştı. Hayvanların sırtında, yer yer, ince dolu taneleri görülüyordu. Tüylerin içine ot sapları, donmuş dikenler, ölü böcekler takılıp kalmıştı. Sürüsünün ekşimsi kokusunu Isaie neşeli neşeli içine çekti. Bir kuzu hiç orali olmıyan annesinden meme emiyordu. Sonra memeyi bıraktı. Sütten bir iplik sarkıyordu dudağından. Cılız bacakları, inik kulakları, heyecandan ıslanmış burnuyla, son doğan kuzu, ayrı bir yerde duruyordu. Isaie:

— Seni ben götüreceğim; yürüyemezsin sen, diye söylendi.

Köşeye çekilmiş kuzucuğu almak için kendine yol açtı:

— Haydi bakalım buraya, gel.

Kuzucağız yana sıçradı, hızla koştu, başını salladı. Isaie dizi yerde, ellerini açmış çağırıyordu:

— Gel be aptal. Ne kaçıyorsun benden? Dostum ben senin.

Hayvan kuşkuluyor, duraksıyordu. O zaman Isaie gider gibi yaptı. Kuzucuk onun yanına yaklaştı hemen; ürkek ürkek ayakkaplarını kokladı. Tam bu sırada Isaie âni bir hareketle onu yakalayıp kucığına aldı, göğsünde sıktı. Küçük, sinirli, sıcak bir et yumağı kolları arasında çırpınıyor, bir o yana, bir bu yana atılıyor, yürek parçalarcasına meliyordu. Isaie gülüyor ve sol eliyle ipekten karnı, korku çığlıklarının geçtiği narın, titrek boynu okşuyordu. Sonra sağ eliyle omzundaki torbayı çekip içine yükünü koymak üzere açtı. Bezden bir kapana giren kuzucuk hâlâ kısa tekmelerle karşı koyuyordu. Bir koyun sürüden ayrıldı. Isaie:

— Bunun annesi sen misin? diye sordu. Korkma, yavrun torbada.

Anneyi yatıştırmak için yavrusunu koklattı.

Koyun bir ot artığı çiğniyor, hareket halindeki ağzından tatlı bir buhar çıkıyordu. Kızıl rengiyle güneş, uzakta, sislerin ardında parıldıyordu. Son yağın karlar dağların görünüşünü değiştirmişti. Parça parça ak bulutlar kayalıklara yaslanmıştı. Çığ geçitlerindeki yıkıntıların üzerini kalın bir kar tabakası örtüyordu. İlk karaçamlar ince, gümüş bir tozla kaplıydı. Yalnız daha aşağılarda, insanların yaşadığı toprakların rengi değişmemişti. Isaie torbayı omzuna atıp besmeleyle yola koyuldu. Hava açık ve soğuktu. Yarım daire şeklinde sıralanmış dağlar, sürünün gidişini seyrediyorlardı. Isaie önde yürüyordu. Hayvanlar yan yana, kafalarıyla tüylü sırtlarını sallıya sallıya onu yakından izliyordu. Koç, o bilinen kokusu ve burulmuş boynuzlarıyla aralarındaydı. Çenesini bir koyunun kuyruğuna koymuş, düşünceli haliyle kendini akışa kaptırmıştı. Arada sırada Isaie başını arkaya çeviriyor, dostlarına bakıyordu. Karlık bir yere gelince koyunların kirliliği daha çok göze battı. Meleyip zıplıyor, şuradan buradan topladıkları ince dalları kıtır kıtır yiyorlardı. Ak-pak alan, onlar geçer geçmez bir çamur denizine dönüyor, meydana çıkan tek tük otlar rüzgârda titreşiyordu. Isaie küçük sel çukurunu bir sıçrayışta geçti; ardından bütün koyunlar atladı. Sirtında yeni doğmuş kuzunun ağırlığını ve sıcaklığını duyuyordu. Kuzucuk artık kımıldamaz olmuştu. Bir güven gelmişti ona. Kardeşinin kendisi ile dağa gelmeşiğine Isaie bir kez daha üzüldü. Marcellin bugünün anlam ve önemini anlamamış, şehre inmeyi tercih etmişti. Ne yapmaya inmişti acaba? Söyler miydi hiç? Belki de kendine uygun bir iş arıyordu, kimbilir? Buralarda yaşamak da zordu hani. Ama Isaie'ye göre değil tabii. O hem güçlü, hem uysal, hem

de çalışkandı. Marcellin öyle mi ya? Tam tersine; daima işten kaçar, dırıltı çıkarır, olmayacak şeye söylenir, hakettiğinden fazlasını isterdi. Onun iyi bir karakter sahibi olmadığını herkes bilirdi. Daha geçen hafta, birlikte çalıştıkları bıçkışhaneden kovulmuştu. Isaie yerinden ayrılmıyabilirdi. Fakat kardeşi olmayınca, işini de, çıkarını da düşünemezdi. Yaşamı Marcellin'in elindeydi. Onun istediği olurdu hep. İşsiz kaldıkları zaman «Anca beraber, kanca beraber» demek âdetleriydi.

Isaie:

«— Marcellin kurnazdır. Yolunu yordamını bilir o.» diye düşündü. «Ya taş ocağında, ya da ke-restecinin yanında bize bir iş bulur. Giderken tasarladığı bir şey vardı muhakkak. Sorup öğrenmeliydim. Söylerdi belki. Yok yok, söylemezdi. Zaten bana hiç bir şey söylemez.»

Koyunlarıyla baş başa kaldığı zamanlar; Isaie, herşeyi salim kafayla ölçüp biçerdi. Fakat, yüksek sesle, acele acele konuşan kardeşinin karşısında, düşüncelerinin kontrolünü yitirirdi. Sözcükler, kafasında birbirine karışır, anlamadan «Evet, evet» derdi. Köyde bazı kimseler, onu aptalın biri olarak görürlerdi; bunu bilirdi, aldırılmazdı ama. Başına kazâ gelmeden önce böyle değildi. Kaşlarını çattı. Düşünceler, bir bulut tembelliğiyle ağır ağır kafasından geçti: «Koyunlar... ev... Marcellin... Marcellin'in bıçkışhanedeki yerinden oluşu... tasalı, sinirli bağırıp çağırılmaları...» Aralarındaki yaş farkı yüzünden — Isaie elli iki, Marcellin henüz otuz yaşındaydı — büyük kardeş küçüğünü hiç bir şeyin söndüremediği bir şefkat ve aşkla seviyordu. Babaları kırçıl favorili ihtiyar kılavuz Vaudagne Le Dru, Marcellin doğmazdan pek az önce, dağda, müşteri ile birlikte

bir yıldırım çarpmasıyla ölmüştü. Anne doğum sancıları çekerken, ebenin bir başka köyde işi çıkmıştı. Üstelik yollar da karla kaplıydı. Askerden yeni dönen Isaie, kardeşinin ebesi olmuştu. Onu ana rahminden çekip çıkarmış, banyosunu yapıp ovmuş ve bir yorgana sarmıştı. Sonra, çığlıklardan davul gibi şişen, kana bulanmış annesini sabunla yıkamıştı. Ebe kadın içeri girdiği zaman, odayı temiz, anne ile çocuğu yan yana yatar durumda bulmuştu. Gaz lâmbası yanmıyordu artık. Aradan iki yıl geçmeden, dul anneleri dilinde şaşkınca sözler, ateşler içinde can vermişti.

Babaları gibi kılavuzluk yapan İsaie, yavruyu hiç kimseden yardım görmeden kendi bildiği gibi yetiştirdi. Marcellin okula gidiyor, ama dersleri sevmiyor, öğretmenlere saygı göstermiyordu. Korutmalara, paylamalara rağmen hoşuna gideni öğreniyor, din kitaplarına boş veriyor, Pazarları kiliseye gidecek yerde yaşlılarıyla koruluklara koşuyor, gülüp eğleniyor, hırsızlık yapıyordu. Büyüyünce, duayı ve tarla işlerini bıraktı. Hani bazan odunculuk yapan, fırsatını bulunca sınırdan adam kaçıran, ruhsatsız avlanan serseriler vardır; işte onlardan biri olmuştu. Ahlâkının düzelmesi ve bir disiplin altına girmesi için ağabeyi onu müşterileriyle birlikte dağa götürmeğe başladı. Bu devamlı çalışmalar Marcellin'in yabanlığını biraz olsa gidebildi. Yaşantılarının kurulu düzeni İsaie'nin geçirdiği kazâdan sonra bozuldu.

Kuzucuk bezden torbanın içinde meledi. Anne sürüyü yarıp öne geldi, yavrusunu kokladı. Başını uzatıyor, kuyruğunu sallıyor, gözbebeklerinde anlayışlı ve alçakgönüllü bir ışık parlıyordu. İsaie durdu, torbayı açtı, kuzuyu kolları arasına aldı:

— İşte bak gör; için rahat etsin, dedi.

Koyun teşekkür edercesine başını eğdi ve yine sürüye karıştı. Yer yer ağaç kütüklerinin görüldüğü kar kümeleriyle kaplı, çamur içinde yüzen bir fundalığa girdiler. Patika asık suratlı ağaç gövdeleri arasından dikine iniyordu. Karaçamların en üst dallarında biraz beyazlık vardı. Gökyüzü bulutlarla örtülüydü. Isaie soğuktan titreyen bir çocuk gibi kuzucuğu kollarında tutuyordu:

— Bu akşam Marcellin dönecek, koyunları ahırda görünce: «Ah seni gidi Isaie, seni!» diye bana iltifatta bulunacaktır.

Isaie başını kaldırdı, kardeşinin söyleyeceklerini tasarlamaya çalıştı. Ama kafası karıştı gene. Alçak sesle: «Isaie... Isaie...» diye tekrarlıyor, dudaklarında geniş bir gülümseme belirliyordu.

Isaie, duvarcıkları ak taşlardan yapılmış ilk ekili tarlalara vardığında, güneş dağın ardında batıyordu. Köy, yolun bitimindeki yamacın üzerinde kurulmuştu. Aşağıya yuvarlanmaktan korkan evler, bütün ağırlıklarıyla toprağa abanmış gibiydi. Sarkık damlar, küçük cansız pencerele^{rin} üzerine bir kasketin siperliği gibi iniyordu. Kesik piramit biçiminde büyük tahta bacalar, karanlıkta sessiz sessiz tütüyordu. İnsanoğlu dağın bu yüksek yamacında ev yapıp ekin ekmeğe cüret etmişti. Ama çavdar bile yetişmiyordu bu çorak, çakıllık arazide. Yaşlılar kıt kanaat yaşarlar, gençler ise bu verimsiz topraklardan kurtulmaya can atarlardı. Her yıl altı ay, yolları karla kapanan köyden kuş uçmaz kervan geçmezdi. Dere kıyılarına dek uzanan, ötedenberi elverişli ve şenelmiş yerlerde, şimdi on sekiz ev ya var ya yoktu. Bundan başka, daha yukarlarda, dağcılarının birkaç külibesi görülüyordu.

Evlere yaklaştıkça, kışlayacakları yere kavuşacaklarına sevinen koyunlar, sık sık melemeye başladı. Çıkan gürültüden Isaie memnundu. Öyle ya; hayvanları geçerken herkes bakmalıydı. Binaların arasında yol adamakıllı daralıyordu. Vâdideki elektrik fabrikasında gece işçisi yaşlı Roubı, elinde ufak baltası, kapısı önündeki bir ağaç kütüğünün üzerinde odun yarıyordu. Isaie'nin geldiğini görün-

ce, yayvan kulaklı, koca kafasını sallayıp tükürdükten sonra:

— E, nasıl hesap tamam mı? diye sordu.

Isaie:

— Hepsi tamam, üç de fazlası var, cıva gibi üç kuzucuk, cevabını verdi.

Kollarında tuttuğu hayvanı başıyla gösterdi. Roubu, iri bir oduna baltasıyla vurdu. Kuzu korkudan titreyerek gözlerini kapadı.

Isaie:

—Marcellin memnun olacak, dedi.

Roubu:

— Elbette, diye karşılık verdi. Ne zaman dönecek?

— Bu akşam.

— Şehre inmek için anlaşılan koyunları getirmeni beklemiş.

— İnnesi gerekiyordu Roubu.

— İş mi arıyor?

— Evet iş arıyor.

Marcellin'in hiç bir işte ona danışmadığını söylemeğe dili varmıyordu. Hayvanların sabrı tükenmişti; durmadan tepiniyorlardı.

Roubu:

— Şu koçu biraz bana bıraksana. Sonra Belacchi'ye veririm. Zaten sıra benim, diye ekledi.

— Peki, ipin var mı?

— Var. Getir onu hele.

Roubu cebinden bir ip çıkardı, ilmik yaptı, koçun boynuna geçirdi. Isaie yeniden yola koyuldu. Koç meliyor, hiç oralı olmadan kıçlarını salıya salıya giden nankör dişilerin ardından ipini koparmaya çalışıyordu. Isaie bağırdı:

— Haydi, haydi dilberlerim! Boynuzluğa boş

verin siz. Şimdilik bizde duracağına Roubu'de durun.

Biraz ilerden çocukluk arkadaşı Marie Lavalloud seslendi:

— Sürünü alıp indin demek!..

Kadının sevimli kırışıklarla dolu bir yüzü, kamburlaşmış bir sırtı vardı. Dışarı fırlamış damarlarla kaplı elleri, etekliğin üzerinden iki sopa gibi sarkıyordu.

Isaie, koyunlarına imrensin diye onun önünde durdu. Lavalloud:

— Başboş bıraktığın halde nasıl da büyümüşler! dedi.

Isaie gülerek:

— Doğru, hakkın var, dedi.

Bütün köy halkının bu şirin, güzel koyunları kıskandığına inanırdı. Marie Lavalloud:

— Eğirmek için bana yün vereceksin, değil mi? Geçen yılki gibi yünü ben eğirim; ipliği yarı yarıya paylaşıyoruz.

— Pekâlâ öyle olsun.

— Ot ambarımı onaracaktın; sözünü unutma. Kış yaklaşıyor. Her tarafı açık. Yarın gelir misin?

— Unutmam, Marie, yarın gelirim. Sözüm söz.

Bu cevheri tükenmiş yüzde, geçmiş bir anı gibi çocukça bir gülümseme beliriverdi.

Isaie mantar biçimindeki şapkasının kenarını eliyle düzeltti. Koyunlar küçük, inatçı darbelerle bacaklarına tos vuruyordu. Birkaç adım daha yürüdü. Joseph'in kahvesi önünde başta peder Joseph, muhtar Bellacchi, jandarma eri Coloz ve beldenin ünlü avcısı Bardu olmak üzere bir grup insan, yolunu kesti. Hepsi dağdan yana bakıyordu. Sürünün geldiğini işitince Isaie'ye döndüler. Coloz:

— Geldin mi Isaie? Koyunlarını da mı getirdin? Çalmamışlar ya? diye söze başladı.

— Ne diye çalsınlar? Ben başkalarının malını çalıyor muyum?

— Yok canım, sen başkasın!

Gülüşmeler oldu. Isaie şaşırıldı. Bu bir iltifat mı, yoksa alay mıydı? Kesin bir karara varamadan kolları sarkık, başı yerde, bir o bacağının bir bu bacağının üzerinde yaylanıyordu. Sonunda:

— Dayanıklısıdır benim koyunlarım, diye mırıldandı. Bakın, hiç biri topallamıyor. Üç saat yürüdüler soluk almadan.

Sözüne karşılık veren olmadı. Onunla ilgilenmiyorlardı. Yeniden dağa doğru baktılar. Isaie:

— Nereye bakıyorsunuz öyle? diye sordu.

— Dün gece dağa bir uçak düşmüş. Joseph'in radyosundan öğrendik. Onu görmeğe çalışıyoruz. Ama herhalde öbür yamaçta olacak, dedi Coloz.

— Uçak mı? Nereden geliyormuş?

Jandarma eri ciddî bir tavır takındı. Bıyığı küçük bir fırça gibi sertleşti. Gözünü bir noktaya dikerek, kendini kasa kasa:

— Uçak Hindistan'dan geliyordu, dedi.

Isaie gözlerini kırptırdı; o da baktı. Joseph:

— Anladın ya, dedi, Hindistan'dan yola çıkmış sonra da gelip buraya düşmüş. Ne macera değil mi?

Koyunlar meliyordu. Isaie'nin parlak, karla kaplı yamaca bakmaktan gözleri yorulunca:

— Gözükmüyor. Hiç bir şey gözükmüyor, dedi.

Bardu:

— Ah! Ne yürekler acısı! diye iç çekti. Benim uçağa güvenim yoktur doğrusu. Bir yere mi gideceğim, bir çift sağlam pabuç yeter. «Erişir menzili

maksuda âheste giden.» Yarın hava nasıl olacak acaba Isaie?

Bardu'nun kendisinden havanın nasıl olacağını sorması gururunu okşadı. Köydeki yaşlılar yanında o hâlâ önemli bir kişiydi. Onu unutmamışlardı.

— Rüzgâr dönecek, diye cevap verdi. Bu akşam biraz kar yağacak.

— Peki Marcellin nerede? Yoksa evde mi?

— Hayır şehre indi. İş arıyor.

— Bulacağı işin onu yormasından korkmuyormusun? dedi muhtar.

Oradakileri yeniden bir gülme aldı. Isaie de onlara katıldı. Nedenini bilmeden gülüyordu.

— Bakın, koyunlar durmuyor artık, dedi. Haydi hepiniz hoşça kalın.

Ağzını şaplatıp selâm verdi. Koyunları arkasında, yola koyuldu. Evi köyün sekiz yüz metre ilerisinde «Kart Bekârlar» denilen bir yerdeydi. Bu topu topu dört evlik mahallede, kardeşi ile kendisi yaşıyordu yalnız. Öbür üç ocak çoktan sönmüştü. Burada ne kadın ne çocuk vardı. Erkekler evlenmezler, bekâr yaşarlardı. Kimi yaşlanıp göçer, kimi ayrılıp gider, evleri de soğuk mahzenler olarak yüzüstü kalırdı. Çökmüş çatılardan, açık kapılarla pencerelerden rüzgârın getirdiği binbir yıkıntı, döküntü, içeri girer, yağın yağmurlarla çamur olurdu. Çatlak eşikler üzerinde kırmızımtrak otlar biterdi. Bu iskelet kalıntılarının yanında Isaie Vaudagne'ın evi hoş ve sağlam görünüyordu. Zemin kat, harçla tutturulmuş büyük taşlarla, üst kattaki ambar ise karaçam keresteleriyle yapılmıştı. Kaba bir şekilde konulmuş kül renkli tahtalardan ibaret damın üzerine, kiremit yerine yaprak yaprak taş parçaları yerleştirilmişti. Lâtalarla çevrili baca, göğe doğru yük

selmişti. Kapının sağında, çatı altında, dikkatle istif edilmiş yongalar, yumuşak sarı renkli bir tabya meydana getiriyordu. Ambar, yangın ihtimaline karşı, evin uzağında, zamanla kararmış meşe kerestelerinden yapılmış, kare biçiminde bir kulübeydi. Koni şeklinde dört ayak, sıçanlarla tarla farelerinin girmemesi için onu topraktan ayırıyordu. İçine kurutulmuş et, yulaf, çavdar gibi erzak, ölmüşlerin eski, yaşayanların yeni elbiseleri ve yeri doldurulamıyacak bir çok kutsal eşya yığılmıştı. Biraz daha yukarda, dağ tarafında, çığlardan korunmak için üst üste konmuş kayalardan bir duvar yükseliyordu. Tehlike bu yönden gelirdi hep. Isaie her zamanki gibi, evine ayak basmadan önce gökyüzünü delen granit tepelere baktı. Güneşin kırmızı ve parlak ışığı kayaların uçlarına sığınmak üzere alçak yerleri terk etmişti. Ateş renginde upuzun bir bulut, kardan kubbe üzerinde hâlâ duruyordu. Aşağıda, taşların geniş çatlakları arasına gölgeler sinmişti. Çağlayanların duru suları kül rengini almıştı. Gümüş saplı bıçaklar gibi dimdik duran buzul, sönüyor, köreliyor, solgun, düz bir leke olmayı kabulleniyordu. Karların bitiminde ormanlar geceye gömülüyor, otlaklar gözden kayboluyor, otların arasındaki kocaman çakıllar yuvarlak, düşünceli insan kafalarını andırıyordu. Isaie başını salladı:

— Dağda hava çok fena; gökyüzü berbat, dedi.

Kapıyı açtı. Koyunlar ahıra itişerek girdi. Isaie onlara karaçam artıkları ile kurumuş kayın ağacı yapraklarından yer hazırlamıştı. Yemlik, kuru otları tıka basa doluydu. Çamçağın suyu gün ağarınca tazelenmişti. Ilık, kokulu bir yarı aydınlık, ayakları yorgunluktan titreyen hayvancıkları bağrına bası-

yordu. Altı aylık bir ayrılıktan sonra ahırını yeniden istilâ eden bu taşkın sürüyü dip tarafta bağlı iki keçi titrek sesleriyle protesto etti. Dağda doğdukları için böyle kapalı yerde yaşamamanın törelerini bilmeyen kuzular, kendilerini duvarlara çarpıyor, korkudan meliyor, annelerinin memelerini arıyordu. İsaie gülerek bağırdı:

— Telâş etmeyin; hepinize yer var.

İlkin, memeleri adamakıllı şişen keçileri sağmak gerekiyordu. İsaie kovayı yaklaştırdı. İri parmaklarının arasından fışkıran ak, köpüklü sütü sağmağa başladı. Sonra ahırını mutfaktan ayıran aralıklı tahtalardan yapılmış küçük kapıyı itti, kovayı masanın üzerine koydu. Tahta pervazlı ufak bir pencereden ve damda açılmış kocaman bir bacadan süzülen ışık büyük odayı aydınlatıyordu. Aşağıya doğru genişleyen bu deliğin içi kapkaraydı. Oyuk bir taş üzerine oturtulmuş dökme demirden bir levha, ocak yerini tutuyordu. Üst tarafta, dallardan yapılmış bir set üzerinde çamaşırlar kuruyordu. Saman sapları, tavanın kirişleri arasından sarkıyor, mahzenin giriş kapısından ekşi sütle mantar kokuları geliyordu. İsaie bir bardak süt içti, ateşi yaktı, tencerede kalmış çorbayı ısıttı. Rüzgâr, dumanı odanın içine dolduruyordu. İsaie, öksürerek, homurdanarak bacanın çekmesini sağlayan düşey çubuğu sarstı. Yukardan kara tozlar yağmur halinde ocağın üzerine döküldü. Ama yavaş yavaş baca çekiyor, hava soluk alınır hale geliyordu. İsaie yaşamından memnun, oturup çorbayı içmeğe başladı. Sıcak sıvı boğazından aşağı kayıyordu. Kafası bomboştu, kimi vakit süslü kutusunda artık işlemeyen duvar saatiyle kırık kapkacağın durduğu eğri bacaklı büfeye, kimi vakit duvarda iki dağcı değneği-

nin arasında asılı posta takvimine, kimi vakit de kapının yanında, üzerinde almanakların, eski gazetelerin, mürekkep şişesinin ve Marcellin'in sözlüğünün bulunduğu etajere dalgın gözlerle bakıyordu. Bu sessiz yüzlü nesnelər, alacakaranlıkta gittikçe gözden silinmeğe başladı. Oda bütün bütün kararınca, Isaie kalktı, gaz lâmbasını yaktı. Köyde elektrik vardı. Gelgelelim, belediye, nüfusu iki kişiden olan «Kart Bekârlar» mahallesine dek telleri uzatmayı gereksiz bulmuştu. Lâmba is çıkarıyor, kapının altındaki aralıktan soğuk giriyordu. Rüzgâr evin köşelerinde ıslık çalarak hızını kaybediyordu. Isaie dalgın dalgın bir parça peynir yedi. Bıçağının ucuyla dişlerini temizledi, süt kovasını kulpundan tutup mahzene indirdi. Yarın, sütü bakır bir tence-reye boşaltacak, sonra da peynir yapacaktı. Bugünlerde odun biçmek, yedek kereste hazırlamak, bir koyunu kesip tuzlamak, yeni bir küfe örmek gibi birçok işi vardı. Mahzenden yukarı çıktığı vakit ölgün fitili son gaz damlalarını emen lâmba sönmek üzereydi. Isaie kendi kendine «Şimdi ne yapacağım?» diye sordu. Yatmalı mı, yoksa kardeşini beklemeli miydi? Marcellin hangi saatte döneceğini söylememişti. Sabahleyin giderken sadece «Akşama görüşürüz.» demişti. Eğer dostları onu yemeğe alıkoysularsa, geceleyin geç dönerdi herhalde. Yol yaya iki saattti. Üstelik yokuştı da. Bir de şehirde iş bulamamışsa sınırları kimbilir ne denli bozulmuştu. Bu gibi durumlarda onu kendi haline bırakmak en iyisiydi. Öfkesi yavaş yavaş geçerdi o vakit. Bununla birlikte, Isaie kardeşinin eksikliğini şiddetle duyuyor, ona koyunları göstermek, araştırmalarından ne sonuç aldığını sormak için sabırsızlanıyordu. «Canı sıkılmışsa sorularına cevap vermiyecek.

Ama iyi bir haber getiriyorsa, beni burada kendisini dinlemeye hazır bulmaktan memnun olacak. Dirseklerimizi masaya koyar, iki arkadaş gibi konuşuruz. İster karnı tok olsun, ya da aç, ben yine ona bir kâse çorba içirtirim. Üstüne bir bardak da beyaz şarap. Dönüşünü kutlamak gerek. Yatağa girmeden önce koyunlara da şöyle bir bakmağa gideriz...»

Bu tahminlerle büyülenmiş bir halde, yatınca ya dek vakti nasıl geçireyim diye düşündü. Oylanmak için etajerin üzerinden almanağı, bir yazı kalemiyle mürekkep şişesini aldı. Vaudagne'larda günün önemli olaylarını bir almanağa yazmak kuşaktan kuşağa geçen bir gelenektir. Masanın önünde bir sıraya oturdu; üç renkli, dinî resimlerle süslü almanağı karıştırmaya başladı. Sonra günün tarihini bulup iğri büğrü harflerle «Koyunlar ahıra döndü. Bir uçak düştü.» diye yazdı. Biraz duraksamadan sonra, yazdıklarının altını çizdi. Buruşan kâğıt çıtırdadı. Parlak mürekkep yavaş yavaş kururken, İsaie yarı kapalı gözlerle yazdığına bakıyordu. Sayfayı çevirdi; geçmiş anıların peşindeydi. Hoşuna gidiyordu bu iş. Bu anılarda eski günlerin en üzüntülü, tehlikeli, ya da neşeli saatleri yaşıyordu. Okudu: «29 Ekim. Ormandan indim.» Gözlerinin önünde çıplak, yapraksız, reçineli karaçam kütüklerinin geçitlerden baş döndürücü bir hızla kayması, rasladığı kayalara çarparak takla atması, ufalanan kırmızı kabuklardan bir toz bulutu içinde yamaçtan aşağı yuvarlanması canlanıverdi. Bir başka sayfa çevirdi: «17 Mart. Bir çığ yuvarlandı. Bereket köye kadar inmedi.» Birden, bir bahar akşamında taşların gök gürültüsünü andıran seslerini, eve kadar giren kükürt kokusunu hatırladı. Aklına pörsük

memeli, cerahat gibi sarı sütlü keçinin ölümü, papazın, halkı, yeni ibadet yerine götürüşü, Marcellin'in tüfekle bir yaban horozunu vuruşu geldi.

İsaie, bu kadar önemli olayları yaşamış olmasına şaşıtı. Midesi çorbanın sıcaklığıyla durmadan gurulduyordu. Sayfaları çevirmek için parmağını tükürükledi. Günler ters yönde birbirini izliyordu, «15 Mart... 3 Şubat...» gibi. Sonunda, yılın ilk günü: «1 Ocak. Marcellin güveçte pişirdiğim yemeği pek beğendi.» Sevinç içinde gülümsedi. Kalktı, almanagi yerine, etajerin üstüne koydu. Gerçmiş yılların almanaklarını karıştırmayı bir an aklından geçirdi. Eliyle kalın kaplı kitabın tozlu sayfalarını okşuyordu. Ama, geceleyin huzurunu kaçırmamak için onları açmaması gerektiğini biliyordu. Çünkü, bütün felâketler orada uykuya yatmıştı. Bu Marcellin de neden dönmemişti hâlâ? Isaie, kardeşi evde iken zararsız, iyi şeyler düşünürdü. Yalnız kaldığı zamanlar ise o uğursuz yılı hatırlamaktan kendini alamazdı. Dışarda rüzgâr acı acı uğulduyor, damın kirişleri gıcırıyor, havada olağanüstü bir şeyler dolaşıyordu. Bir başkası vardı sanki. Isaie elini uzattı. Hayır, öbür almanaklara bakacak değildi. Bunu yapmağa cesareti yoktu zaten. Kitapların arkasında duran sararmış, yarık yarık olmuş fotoğrafı aldı. Bir grup kılavuz, o da aralarında. Sert, gülümseyen yüzleriyle bir sıraya oturmuşlardı. Elleri dizlerinin üzerinde, ağızlarında pipoları sâbit bir noktaya bakıyorlardı. Ayaklarının dibinde torbalar, halatlar, resmin altında bir de tarih: 1938. Bütün adları sayabilirdi: İşte Nicolas Servoz, Paul Blandot, küçük Vernier Durdu. Heyecanlanmıştı.

— Korktuğum başıma geldi işte. Bunlara bakmanın sırası mıydı?

Fotoğrafı almanakların arkasına itti. Gel gör ki, belleği, bu konuda işlemede sürdürüyordu. Resimdeki o mutlu, o yiğit adam gerçekten kendisi miydi? Bölgenin en güvenilir kılavuzuydu o. Bütün seçkin kadın ve erkek müşteriler ona her fırsatta minnet duygularını ifade etmişlerdi. Şehre inmek için köyden ne zaman geçse, dağcılık kulübünün adamları onu saygı ile selâmlardı. Gençler öğütlerini dinler, yaşlılar dostluğunu kazanmağa çalışırdı. Yanında eşyaları taşımak gibi bir görevi olan Marcellin, kılavuzluk işinde onun sözünden dışarı çıkmazdı. Bir anda kafası karıştı, gözleri karardı, eli ayağı tutmaz oldu. Uğursuz yılın almanağına bakmasının gereği yoktu artık. O akşam hiç bir şey yazmamış, sadece sayfaların ortasına, bir yas işareti olarak, kara bir haç çizmişti. İpin bağlı olduğu sivri kaya birden kopmuş, müşteri de uçuruma yuvarlanmıştı. Bu korkunç hayalden kurtulmak için başını silkeledi. Herkese yüzlerce kez tekrarladığı sözler dilinin ucuna geliyordu:

— Bunda kabahatim yoktu benim. Dayanma noktası sağlam biliniyordu...

Bu olaydan on beş gün sonra, yanında Marcellin ve üç müşteri olduğu halde bir kar yığınının altında kalmışlardı. Tozayan karlar içinde İsaie «Kaçın! kaçın!» diye bağırmış, ama iş işten geçmişti. Yukarda, göz kamaştıran ağır bir kütle, tembel bir uğultuyla boşlukta yuvarlanıyor, gökyüzünü kaplıyordu. İple birbirine bağlı dağcılar, çığır rüzgârıyla yamaca yığılırlar ve ilk yarıkların kıyısında gömülüp kalmışlardı. Marcellin ile İsaie, tehlikeden ustaca sıyrılıp, derhal müşterileri hapseden kalın ak kümeyi kazmağa başlamışlardı. İçlerinden biri derinlere batmadığı için yaşıyordu.

Öbür ikisi, dört metre kalınlığındaki yoğun kar tabakasının altında boğularak can vermişlerdi. Isaie, bu ölü bedenler önündeki öfkesini hatırladı. Onlara suni teneffüs yaptırmış, kaskatı kesilen ağızlarına rom dökmüş, soğuk, pelteleşmiş yanaklarına ölçülü tokatlar atmıştı. Ölümden kurtarılan kırmızı yüzü pırıl pırıl genç İngiliz, sinirli sinirli gülüyor, kuklalar gibi ellerini sallıyordu. Bu çılgın kahkahaları Isaie, kapının ardında rüzgârın iniltilerine karışmış bir halde işitiyor gibiydi.

— Susun.

Şimdi de o günkü gibi bağırmıştı. Alnında ter damlaları parıldıyordu. «Bari Marcellin gecikmese! Bırakmasa beni yalnız! Her yalnız kalışımda, bu korkunç hayalden yakamı sıyırıyorum.»

Büfenin üzerindeki çalar saata baktı Dokuz. «Şimdi, Güney Lokantasında Pierette ile, hani şu ağızını yayarak gülen, adamın gözünün içine bakan, iri kıyım kahpeyle olmalı. Kocasını müşteri çeksin diye karısının her çeşit davranışına göz yumuyor. Onunla olunca, aklı gidiyor Marcellin'in. Birlikte içiyor, birlikte yatıyorlar. Marcellin yokken başkalarıyla içip, başkalarıyla yatıyor. Herkes de biliyor bunu. Fakat Marcellin'in aldıracağı yok. Zaten ona herşey vız gelir. Ne Tanrıdan, ne şeytandan korktuğu var. Başkasının karısıymış, başka adamın malıymış, aldırış bile etmez. Çıkarı neredeyse o orada. Kocasıymış, jandarma yakalarmış, boş veriyor, boş. Her vakit ruhsatsız avlanır. Bu, onun yaşamı. Ama kötü çocuk değildir. Sadece vicdanı henüz uykuda. Mutlu kılabilsem onu, daha da iyi olacak. Ağabeyim ama bu işi beceremiyorum..» Kapı kanadı, bir el dokunmuş gibi gıcırdadı. Isaie ürperdi, sonra

yavaş sesle: «Kim o?» diye mırıldandı. Kalkıp kapıyı açtı.

Kudurmuş bir rüzgâr çarptı yüzüne. Dışarda, yer yerinden oynuyordu; İsaie karanlık bir uçurumun kenarındaydı sanki. Görünmeyen tepelerden kopan fırtına köyün üstüne çullanıyordu. Kasırga kimi vakit keskin, kimi vakit kaba uğultularla dağda yankılar uyandırarak geliyordu. İsaie sırtını duvara dayamış, başını uzatıyor, gözlerini kırıştıırıyordu. Damdan bir taş kopup iki adım önüne düştü. Eskiden boradan, fırtınadan korkmak nedir bilmezdi. Bulutlarla kayalar, karlarla buzlar onun dostlarıydı. Yüksekteki bölgelere sevgi ve güvenle bağlıydı. Yamaçlarda sırtında torbası, elinde dağcı değneği ile yürürken herkes tanırdı onu. Çok şey bilirdi. Gel gör ki, bir gün dağa olan güvenini yitirdi.

Rüzgâr soluk almak için sustu. Dünyanın üzerine sıkıntılı bir sessizlik çöktü. Gece, iyiden iyiye kararıyor, koyulaşıyordu. Dokunaklı bir yas müziği, bir ihanet konuşması gibi yeniden başladı. İsaie havada karın habercisi bir tatlılık, bir arılık sezinledi. Birden, o uğursuz günlerin çirkin görüntüleri kafasına üşüştü. Üst üste ölümler... İşareti anlamazlıktan gelmiş, yenilgisini kabule yanaşmayan mağrur bir güreşçi gibi inat etmiş, ama kader onu üçüncü kez yenmişti.

— Marcellin! Hey Marcellin!

Hiç kimse ses vermedi. Gece bomboştu. İsaie içeri girdi yeniden. Yıllarca, yıllarca önceydi. Tam tarihi neydi acaba? Hatırlamıyordu şimdi. Almanak sayfasında yine bir kara haç. Yanı başında müşterinin adı. Nasıldı? «Godin miydi?.. Godot muydu?... Dur bir bakayım...» Bu uğursuz anıdan

kurtulmak için sıraya oturdu, kitap dolu rafa arkasını döndü. «Biraz sonra Marcellin gelir; hepsini unuturum.» Yolda bir ayak sesi mi? Hayır, hayır; rüzgârın iniltisi. O gün dağda rüzgâr yoktu. Adamın bedeni derin bir çatlakta yanlamasına sıkışıp kalmıştı. Sol eli boşlukta, sağ eli güneş vuran kalın bir duvara dönüktü. Adamcağız aşağıda, bir çukurun içinde, hücreesindeki bir aziz gibi mahpustu. İsaie kayaya tutuna tutuna kolayca yukarı tırmanmıştı. Beş metre daha üstte bir düzlük vardı; oraya çıkıp müşteriye kendine kadar çekerek kurtarmayı düşünmüştü. Lâmbanın ışığı âni titremelerle azalmağa başlıyordu. Biraz sonra koyu karanlıklar içinde kırmızı bir nokta olarak kalmağa mahkûmdu. Bir yandan güneş karları eritiyor, öte yandan gecenin ayazı ile donmuş ince buz parçaları sarkıyordu. İpekli bir kumaş hışırtısı. Bıçak gibi keskin, cam gibi ince bir buz parçası İsaie'nin yüzünü yalayıp geçmişti. Sonra bir başka parça daha. İçgüdüsel bir hareketle başını, kayanın nemli, karanlık boşluğuna sokmuştu. Şakağında bir küçük darbe. Acıtmamıştı bile. Sadece bir sıyrık. Düşmesi durmuştu buzların. «Nereden geliyor bu gürültü?» Ahırda bir koyun meliyordu. İçinde bir ezginlik duydu. Kalkıp hayvanlarına bakmak istedi. Ama kımıldıyamıyordu. Akli bir başka yerdeydi: o adamda. Anılardan sıyrılamıyordu bir türlü ayakkaplarıyla kayanın kumlarını atıyor, titrek dizleri, bitkin elleriyle doğruluyor, yanağından kan akıyor, gözlerinde bir perde oynuyor. Bu namussuz yara yüzünden. Budalaca bir şey bu... Hayır! hayır! Dağ kımıldanıyor, ayaklanıp itiyor onu. Yitiriveriyor dengesini. Tırnaklarını granite geçiriyor. İşte uzayda bir kuş gibi, bir taş gibi yapayalnız. Adam, ağzını açmış, el-

lerini uzatmış bir halde gözüne ilişiveriyor. Ve birden her ikisi de karmakarışık ipler içinde uçurumdan takla ata ata kayıyorlar. İsaie delicesine uzatıyor ellerini, bir şey yakalayamıyor. Kulakları uğulduyor. Duracakmış gibi oluyor yüreği. Açık bacaklarının arasından, dört yüz metre daha aşağıda, korkunç görüntüsüyle buzul, ölü bir yılan örneği uzanmaktadır. Bütün umut kapıları kapanmak üzeredir. Ama hayır, dağ karnını şişirmiş, İsaie'nin önüne karlı geçidi, beyaz bir önlük şeklinde serivermiştir. Sonra bir yuvarlanma. Oda karariverdi. Sönmüştü lâmba. Kalktı; el yordamıyla büfeyi buldu; çekmeden mumu alarak boş şişenin üzerine oturttu. Kükürtlü kibriti topuğunda çakararak fitile yaklaştırdı. Kapının altından süzülen hava akımı alevi yatırıyor, duvardaki gölgeleri oynatıyordu. İsaie tekrar masasına döndü; mumun önünde dirseklerini dizlerinin üzerine dayamış, başı ellerinin içinde, sessiz bir umutsuzlukla oturuyordu. Ertesi sabah, imdat ekibi, onları yan yana, çarpmayı kısmen hafifleten bir buz tepeciğinin kenarında, boydan boya yığılmış halde bulmuştu. Omuriliği kırılan zavallı adam, kendine gelemeden hastahane de ölmüştü. İsaie'nin kafatası çatlamış, vücudu yara bere içinde kalmıştı. Üç ameliyat. Sonra altı aylık bir iyileşme devresi. «Kart Bekârlar» mahallesine bitkin bir durumda döndü. İkinci Dünya Savaşı, Marcellin'in tutsaklığı, hep birbirini kovaladı. Onu yoklamada, yarasından ötürü, çürüğe çıkarmışlardı. Joseph: «Fırsat bu fırsat. Dön mesleğine yine. Şimdilerde kılavuz kıtlığı var» demişti. İstememişti İsaie. Şakası yoktu dağın. Kötü alinyazısı onu, aşağılarda, evlerle otlakların düzeyinde yaşamak zorunda bırakıyordu. Ama olsun, yaşamından yakınmıyordu.

Yükseklere çıkma özlemi de zamanla silindi gitti. Savaş bitip Marcellin gelince, ağabeyinin bu boyun eğişine şaşmadı. «Yok, yok, Marcellin dağı sevmezdi. Benim zorumla gelirdi. Artık bu işle uğraşmıyacağımı anlayınca, o da sevindi...» Fırtınayı düşünceli bir sessizlik izledi. Mumun alevi dimdik çıkıyor, fitilin cızırtısı işitiliyordu. İsaie, bütün gönlüyle, şu anda, Marcellin'in kapıyı açmasını, içeri girip: «Nasılsın bakalım?» demesini diledi. Eskiden, evin tek hâkimi İsaie idi. Şimdi ise, Marcellin'in ona ihtiyacından çok, o Marcellin'e muhtaçtı. Olağaniüstü bir şey yoktu bunda. «Ah bir gelse! İş bulmasa da, Pierette ile kavga da etse, serkeşlik de yapsa ne önemi var? Yeter ki gelsin!» Zahire ambarında fareler cirit atıyordu. Başını ortadaki direğe doğru kaldırdı. Tahtaya «Bu evi İaque Vaudagne 1853 yılında yaptırdı. Ruhu şâd olsun!» sözcükleri kazılmıştı.

— Allah rahmet eylesin! diye mırıldandı.

Bir şefkat kapladı içini. Gözleri yaşardı. Kazâdan önce ağlamak nedir bilmezdi. Doktorlar, başını evirip çevirdiklerinden bu yana öbür insanlar gibi yufka yürekli olmuştu. Pencerenin karanlık camı ardında kar, ağır ağır, seyrek kocaman parçalar halinde yağmağa başladı. Çalar saat onu beş geçtiğini gösteriyordu. Eğildi, çenesini göğsüne dayadı: «Muhakkak gelir; sabretmeli.» Baş yorgunluktan önüne düşüyor, gözkapakları ağırlaşıyordu. İki büklüm oturarak uyuya ka'dı.

Soğuk bir hava akımı birden uyandırdı onu. Kapı açılmıştı. Zifiri karanlık içinde, sert ve parlak yüzüyle Marcellin tepeden tırnağa ak-pak göründü. Üstünü başını silkeliyor, birikmiş karlarla ağırlaşan kocaman pabuçlarını yere vuruyordu. Son-

ra ayağı ile kapının kanadını itti; beresini bir yana fırlatıp salına salına masaya doğru ilerledi. Tıknaz bedeni, daracık alnı, incecik dudakları vardı. Güçlkle soluk alıyor, ısınmak için ellerini birbirine sür-tüyordu.

Isaie uyusuk bacakları üzerinde doğruldu, ya - vaş sesle:

— Geldin mi Marcellin? dedi.

Marcellin'in geldiğini görünce sesini yükseltti:

— Çok şükür geldin.

Sevinçten soluğu kesiliyor, yerinde duramaz oluyordu. Kardeşini kolundan yakalayıp zorla se-dire oturttu. Yıllardır görmemiş gibi gözlerinin içi-ne bakarak:

— Yemek yedin mi? diye sordu.

Marcellin:

— Evet, dedi.

— Biraz da çorba iç.

Marcellin cevap vermedi. İşi yolunda mı gitmiş-ti? Bilmeye imkân yoktu. Kaşlarında biriken kar taneleri eriyor, mumun alevi çukura kaçmış küçük, kara gözbebeklerinde yansiyordu. Yorgun ve dü-şünceli görünüyor, durmadan yutkunuyordu. Isaie çorba tenceresinin altındaki ateşi eşeledi. Sabırsızlanmasına rağmen koyunların lâfını etmeye çekini-yordu. Söyliyecekleri dilinin ucundaydı. Çorbayı tabağa koydu. Sonunda:

— Biliyor musun? dedi. Koyunları getirdim. Hepsi tamam. Üç de kuzu var. Şimdi ahırdalar. İstersen gidip görelim.

Marcellin:

— Sonra, sonra, diye cevap verdi.

Ağabeyinin elinden tabağı almış, ağzını şapırdata şapırdata çorbasını içiyordu. Isaie onu bu

denli iştahlı görmekten çok memnundu.

— Köyde, diye devam etti, ihtiyar Rouby'yi, Marie Lavalloud'yu, Bellacchi'yi, Bardu ile Coloz'u...

Marcellin:

— E, ne olmuş? diye sözünü kesti.

Isaie sustu. Ne diyeceğini unutmuştu artık. Ama bir an süren kararsızlıktan sonra düşünceleri düzene girdi. Neşe ile bağırdı:

— İmreniyorlar bizim koyunlara. Dağa düşen uçaktan da konuştuk.

Marcellin:

— Şehirde de herkes ondan söz ediyor. Güney Lokantasına bir sürü gazeteci havadis toplamak için gelmiş, dedi. Uçaktakilerin hepsi öbür dünyayı boylamış anlaşılan, diye de ekledi.

— Nereden biliyorlar bunu?

— Bir pilot oralarda uçmuş. Enkaz doruğun yanındaymış hemen. Hiç bir canlılık belirtisi de görünmüyormuş. Calcutta'dan geliyormuş uçak. Haberinin var mı neresi Calcutta?

— Biliyorum, uzakta bir yer... Calcutta...

Calcutta sözcüğünü saygı ile söylemek için beceriksiz dudaklarını bir kaç kez oynattı.

Marcellin:

— Kılavuzlar bu meseleyi aralarında tartışıp duruyorlar. Bir imdat ekibi de yollamak sözkonusuymuş, dedi.

— Madem ki kurtulan yok, imdat ekibinin değeri ne?

— Postayı alacaklar.

— Ha, posta mı?

— Evet mektuplar.

— Ya! dedi Isaie.

Mektup işini yarım yamalak anlıyor ama sıkıntısını pek belli etmek istemiyordu.

— Dağda yine ölüler ha, dedi.

— Bir otuz kadar varmışlar, diye karşılık verdi Marcellin. Açmıyalım bu meseleyi. Herkesin derdi de, sevinci de kendine.

Dilini şaplattı. Dudakları nemliydi. Ateş basmıştı yüzünü. İnce uzun parmaklarıyla masayı okşuyordu. Isaie: «Benim oğlum sayılır o.» diye düşündü. Yüreği hızla çarpmağa başladı.

— Biraz daha çorba ister misin?

— Hayır.

— Ya süt?

— Azıcık ver.

Isaie bir yandan sütü bardağa boşaltıyor, bir yandan da sabahleyin kardeşine verdiği siparişi hatırlamağa çalışıyordu. Sonunda:

— Rivière'e lâmbayı tamir için götürdün mü? diyebildi.

Marcellin:

— Vaktim olmadı, dedi.

— Kimlere rasladın?

— Bir sürü insana.

İsaie, Marcellin'in fotoğraftaki arkadaşları Nicolas Servoz, Blandot, cüce Vernier hakkında havadis vereceğini umdu. Kardeşi onları görmüş olmalıydı. İnsan şehre iner de, yolda, kahvede ya da kılavuzlar yazıhanesinde onları görmez olur muydu?

— Kulübe uğradın mı?

— Hayır uğramadım.

— Ahbaplara?

— Hangi ahbaplardan bahsediyorsun?

Marcellin'in neşesi kaçtı. Isaie başını eğdi. Gaf yaptığını anlamıştı. Tamir etmeliydi hemen. Kar-

deşinin sigara yaktığını görünce, içi ferahladı. Hayra alâmetti bu. Marcellin ağır ağır:

— Hayır, kulüpte kimseyi görmedim, dedi.

Sigarasının dumanı yükselirken sağ gözünü kırıştıırıyordu.

— Zaten, diye devam etti, onları görmek için kente gitmedim.

Isaie:

— Ya ne için gittin? diye sordu.

— İşim vardı.

Kardeşini böyle gülümser, rahat, karnı tok görünce cesareti arttı:

— Nasıl, günün iyi geçti mi? diye sordu.

Marcellin sigarasının külünü boş şişeye silkerken:

— Fena sayılmaz, dedi.

İsaie söze başlamadan önce derin bir soluk aldı:

— Belki iş de buldun.

— Aramadım ki,

— Aramadın mı?

Marcellin bir kahkaha attı:

— Saçmalama Zaie, ben sana ne vakit iş aramağa gidiyorum dedim?

Çocukluğundan kalma bir alışkanlıkla ona Zaie demişti. Bu anının etkisiyle heyecanlanan Isaie ağızını açıyor, gözlerini kırıştıırıyordu. Hızla çarpmağa başlamıştı yüreği. İçi içine sığmıyordu sevinçten. Kardeşi ayağa kalkmış, odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Öylesine hızlı gidip geliyordu ki, onu gözleriyle kovalamaktan başı döndü Isaie'nin.

Marcellin:

— Odun kesmek, bıçkıcılık... dedi. Şehirde de daha iyisini bulacağımız yok. Boğaz tokluğuna ça-

lışacak değilim ya! Bu gibi işler aptalların harcı. Gözüm yükseklerde benim. Başka düşündüklerim var.

Isaie'nin kafasında beliren bir umut ışığı, düşüncelerinin sisini dağıttı. Titrek bir sesle sordu:

— Yani... Yani kılavuz mu olmak istiyorsun?

Marcellin durdu, bakışı sertleşti:

— Aklını mı kaçırdın yoksa? İler tutar yerim kalmasın sonra senin gibi, onu mu istiyorsun?

— Yanlış anladın. Sandım ki... diye kekeledi Isaie.

Kardeşini kızdırdığına üzülüyor, patavatsızlığını nasıl bağışlatacağını bilemiyordu.

— Haklısın, sana göre bir iş değil bu.

— Kimseye göre değil. Eskidendi o. Şimdi boş ver. İmtihanıymış, sıtajuymış... daha neler! Kılavuz çok ama müşteri az.

— Öyleyse ne yapmalı?. Yaşamak için para gerek. Bizde de metelik yok.

Marcellin bir engeli ölçüp biçercesine ağabeyini şöyle bir tepeden tırnağa süzdü. Isaie yalvaran bir sesle sordu:

— Peki, şimdi ne yapacağız, söylemiyecek misin?

— Bu akşam için hayır, dedi Marcellin.

— Niçin?

— Biraz düşünmem gerek.

— Öyleyse ne vakit?

— Belki yarın...

Marcellin tartışmayı kısa kesmek için lâfı değiştiriverdi:

— Ya koyunlar? Koyunları göstermiyecek misin bana?

Bu sözler Isaie'nin kafasındaki bütün kaygıları

silip süpürdü. Kardeşi koyunları görmek için sabırsızlanıyordu işte!

— Gel, dedi. Haydi gel.

Dörtte üçü şişenin üzerine akmış mumu aldı. Marcellin ona ahırın kapısını açtı. İçerden ılık bir kuru ot ve yapağı kokusu geliyor, karanlıkta koyunların soluk tüyleri hafif hafif dalgalanıyordu. Bir kuzu meledi; durgun bir sesle karşılık verdi anesi. Eşiğin üzerinde duran Isaie, düşünür gibi geviş getiren hayvanların bilgeliğine gıpta ediyordu; onlar gibi umutsuz ve anısız yaşamak! Her günkü yerinden ve yiyeceğinden memnun olmak!

— Yanlarına gidelim mi?

— Hayır, istemez. Kapıyı kapa.

Salona döndüler. Isaie:

— Güzel koyunlar doğrusu, diye göğüs geçirdi. Bize de bedavaya mal oldu.

— Kaç para eder!

— Öyle deme. Eti var, yünü var...

— Sen anlamazsın, dedi Marcellin. Haydi yatalım.

Isaie eliyle yüzünü sıvazlarken sakalı, kısa kuru otlar gibi çıtırdıyordu. Korka korka:

— Sen onları yine de seviyorsun, değil mi? diye sordu.

— Elbette seviyorum.

Üzerinde kabarık yastıklar duran, yüksek ayaklı iki tahta karyolanın bulunduğu soğuk odaya girdiler. Mumun alevi, duvardaki İsa tablosunun oval camında kırmızı ışınlar saçarak yansiyordu. Hemen yanında, bir kuru çiçek demeti ve azize Thérèse de Lisieux ile Eiffel Kulesi'nin karpotaları vardı. Marcellin'in yatağının başucunda eski gazeteler dizilmişti. Uyumadan önce onları okurdu

kimi vakit. Isaie kardeşini böyle, basılı sayfalar to-
marı üzerine eğilmiş gördüğü zaman, onun sabrı-
na hayran olmaktan kendini alamazdı. Gelgelelim,
bu akşam, Marcellin gazetelere hiç el sürmedi ve
yatar yatmaz mumu üfledi. Pencereden zayıf bir
ay ışığı sızıyordu. Isaie, biraz ötedeki yastığın üze-
rinde bezgin bir yüzün profilini yarı karanlıkta bel-
li belirsiz farkediyor, sessizliği bozan düzensiz bir
horultu işitiyordu. Karların basıncıyla tavan çıtır-
damğa başlamıştı. Sırt üstü uzanmış, gözleri açık,
uyumasına engel olan bu neşenin sebebini arıyordu.
Almanakları, kara haçları, ölüm ve felâket dolu
geçmişi unutmuştu artık. «Kardeşim geldi. Yanı ba-
şında yatıyor. Yarını birlikte geçireceğiz.» Alt üst
olmuş zihni ve yorgun bedeniyle uykuya dalıncaya
dek bu mutlu düşünceyle avundu.

— III —

Isaie ağaç kütüklerini kesmek üzere evinin önüne oturduğu vakit, Marcellin henüz kalkmamıştı. Sol eliyle yarma kamasını karaçama dayamış, sağ eliyle çekici tutuyordu. Hızla vurunca keskin demir diklemesine girdi. Çevresinde yer yer ak, yer yer kül renkli kır yayılıyor, ta ötelerde ihtiyar, karlı dağlar zikzak yaparak uzanıyordu. Gecenin karı toprağın içine işlemişti. Köyün küçük çobanının alçak yamaçlara otlatmağa götürdüğü keçilerin çingiraklarıyla çekiç seslerinin yankıları işitiliyordu. Isaie yığından bir ağaç parçası alıp dikkatle inceledi. Lifleri üzerinde parmağını dolaştırdı. Basit şeyler düşünüyordu. Mutluydu.

Marcellin'in sesiyle sıçradı:

— Hey! Isaie uyuyor musun?

Kardeşi, boynunda yeşilimsi bir eşarp, sırtında açık yakalı bir gömlek, saçını taramış, tıraş olmuş, arkasında duruyordu. Isaie yarım bir gülümsemeyele:

— Geldiğini duymadım, dedi. Kahveni içtin mi?

— Evet. E, sen ne yaptın bakalım?

— Ufak tefek işler. Hayvanlara baktım, süt sağdım, ateşi yaktım, pabuçları yağladım. Şimdi de odun kesiyorum.

— Yaman adamsın vesselâm, dedi, Marcellin.

Kardeşinin bu iltifatı Isaie'yi, yanağından öpülmüşçesine şaşırttı. Heyecandan yüzü kızardı. Aya-

ğa kalktı. «Onunla ne kadar iyi anlaşıyoruz.» diye aklından geçirdi.

— Sen çalışırken ben de boş durmadım, dedi Marcellin.

— Ya, demek çalıştın?

— Hayır, düşündüm.

— Ne düşündün?

— Geleceği. Sırası değildi dün akşam. Ama bu sabah tam zamanı. Umarım ki hak vereceksin bana.

Isaie elindeki ağaç parçasını evirip çeviriyordu:

— Elbette veririm Marcellin, dedi.

— Bırak elinden şu odunu.

— Peki Marcellin.

— Haydi eve gidelim. Orada daha iyi konuşuruz.

Büyük salona kardeşinin arkasından giren Isaie, pencerenin yanındaki bir sıraya oturdu; onu can kulağı ile dinlediğini göstermek için boynunu uzattı. Marcellin:

— Artık kıpırdama da beni dinle, dedi; durumu anlamaya çalış. Zor bir iş değil bu.

Tatlı, inandırıcı bir sesle konuşuyordu:

— Sürüp gittiğimiz şu yaşamdan memnun musun?

— Tabii memnunum. Nesi var?

— Yalnızlık ve yoksulluk bütün. Kılavuzluk yaptığın zamanlar aç kalmıyorduk. Ama, kazâdan bu yana, dağa da veda ettin. Bense onu hiç bir vakit sevmedim.

Isaie, iyice işitebilmek için başını biraz daha öne eğdi. Kardeşinin ses tonundan meselenin ciddi

olduğunu anlamıştı. Yersiz sözlerle hayal kırıklığına uğratmamalıydı onu.

— Devam et, dedi.

— Anlamadığın bir şey olursa bana sor.

— Olur, sorarım.

Marcellin:

— Başka yerlerde herkes çalışıyor, eğleniyor; servet yapıyor, diye yeniden söze başladı. Niçin biz herkesten ayrı, gaz lâmbamız ve koyunlarımızla bir çamur deryasına batıp kalalım?

— Gerçekten öyle. Toprağımız verimsiz, diye mırıldandı Isaie.

Bu cevaptan Marcellin'in memnun olduğunu hemen sezdi.

— Verimsiz toprak! Kısır toprak! Bıktım ondan.

— Bıktın mı?

— Evet, gitmek istiyorum.

Bu söz kuyuya düşen bir taş gibi yüreğine indi. Kafası allak bullak olmuştu.

— Gitmek mi? Nereye gidiyorsun?

Elleri cebinde, önünde dimdik duran Marcellin güvenle gülümsüyordu:

— Gidip şehirde yerleşeceğim. Augadoux'nun oğlu gibi ticaretle uğraşacağım. Hatırladın mı Augadoux'nun oğlunu?

— Evet Marcellin.

— O, ne çok zekî, ne de aptal bir oğlandı. Üç yıl önce, istasyonun karşısında bir mağaza açtı. İşleri yolunda gidiyor. Kayak dersi veriyor, spor malzemesi satıyor.

— Sen de spor malzemesi mi satacaksın?

— Niçin satmıyayım, Augadoux'nun oğlu or-

taklık teklif etti. Çekici, kolay, sağlam bir iş. Yalnız payıma düşen sermayeyi vermem gerek.

— Kime?

— Augadoux'ya. Kârdan yararlanmam için önceden para yatırmalıyım elbette.

— Paran yok.

— Yok ama olabilir.

Isaie kulaklarına inanamıyordu bir türlü. Evinde miydi? Konuşan kardeşi miydi? Marcellin'in söylediklerini anladığı oranda gücü azalıyordu. Düşmemek için, dayanıklı, yıkılmaz bir şeye tutunmak istercesine taş ocağa baktı. Marcellin:

— Dinliyor musun beni? dedi. Tekrarla bakayım söylediklerimi.

— Gitmek istiyorsun, paraya ihtiyacın var.

— Tamam, şimdi bu parayı nereden bulacağımı biliyorum.

— Nereden?

— Ev var ya.

— Ne, ev mi?

— İyi para eder.

— Tabî eder.

— Dün, noter üstat Petitfonds'u görmek üzere şehre indiğimde, meseleyi açtım ona. Bir talipten sözetti.

— Bir talip mi?

— Evet, senin anlıyacağın, bir müşteri. Ciddî, zengin bir adam. Kuzeyde fabrika sahibi. Altı yıldan beri tatillerini dağda geçirirmiş. Şimdi de köyde bir ev bulup onartacakmış. Üstat Petitfonds, bizim kümesin onun hoşuna gideceği kanısında. Kârlı bir satış yapabiliriz. Ben de payıma düşen para ile Augadoux'nun ortağı olurum.

O denli hızlı konuşuyordu ki, kendini bir sağa-

nak altında sandı Isaie; korunmak istercesine, içgüdüsel bir davranışla belini büktü. Sözcükler kulaklarından içeri sel gibi akıyordu: «Kümes... Kârlı bir satış... Augadoux'nun ortağı...» Sonra göğsünde müthiş bir sancı duydu.

— Ev satılamaz, dedi.

— Sebep?.

— Sen de, ben de orada doğduk. Babam, babamın babası da orada doğdular hep.

Marcellin:

— İyi ya, dedi. Onların yaşamları tanıtıyor ki bu uğursuz köyde, kürek mahkûmları kadar çalışsak bile, emeğimizin karşılığını alamıyacağız. Eve gelince, bir bak hele, güzel olan bir yanı var mı?

Isaie:

— Ev evdir, dedi.

Aslında, Marcellin kendisinden kolunu ya da bacağını kesmesini isteseydi bundan daha çok şaşmazdı. Canından çok seviyordu evini. Ev onsuz, o evsiz olamazdı. Marcellin bir adım atınca, pencerenin ışığı yüzünü aydınlattı. Gözlerinde öfkeye benzer bir şey yoktu.

— Evi bırakmak beni de üzer, biliyorum. Ama ölü yüklerden kurtulmadıkça insan hayatta ilerleyemiyor.

— Ev ölü bir yük değil ki, dedi Isaie.

— Öyledir. Çünkü hiç bir geliri yok.

— Peki onu satarsak nerede oturacağım?

— Bir başka evde.

— Seninle mi?

— Hayır, daha önce söyledim ya, ben şehirde yerleşeceğim.

Isaie başını salladı:

— Nasıl yaparım sensiz?

İstemediği halde Marcellin'in doğduğu geceyi hatırladı. Kucağında tepinen zayıf bir et yumağını, kirli çarşaf lar içinde çıplak, bitkin bir halde inleyen annesini yeniden görür gibi oldu.

Marcellin:

— Yalnız yaşamak istemiyorsan, evlen, dedi.

Hayali gözlerinin önünden bir türlü silinmeyen bu yeni doğmuş bebek, şimdi böylesine ciddî ve zorba bir tavırla konuşuyordu:

— Elli iki yaşındasın. İhtiyar sayılmazsın. Seni reddetmiyecek birini söylüyeyim: Marie Lavalloud.

Bir çırpıda söylenen bu sözler Isaie'yi soluksuz bıraktı. Sonra tüm kanı yüzünde toplandı.

— ~~Bırak~~ şu Marie Lavalloud'yu.

Ama Marcellin üsteliyordu:

— O, senden yalnız beş yaş büyük; yine de yüzüne bakılır. Sıhhatli, temiz, gayretli bir kadın. Evi bir onarılsa, köyde eşi bulunmaz. Tek başına olduğu için malını işletemiyor. Bir erkek gerek ona. Otuz yıl önce etrafında döndün dolaştın. Bunu bana söyleyen sen değil miydin?

Doğruydu. Isaie, Marie Lavalloud'yu sevmişt i eskiden. Ama kadınlara karşı olan çekingenliği, aşkını itirafa engel olmuştu. Marie Lavalloud anne ve babası ile oturuyor, Isaie'yi bekliyor, onun için sararıp soluyordu. Ama o, cesaret edemiyordu bir türlü. Annesi ile babası birbiri ardından ölünce kızıcağız bir köy papazının yanına hizmetçi girmişti. Bu ayrılış Isaie'ye uzun süre acı çektirdi. Avuntuyu kendini dağa vermekte buldu. Yirmi dokuz yıl sonra papaz ölmüş, Marie de o kocaman, bomboş evde yaşamak üzere köye dönmüşü.

Marcellin:

— Ona ne vakit raslasam hep senden söz açar, dedi. İyi anlaşacaksınız. O sana bakar; hiç bir şeyden yoksun olmazsın. Senin yaşında, senin durumunda bir adam için kaçırılmaz bir fırsat bu. Ben de sık sık ziyaretine gelirim.

Isaie bir vakitler sevdiği o taptaze, tombul genç kızın, bu fersiz gözlü, titrek çeneli, buruşuk yüzlü yaratık olabileceğine inanamıyordu. Onu ne zaman düşünse, Tanrının bu garip cilvesine hem içerler, hem de şaşar kalırdı.

— Hayır, Marcellin. Evlenmek benim harcam değil artık. Üsteleme... Sen gitsen bile yalnız yaşar, yalnız ölürüm.

Marcelli sinirli bir tavırla:

— Üstelemiyorum, dedi.

— Öyleyse mesele yok.

Marcellin ensesini kaşdı:

— Bekâr kalmakta inat ediyorsan, başka bir çözüm yolu da var. Herşeyi düşündüm... Göreceksin...

— Söyle Marcellin.

— Ev satılsın bir kez, ben hemen giderim, sen birkaç ay Joseph'in yanında kalırsın. Augadoux ile işlerimi yoluna koyar koymaz seni getiririm. Ortak yaşamımıza yeniden başlarız. Nasıl, beğendin mi? Bu kardeşçe teklifi reddetmezsin herhalde.

Sabrının tükenmek üzere olduğu belliydi. Ağabeyini hükmü altına almak, ona fikrini kabul ettirmek için üzerine eğildi. Isaie o emredici, parlak gözleri görüyor, yüzünde sıcak bir soluk duyuyordu. Marcellin gürlledi:

— Ne bekliyorsun? Cevap versene.

Isaie:

— Ev hususunda beni anlamamı istiyorum, diye mırıldandı. O zaman bana hak vereceksin.

Marcellin'in yüzü taş kesildi:

— Anlayış gösterecek ben değilim, sensin. Ge-reğinden çok iyi yürekliyim ben. O işe yaramaz, çat-lak kafanla sen...

Isaie yalvaran bir sesle:

— Bu konuyu açma, Marcellin dedi.

— Niçin açmıyacakmışım? Canın sıkıldı, öy-le mi? Şimdi sıra bende. Yıllardır az mı üzdün be-ni!

— Üzmek mi? Nasıl olur? Her vakit uydum sana.

— Evet, bir ağaç kütüğünün, yuvarlıyana uy-ması gibi. Esaretten döndüğümden beri bu kütiikle yaşadım. Kalkıyor, yiyor, çalışıyor, sonra da yatı-yoruz. Günde birkaç sözcük ya konuşuyor, ya da konuşmuyoruz. Bunun hayat olduğunu sen de ka-bul edersin belki. Ama ben katıldım. Acıdığımдан. Başka şeyden değil. Sırf acıdığımдан. Karşılık ola-rak senden dostluk bekliyordum. Yanlış tanıyormu-şum seni. Meğer bir budala, inatçı bir budalaymış-sın. Bir yardım istemeye göreyim, derhal reddedi-yorsun. Satmağa razı mısın? Cevap ver, evet mi, hayır mı?

Isaie'yi bir titreme aldı. Baş ağrıyordu. Ağır ağır elini kaldırdı, evin duvarına dokundu. Onu orada, hâlâ ayakta, kendi malı olarak hissetmek ih-tiyacındaydı.

— Hayır, dedi.

Marcellin geriye bir adım attı. Dudakları sinir-li bir kasılmayla kımıldıyordu:

— Ya, öyle mi? Bana bak, ben noterden herşe-

yi öğrendim. Hisseli bir evin satışına engel olamazsın.

Bu sözleri söylerken cebinden çıkardığı bir kâğıt parçasını Isaie'nin önüne sürüyordu:

— Üstat Petitfonds, Medenî Kanununun 815 inci maddesini aynen yazdı, okuyayım «Hiç kimse hissedar bulunduğu bir gayrı menkulün hisseli halde kalmasına mecbur tutulamaz. Aksi kanun ve mukavele hükümlerine rağmen hissedar olduğu gayrı menkulün taksimini her zaman isteyebilir.» Madde açık zannederim.

— Bilmem.

— Bu ev ikimizin. Kanun, istediğim takdirde, istediğim zaman, hissemi almak için onu satma iznini veriyor.

— İstedğin takdirde, istediğin zaman mı?

— Hangisi işine gelirse; ya aramızda anlaşıp alıcıyı bulur, fiyatını kararlaştırır, parayı bölüşürüz, ya da Petitfonds'un dediği gibi mahkeme evi açık arttırma ile satışa çıkarır.

Kâğıdı masanın üzerine fırlattı:

— Bak burada yazıyor, okuyabilirsin...

Isaie elini uzatmıştı, durmadan evin soğuk, pürüzlü yüzünü, yaşayan bir varlıkmiş gibi okşuyordu.

— Bir adamı hiç kimse kendi evinden çıkaramaz. Ne yargıçlar, ne noterler, ne de jandarmalar...

Marcellin, gözleri yumulmuş, dişleri meydanda, kahkahalarla gülüyordu:

— Zavallı ahmak, kendini ne sandın? Daha fazla inat edersen, seni hapishaneye değil tımarhaneye yollarlar. Zaten yerin orası ya.

Isaie'nin yüzünü bir ateş dalgası kapladı. Düşünceler kafasında kaynaşıyor, bedeni müthiş bir

kuvvetin etkisiyle sarsılıyordu. Ayakta dimdik durdu. Kocaman, ağır yumrukları vurmağa hazırdu. Ağzında anlaşılmaz bir homurtu vardı:

— Sen... Sen... Sen...

Bir sıçrayışta Marcellin kapıya sindi. Sonra:

— Ne oluyorsun? diye bağırdı.

Ahırdan melemeler geliyordu. İsaie'nin elleri gevzedi. Kederli bir hali vardı:

— Artık beni sevmiyorsun, Marcellin, dedi.

Marcellin bir çığ tehlikesi atlatmış gibi doğruldu. Yüzü sapsarıydı. Gözlerini kırıştırıyor, çenesi titriyordu. Zayıf bir sesle:

— Nasıl sevebilirim, diye homurdandı. Seninle tartışılmıyor ki. Kafan çalışmıyor. Düşün biraz. Kabul ettiğini söyle, herşeyi unutacağım.

Kısa bir sessizlikten sonra İsaie söze başladı:

— Satışa engel olamayacağıma emin misin?

— Bana inanmıyorsun, gidip üstat Petitfonds'a danışalım. O sana kitabı gösterecek, maddeyi açıkla-sın.

— Peki, bu satış ne zaman yapılacak?

— Henüz bilmiyorum. Noter bu akşam telefon edecek.

— Kime edecek?

— Kuzeyli fabrikatöre. Ona meseleyi açacak.

— Telefonla mı?

— Evet. Yarın da bana cevabını bildirecek.

— Yani ev yarın mı satılacak?

Marcellin:

— Yok be koca ahmak! diye bağırdı. Sabaha üstat Petitfonds'u görmeğe gideceğim. O bana, bu adamın almağa niyeti var mı, yok mu, söyleyecek.

— E, niyeti varsa?

— Gelecek, konuşacağız. Fakat Noelden önce geleceğini ummuyorum.

— Ya niyeti yoksa?

— Bir baskasını arıyacağız.

— Bu uzun sürer mi?

— Şüphesiz.

Isaie geniş bir soluk aldı. Tehlike uzaklaşıyordu.

— Şimdi aklın yattı mı? diye sordu Marcellin.

— Yattı.

— Evet mi diyorsun?

— Hayır diyorum.

Marcellin ona mürekkep püskürtür gibi kara ve keskin bir bakış fırlattı. Önce, tartışmağa yeniden hazır göründü. Sonra elini kaldırdı. Bir örümcek ağını koparmak istercesine hızla aşağı indirdi:

— Bugün seni sıkboğaz etmek istemiyorum. Biraz düşünme zahmetine katlan; göreceksin zamanla bu fikre alışacak, sonunda bana teşekkür edeceksin.

— Söz veriyorum, düşüneneğim. Ama boşuna.

Marcellin çiviye asılı ceketini aldı, omuzlarına atıp dışarı çıktı. Isaie uzun zaman hareketsiz kaldı. Ağzı açılıp kapanıyor, gözyaşları yanaklarından aşağı akıyordu. Daha sonra, ayaklarını sürüye sürüye kapıya kadar gitti. Marcellin yolun dönemecinde çoktan gözden kaybolmuştu.

Isaie haykırdı:

— Nereye gidiyorsun Marcellin?

Cevap yok. Gökten tek tük iri kar parçaları iniyordu. Yüzyıllardır hareketsiz duran başı dumanlı dağlar, insanoğlunun yaşamında olduğu gibi doğanın kendisinde de en küçük bir değişiklik yapılamıyacağını, tanıtıyor, gökyüzünü delen o yalçın ka-

yalarıyla Isaie'yi haklı çıkarıyordu. Varlıkları ne kadar güven vericiydi! Yerden bir tahta parçası aldı; isteksiz isteksiz bıçağı ile yontmağa başladı. «Kafasına bu fikirleri o noter soktu hep.»

İçeri girdi, masanın üzerindeki kâğıdı aldı, teker teker okudu: «Hiç kimse hissedar bulunduğu bir gayri menkulün...» Petitfonds'un el yazısıydı. Katliyerek cebine koydu kâğıdı.

— Kabahat bende... Düşüncemi anlatacak güzel sözcükler bulamadım. Şöyle söyleyebilirdim ona: «Evet, güzel değil bu ev. Ama onu satmağa hakkımız yok. Çünkü babam sağ olsaydı, izin vermezdi buna...»

Bu kanıt ona reddedilmez göründü. Şimdi kardeşini hemen görüp aydınlatmak için sabırsızlanıyordu. Neredeydi acaba Marcellin? Sıkıntısını beyaz şarapla dağıtmak için Joseph'in yanına gitmiş olmalı. Her vakit böyle yapardı. Üstelik, bugün sınırlı ve hastaydı. Bir acıma dalgası Isaie'yi yola itti. Kolları sarkık, karda bata çıka, büyük adımlarla yürüyor, durmadan soluyordu:

— Ah! Vicdansız haylâz kerata ah!

Kar dinmişti. Köyün ilk evleri, ak örtülerinin altında her günkünden daha alçak, daha kara göründü. Marie Lavalloud'un yolun kenarına abanmış sundurmalı, soğukla sığağın kolayca girebildiği açık kapılı evi, öbürlerinden ayırıyordu. Kahverengi tüylü bir köpek, havlaya havlaya Isaie'nin yolunu kesti.

— Ne o Isaie! Ot ambarımı onarmağa mı geliyorsun?

Marie Lavalloud, sırtında küfesi, beli iki kat, evinden çıkıyordu. Yanakları al aldı. Neşeli bir gülümseme vardı dişsiz ağzında. Isaie başını çevirdi. Utancından yüzü kızarıyordu:

— Hayır bugün olmaz. Belki yarın gelirim, dedi.

— Bu ne acele böyle! Herhalde Joseph'in kahvesine gidiyorsun.

— Nereden anladın?

— Herkes oraya toplanmış da.

Nedensiz bir korku kapladı içini.

— Neden herkes oraya toplanmış?

— Tartışmak için. Önemli bir şey konuşuyor olmalılar. Ben ormana çalı çırpı toplamağa çıkıyorum.

Bir süre, sağlam yapılı kadının aksayarak uzaklaşmasını seyretti. Kahverengi tüylü iri köpek, sahibinin arkasından, yerleri koklaya koklaya, kuyruğunu sallaya sallaya gidiyordu.

Köy ıssızdı. Joseph'in kahvesinden gürültüler geliyordu. Isaie kapıyı açtı; alacakaranlıktan gözleri kamaşmış, seslerin uğultusundan kulakları sağırlaşmıştı; eşikte kala kaldı. Pipolar tütüyor, başlar kımıldıyor, ıslak köpekler dökme sobanın arkasında kurunuyordu. Marcellin büyük bir masanın önünde Bellacchi, Roubay, Coloz ve Bardu ile oturuyordu. Joseph:

— Gir içeri Isaie! diye bağırdı. Tam vaktinde geldin. Hey oradakiler! Marcellin'in yanında yer açın. Birbirinden ayırmamalı onları.

Isaie etrafındakilere gülümsedi; sıradan atladı, gelip kardeşinin sağına oturdu. Marcellin, kafası öne sarkık, gözleri dumanlı, elindeki şarap bardağını çevirip duruyordu. Isaie:

— Geldiğime kızmadın ya, diye fısıldadı.

— Yo! Hareketlerinde serbestsin.

— Ev meselesini uzun uzun düşündüm de...

Muhtar:

— Haberin var mı Isaie? diye sözünü kesti. Bu sabah saat onda üçer kişilik iki kurtarma ekibi dağa, uçağın bulunduğu tepeye yollandı. Başlarında Nicolas Servoz var. Ne dersin bu mevsimde bu işe?

Kardeşi ile anlaşmaya gelmişken birdenbire amacından uzaklaştığını sezinledi. Sağa sola şaşkın şaşkın bakıyor, çevresindeki kalabalığın kendisinden ne istediğini anlıyamıyordu. En sonunda, aklını başına toplayıp:

— Hakkından gelebileceğini bilse, Nicolas Servoz çıkar mı yola? İşinin ehlidir o, diye mırıldandı. Jandarma eri:

— İşinin ehli olmasına ehli, dedi, ama göz göre göre ölüme koşuyor.

Isaie ona katıldı:

— Doğru, ölüme koşmak gibi bir şey bu.

— Delilik, delilik, diye bağırdı muhtar. Altı insanın hayatıyla oynanıyor. Kazâdan kurtulan yok ki! Radyo söyledi, hepsi ölmüş. Cesetlerden, bir de posta paketlerinden başka ne bulacaklar? Birkaç kâğıt parçası için değer mi?

Bellacchi yüksek sesle konuştuğu sırada Isaie kardeşinin kulağına eğildi:

— Dışarı çıkalım. Evi niçin satmak istemediğimi söyleyeceğim. Hak vereceksin bana. Sen gidince toparladım kendimi.

Marcellin ağabeyini dirseği ile dürterek susmasını emretti.

Joseph:

— Buzula ancak saat dörtte varırlar, dedi.

Bardu:

— Beşten evvel varamazlar, diye iç geçirdi. Orada kalmak da bir mesele ha! Asıl güçlük yarın başlıyor.

— Buradan geceleyin de çıkılabilirdi, dedi Muh-
tar. Isaie, sen eskiden o yolu bir günde gitmedin
mi?

Düşüncelerinden koparılan Isaie, ansızın yerin-
den sıçradı. İkinci kez kafası alt üst oluyordu. Boş-
lukta sallanıyor gibiydi.

Joseph bağırdı:

— Hey Isaie sana soruyorlar, işitmiyor musun?

Isaie:

— Evet, dedi, eskiden o yolu bir günde gittim.
Ama yazdı. Şimdi Kasımdayız. Yılın en kötü ayı.
Dağda üç bin metreden sonra kar vardır. Bir şey
görmeyecek, kör gibi yürüyeceklerdir. Yarı bele ka-
dar batacaklar, bastıkları yer çökecektir. Üstelik
sis, soğuk...

Bardu:

— Ben Servoz'un yerinde olsaydım, güney yo-
lunu tercih ederdim, dedi.

— Sen deli misin yahu? dedi Joseph. Orası baş-
tan başa kayalıktır.

— E, ne olur?

— Ne mi olur? İntihar demek olur.

Isaie korka korka Marcellin'in yanından çekti:

— Haydi gidelim. Böyle herkesin içinde konu-
şacak değiliz ya!

Marcellin cevap vereceğine kadehini bir yudum-
da boşalttı. Ağzını kolu ile kuruladı. Joseph'e döne-
rek sordu:

— Radyoyu açmıyacak mısınız?

— Ajans vakti gelmedi, dedi Joseph. Daha beş
dakika var.

Elini köyün biricik radyosunun üzerine koymuş-
tu. Bütün bakışlar ebonit düğmelerle süslü küçük,
tahta kasaya çevrildi. Ocağın yanında, duvara ça-

kılı bir rafın üzerinde çalılımlı çalılımlı duruyordu. Esrarlı, anlaşılmaz bir hali vardı. Anten telleri kumrudan kararmıştı.

Muhtar söze karıştı:

— Yeni bir haber olacağını sanmıyorum.

Isaie:

— Gel Marcellin, dedi. Sana ne bu uçaktan?

Eve gidelim; söyleyecek çok şeylerim var.

Marcellin dişlerini gıcırdata gıcırdata:

— Uçağa aldıracağım yok, diye homurdandı. Bereket burada seninle baş başa değiliz. Buna seviniyorum.

Isaie başını öne eğdi. Sis kafasının, göğsünün içine giriyordu sanki. Çevresindeki insanlar, çığdan, yamacın meylinden, ipe tırmanıştan söz ediyor, Servoz'un meziyetlerini övüyor, dağa çıkmanın güçlüklerini sayıp döküyorlardı.

Muhtar:

— Saat, dedi, tam on iki.

Joseph kuşkulu kuşkulu:

— Emin misin? diye sordu.

Duvardaki saate baktı. Sonra cebinden madeni gözlüklerini çıkardı, kocaman burnunun üzerine koydu, radyonun yanına gururla yaklaştı. Herkes susmuştu. Joseph parmaklarının ucuyla ebonit düğmeleri okşuyordu. Radyonun yeşil gözü yandı.

— Sabredin, ısınıyor, dedi.

Sonunda, derinden, parazitli bir ses işitildi.

— Siyasî haberler, diye ekledi Muhtar.

Marcellin masadan şarap şişesini aldı, kadehini ağzına dek doldurdu. İçmesine engel olmak istedi

Isaie:

— Biliyorsun içki dokunuyor sana.

— Bana dokunan içki değil senin o katır inadin.

— Hey susun yahu! diye gürlledi Joseph.

Hepsi de gözlerini radyoya dikmiş, soluk almadan bekliyordu. Spiker tek düze, sevimli, akıcı bir sesle durmaksızın konuşuyordu.

— Tamam! dedi Coloz. Olaydan söz ediyor.

«Çığ, sis, donma gibi tehlikelere rağmen, tecrübeli altı kişinin meydana getirdiği imdat ekibi, Calcutta - Londra hattı üzerinde çalışan Blue Flower kumpanyasına ait uçağın enkazını bulmak için, bu sabah saat onda, kılavuz Nicolas Servoz'un başkanlığında, harekete geçmiştir. Canlı bir kimseye raslama umudu olmadığı halde, kazâ yerine paraşütle yiyecek ve ilâç atılmıştır. Her bakımdan donatılmış olan ekibin yanında yiyecek, telsiz cihazları, işaret fişekleri, imdat kızakları bulunmaktadır. Alınan son haberlere göre, üçer kişiden ibaret iki dağcı ekibi, yamaçları kaplayan kesif kar tabakası yüzünden yoluna ağır ağır devam etmektedir. Dün Fransız Millî Takımı ile İngiliz Millî Takımı arasında oynanan maçta...»

Joseph düğmeyi çevirdi, radyo sustu.

Marcellin:

— Hepsi bu mu? diye sordu.

Joseph ters ters:

— Daha ne olsun? diye karşılık verdi. Şüphesiz durum yarın daha iyi anlaşılır.

Kahvedekiler başlarını sallayarak birer birer ayağa kalkıyor, borçlarını ödedikten sonra dışarı çıkıyorlardı.

— Hoşça kal Joseph.

— Yarın yine geliriz.

— Bir şey duyarsan haber et.

Isaie kardeşine sordu:

— Şimdi eve dönebiliriz, değil mi?

En son onlar çıktılar. Marcellin elleri ceplerinde, çenesi göğsüne dayalı yürüyordu. Onu bu halde gördükçe üzülyordu Isaie. Kardeşi yokken hazırladığı o güzel sözler aklından çıkmıştı. Nasıldı? «Babam sağ kalsaydı, razı olmazdı...» mı, ne idi? Evin önüne geldikleri vakit, durdu:

— Bak bir kere Marcellin; onun, senden bir parça olduğunu hissetmiyor musun?

— O başkalarının olunca daha mutlu yaşayacağız.

— Ama biraz bekleyelim bakalım. Belki...

— Ben çok bekledim.

— Notere yarın mı gideceksin?

— Evet, bu işi halletmek gerek.

— Ya ben halledilmesine razı değilsem.

Marcellin dişlerini sıktı. Küçük yuvarlak kemikler belirdi yanaklarında. İçeri girdiler, Isaie her akşamki gibi yemeği hazırladı.

— Isaie! Isaie! Acele gel.

Avcı Bardu çağırıyordu. İki saatten beri Marie Lavalloud'nun ot ambarını onarmakla uğraşan Isaie doğruldu, elinden çekici bıraktı:

— Ne var? Ne olmuş? diye bağırdı.

Aralık tahtalardan içeri sızan kar fırtınası, sesi işitmesine engel olmuştu. Ambar karanlıktı. Delikleri tıkamak için daha yapılacak çok iş vardı. Karaçamın budaklarında üç tırmıkla iki orak asılı duruyordu. Isaie kuru ot yığınının çevresinde dolandı; başını çatı aralığından uzatarak:

— Ne var? Ne olmuş? diye bağırdı yeniden.

Sonra dik tahta merdivenden basık odaya indi. Dizleri titriyor, yüreğini derin bir hüznün kaplıyordu. Kardeşiyle aralarında geçen tartışma onu kuşku yapmıştı. Kötü bir haber işitirim diye ödü kopuyordu. Marcellin bu sabah hiç bir şey söylemeden evden çıkıp gitmişti. Belki şehirde noteri, hâkimi, jandarmaları bulmuş buraya getirmişti. Kimbilir, belki de şimdi köyde toplanmış evi satıyorlardı. Isaie:

— Aman yarabbi! Ne felâket! diye homurdandı.

Merdivenin basamaklarını yuvarlanırcasına inip Bardu ile Marie Lavalloud'nun önüne geldi. Yüzleri ciddî idi. İhtiyar avcı, ak saçlı, yamrı yumru kafasını sallıyordu. Isaie sordu:

— Söyle, ne oldu?

Bardu fısıldadı:

— Servoz ölmüş.

Zihni Servoz'dan o kadar uzaktaydı ki, söylenileni anlamakta güçlük çekti.

— Ölmüş mü?

— Evet, bu sabah... Buzulu geçerken ayağı kayıp uçuruma yuvarlanmış. Tam altı metre karın altında kalmış... Ölüsünü çıkarmışlar.

Marie Lavalloud kekeledi:

— Hey Ulu Tanrım! Bir uçak için ölmek! Hem de bir başka memleketin uçağı için!

Olay hakkındaki düşüncesini söylemesi için Isaie'ye baktı. Isaie konuşmuyor, kımıldamıyordu. Marie Lavalloud tekrar söze başladı:

— Çoluk çocuğı da var zavallının. Bu haber şehri alt üst edecek.

Çökük yüzü, feri kaçmış yuvarlak gözleriyle sınırdan tir tir titriyordu. Bir elinde bıçak, öbür elinde patates vardı. Isaie patatesle bıçağı gözlerini ayırmadan bakıyor, içini kaçınılmaz, büyük bir felâketin derin tasası kaplıyordu. En iyi yılları Servoz'la birlikte geçmişti. Şimdi o, bir başka yolun yolcusu olmuştu. Herkes onun yokluğunu duyacak, kendini biraz daha yalnız ve kimsesiz bulacaktı. Bardu:

— Ağır bir darbe oldu bu, diye mırıldandı.

Isaie güçlükle konuşabildi:

— Hatırı sayılı bir adamdı. Beraberce dağı çok çıkmıştık. Şimdi böyle yok yere ölmek. Ah! Yanında ben olsaydım, onu bırakmazdım.

Kelimeler boğazında düğümleniyordu. Bardu:

— Kervan gerisin geriye döndü, dedi. Cesedi getiriyorlar. Hükümet araştırmayı yasak etmiş. Teh-

like var diye. Bana bu haberi şehirden dönen Antoinette'in oğlu verdi.

— Onu salmazdım, diye yeniden söze başladı Isaie. Dinlerdi beni. Önce karşı koyar, sonra «Hakkın var Isaie» derdi.

Birden sesini yükseltti:

— Böyle de düşülmez ki! Niçin tutmadılar onu? Aynı ipe bağlıydılar oysa ki.

— Ayrıntıları öğrenmek istiyorsan Joseph'in kahvesine gel, dedi Bardu.

Isaie birini dövmek ister gibi yumruklarını sık-mıştı, elini kaldırmamak için kendini zor tutuyordu:

— Bugünkü kılavuzlar pek hanım hanımcık. Adamcağız uçuruma yuvarlandı da hiç biri yerinden kıpırdamadı demek...

Marie Lavalloud:

— Joseph'in yanına git Isaie, dedi.

— Ama senin ambarın yarıda kaldı.

— Önemi yok, bir başka gün bitirirsin. Şimdilik pek akınıyor.

— Uçuruma yuvarlandı... Sonra öldü...

Marie Lavalloud onu omuzlarından dışarı itti. Karlı çamur denizine dönmüştü evlerin önü. Köy halkı Joseph'in kahvesinde toplanmıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Papaz da oradaydı. İçmiyordu hiç kimse. Yüzler yaşlıydı. Bir düştten arta kalmış sözcükler kulağına geliyor gibiydi:

— Hindistan büyük elçisi şehre geldi. Servoz iki güne kadar millî törenle gömülecek. Çıkamazdı... Çıkabilirdi... Şansı yardım etmedi... Ben böyle olacağını bilmiştim zaten... O uğursuz uçak da bize pahalıya mal oldu... İnsanları bile bile ölümün kucağına atmak doğru mu papaz efendi?

Isaie kimse görmeden dışarı çıktı. Yalnız kalmak istiyordu. Yolda, rüzgâra karşı, Servoz'a veda edecekti. Kart Bekârlar'a doğru ağır ağır yürüdü. Ayakkabıları kara battıkça gıcırıyordu. Soğuk, tertemiz bir akşamdı. Gökte birkaç yıldız parlıyordu.

— Elveda Servoz, diyordu Isaie. Aldırma Nicholas, aldırma.

Ağzından çıkan buğu, acı çeken bir insan görüntüsü uyandırıyor, ondan zaman zaman. Bu görüntü zıplıyor, atlıyor, sonra havada kayboluyordu. Köyün dışında, tepeliğin üstündeki mezarlığı geçerek kiliseye kadar çıktı; kapıyı açıp soğuk taşların karanlığına daldı. Mihrabın dibinde yanan mumlar, cilâlı tahta sıraları aydınlatıyordu. Isaie dua etti biraz, Servoz'un adını andı, haç çıkardıktan sonra yeniden yola koyuldu.

Eskisinden daha sâkindi şimdi. Tıpkı tehlikeli bir aile sorununu ustaca halletmiş bir insan gibi. Geceye gömülü evini arıyordu bakışları. Birden bir ışık gördü; onun, onların evindeydi bu kuşkusuz. Kardeşi gelmişti herhalde. «Marcellin Joseph'in kahvesine uğramadan mı dönmüştü? Böyle hiç kimseyi görmeden.» Adımlarını sıklaştırdı, ağzı açık, kollarını sallaya sallaya koşmağa başladı. Aralık kapıyı açıp girdi.

— Merhaba Zaie! diye seslendi Marcellin.

Masaya oturmuş, ev ekmeği ile peynir yiyordu. Yanında, gaz lâmbasının ışığı altında açık bir gazete vardı. Biraz ötede, mavi kâğıt kaplı Büyük Kılavuz duruyordu. Üzeri mürekkep lekeleriyle doluydu.

— Döndün demek. Joseph'e uğrarsın sanıyordum, dedi Isaie.

— Neden?

— Arkadaşlarla görüşüp konuşmak için...

— Geveze adamları sevmem ben. Sabahtan akşama dek nutuk atsalar, Servoz'u diriltemezler ki! Doğru değil mi? Söyle.

Başıyla onayladı. Marcellin gazetenin sayfasını çevirdi. Azğında lokması, hem yiyor, hem okuyordu.

— Aç mısın? diye sordu Isaie.

— Açım ya.

— Ama daha yemek zamanı değil.

— Erken yatacağım bu gece.

— Yorgun musun yoksa?

— Evet.

— Şehirde yapamazsın sen; yaramıyor sana.

Kardeşinin karşısına oturup, bıçağını çıkardı, ekmeği dilimledi, ucundan koparıp ağzına attı.

— İştahım yok. Servoz'un ölümü çok dokundu bana. Giden geri gelmiyor.

Hem lokmayı çiğniyor, hem de gizlice kardeşini inceliyordu. Marcellin'in gazeteğe eğilmiş yüzünde, sıkıntının izleri okunmaktaydı. Servoz'un ölümüne mi, yoksa noterin cevabına mı üzülmüştü acaba? Isaie'nin bütün vücudunu, bir hastalık gibi kaplıyordu hüznün. Sormak istediğini bir türlü soramıyordu. Zaman kazanmak için:

— Gazete mi aldın? dedi.

— Evet.

— Servoz'dan bahis var mı?

— Yok, ama yarın olur. Dün uçan pilot enkazın fotoğrafını çekmiş, bak.

Bulanık bir resimdi: Yalçın kayalar, sisle örtülü bir doruğa dek uzanıyordu. Ötede beride, ezik böcekler gibi kara lekeler vardı. Marcellin:

— Bunlar uçağın parçaları, ya da cesetler olmalı, dedi.

— Tanrı günahlarını bağışlasın, diye mırıldandı Isaie.

Aklı hep Petitfonds'da idi.

Marcellin devam etti:

— Uçak on metre yukardan uçuyormuş. İçişleri Bakanlığı araştırmaları yasak etti. Tam zamanında.

— Nereden geliyordu bu uçak?

— Söyledim ya Calcutta'dan. Hindistan'ın bir kentinden.

— Nerde bu Hindistan aşağı yukarı?

— Aç Kılavuzu. Zaten bakmak için çıkardım az önce.

— Sen bana göster.

Kardeşini sorguya çekmeden önce, aradan biraz vakit geçsin istiyordu.

Marcellin:

— Kendin ara bul. Aç işaretli yeri. Fazla kafa şişirdin, diye çıkıştı.

Isaie kılavuzu karıştırdı. Sütun sütun yazılar, kurşun renkli resimler gözlerini kamaştırıyordu. Bir gazete parçası ile işaretlenen sayfayı buldu sonunda: Geniş bir dile benzeyen pembe renkli bir toprak parçası, yanları girintili çıkıntılı bir kıtadan aşağı doğru sarkıyordu. Yılankavi çizgiler, kara kara noktalarla yuvarlaklar, ülkenin yüzünü bir cilt hastalığı gibi delik deşik etmişti. Rasgele birkaç isim okudu: Bombay, Madras, Haydarabad, Calcutta...

— İşte Calcutta, dedi.

Haritada bir noktaya bakıyordu.

— Buradan mı kalkmış?

— Evet oradan.

— Bizden ne kadar uzakta bu kent?

— Genel haritaya bakmak gerek. En azından

bir on bin kilometre vardır. Dünyanın öbür ucu senin anlayacağın.

— Dünyanın öbür ucu demek!

Isaie sayfayı çevirdi. Arka yüzde, küçük basma resimlerle ülke hakkında bazı bilgiler veriliyordu: Garip tapınaklar, üstü açık sıra sıra sütunlar, çiftler çiftler kollarıyla danseden tanrılar, yere oturmuş hülyalı hülyalı gülümseyen tanrıçalar, kutsal filler, yılan oynatıcılar, yıkık saraylar, yeni saraylar. Bütün bu periler evreni, Isaie'nin gözüne bir avuç kıvılcım gibi girdi. Kitabı kapar kapamaz büyü bozuldu. Koyunlar ahırda akıllı uslu meliyordu. Marcellin yemeğini bitirmişti.

— Evet, dedi Isaie. Bizim memleketlere benzemiyor. Onların da kiliseleri var mı dersin?

— Hayır, yok.

— Dünya çok büyük, diye iç geçirdi Isaie

Kalktı, bardağa sütü boşalttı, bir yudumda içti. Kardeşiyle konuşmanın sırası gelmişti artık. Yalnız, çekici bir sözle başlamalıydı. Kafasında sözcükleri evirip çeviriyor, iyilerini kötülerinden ayırıyordu. «Acele edeyim; Marcellin yatmadan meseleyi açayım. Yoksa yarına kalır bu iş.» Gücünü aşan bir şeydi bu iç savaş. Hem öğrenmek istiyor, hem de öğrenmekten korkuyordu. Bir uçurumun kenarındaydı sanki. Boşluk onu kendine çekiyordu.

— Marcellin, dedi.

— Ne var?

— Noteri gördün mü diye soracaktım.

— Gördüm.

— Ne dedi?

— Olmadı.

Odanın sessizliği içinde damdan düşen kar kitlesinin gürültüsü işitildi.

— Neden olmadı?

Yüreği hızlı hızlı çarpıyordu.

— Üstat Petitfonds müşteriye telefon etti.

— Kuzeyli müşteriye mi?

— Evet o kuzeyli müşteriye. Fikrini değiştirmiş.

Bizim köy şehre uzak diye bir başka yerde ev alacakmış.

Sevincinden yerinde duramıyacaktı. İki eliyle masaya dayandı:

— Gerçekten öyle mi söyledi?

Marcellin acı acı, sinirli sinirli güldü:

— Nasıl, pek hoşuna gitti değil mi? Ağzın kulaklarına varıyor.

Kırıxık yüzü perişan bir hal aldı. Gevşek çenesi durmadan titriyordu. Kendi mutluluğundan utandı; kardeşi o derece bitkin, o derece üzgündü ki, bir acıma duygusu doldurdu içini. Elini Marcellin'in omuzuna koydu:

— Üzülme Marcellin, düzelir. Bir başkasını bulursun, dedi.

Kırıldığı potun farkına vardı hemen.

— Sen ne istediğini bilen bir adam değilsin, dedi Marcellin. Eskiden satmağa yanaşmıyordun. Müşteri vazgeçince de üzülme diyorsun.

— Seni böyle kederli görmek istemiyorum, dedi Isaie.

Patavatsızlığı yüzünden kardeşinin kırılması onu çileden çıkarıyordu. Yeter ki bir gülsün, canından çok sevdiği evinden bile vazgeçebilirdi.

— Yarın birlikte gider, noterle görüşürüz, diye devam etti.

— Neye yarar? İş işten geçti. Ben, her ihtimale karşı rica ettim. Bir müşteri çıkar çıkmaz haber salacak. Ama bir ay sonra mı? Beş ay sonra mı?

Allah bilir!

Eliyle yüzünü sıvazladı.

— Herşeyi ne güzel tasarlamıştım kafamda. Çabucak olup bitecekti. Augadoux ile de anlaşmıştık. Şimdi evin Allah belâsını versin.

Isaie haç çıkardı:

— Evin ne günahı var Marcellin? Allahın izniyle satarsın onu.

Marcellin ellerini hırslı hırslı alnında dolaştırıyor, öfkeden omuzları sarsılıyordu:

— Yaldızlı sözler, ama arkası gelmiyor... Günler geçiyor... Burada deli olacağım, tımarhanelik olacağım. Tekrar bıçkılaneye dönemem. Hiç bir zaman da dönmeyeceğim. Alıp başımı gideceğim, gideceğim ben...

Masaya abandı. Solgun yüzü aydınlıkta bütün çizgileriyle belirdi. Gözlerinin etrafı kıpkırmızıydı. Yavaşça:

— Tahammülüm kalmadı artık, dedi.

— Sâkin ol. Bizden beterleri de var. Uçaktakileri düşün, Servoz'un düşün, karısını düşün. Hali-mize şükret.

— Böyle bir hayat süreceğime Servoz gibi ölmeyi yeğ tutardım, dedi Marcellin. Hiç bir şeye ihtiyacı yok şimdi onun.

Ayağa kalktı, dizi dizi düşmanları sayıyormuş gibi çevresini gözden geçirdi:

— Pislik akıyor, dedi, pislik.

Gazeteyi aldı, top yapıp fırlattı, sıraya ayağı ile bir tekme indirdi.

— Haydi yatalım, yarın konuşuruz, dedi Isaie.

— İstemem, dedi Marcellin.

Isaie gaz lâmbasını aldı. Kardeşine tepeden bakıyor, kendini güçlü olduğu kadar sorumlu da hissediyordu. Yuvarlak bir ışık vurdu tavana. Ocak ka-

ranlığa gömüldü. Odaya birbiri ardından girdiler. Işık da onlarla birlikte. Isaie iki yatağın arasında diz çöktü! dua etmeğe başladı.

Isaie yatağa sırtüstü uzanmış, gözleri faltar gibi açılmıştı. Kulağı, sık sık soluk alan, inleyen, durmaksızın sağa sola dönen kardeşindeydi. Dışarda karla soğuk vardı, sessizlik vardı. Barış, içeri girmek istemiyordu bir türlü. Aralarında geçen bunca konuşmadan sonra, Isaie, evine sahip olduğu için sevinmesi mi, yoksa Marcellin'in istediği gibi, onu satmadığı için üzülmeye mi gerektiğini bilemiyordu hâlâ. Bu iki karşıt duygunun arasında, sıkıntısından patlayacak gibi oluyor, kendine bir yol göstermesi için geceye yalvarıyordu. Gözleri kulakları karanlıkla dolup taşıyor, zorlukla soluk alıyor, karanlık ağzına, burnunun içine giriyordu âdeta.

Marcellin sızlana sızlana sordu:

— Uyudun mu Zaie?

— Uyumağa çalışıyorum ama uykum gelmiyor.

— Sana bir şey soracaktın.

Karanlıkta sesi, uykusuzluktan kıvranan bir çocuğun sesini andırıyordu. Otuz yaşında değildi artık, yirmi, belki de on beş yaşındaydı. Isaie:

— Söyle, seni dinliyorum, diye mırıldandı.

— Servoz buzuldan geçeceğine dağın güney yüzünden gitseydi daha doğru hareket etmiş olmaz mıydı?

Isaie dirseğine dayandı.

— Ben de bu kanıdayım. Dün Joseph'in kahvesinde söylemedim. Daha iyi ederdin elbette. Yalnız

yükü fazlaydı. Belki bu nedenle öbür yolu yeğ tuttu.

— Madem ihtiyaç yoktu, ne diye götürüyordu o imdat kızaklarını, koca koca yorganları, yığın yığın ilâçları? Tedavi edilecek insan mı vardı ki?

— Bakarsın, sağ kalan bir insan çıkıverir karşına. Servoz gereken bütün tedbirleri almıştı. Göreviydi bu onun. Aksini iddia edemezsin ya!

— Hayır, aksini iddia etmiyorum. Peki, güney yüzden gidip gelseydi, akşama buraya dönebilir miydi dersin?

— Dönebilirdi sanıyorum. Yük hafif olunca bu yol, buzul yolunun yarısı kadar kısadır.

Marcellin içini çekti, kısık, derinden gelen bir sesle sordu:

— İyice biliyor musun güney yüzünü sen?

— Bilmez miyim? En az sekiz kez gidip gelmişimdir.

— Tırmanması güç mü?

— Güç.

— Ama mümkün, değil mi?

— Mümkün.

— Bu mevsimde de mi?

— Rüzgârın geçitlere kar yağmasına, kayanın üstünü ince bir buz tabakası kaplamasına rağmen, gene de yürünebilir.

— O halde oradan gidilebilir.

— Belli olmaz. Servoz'un yükü ağırdı.

— Ben Servoz için konuşmuyorum.

— Ya kimin için konuşuyorsun?

— Seninle benim için.

— Ne diye seninle benim için?

— Dağa birlikte çıkalım diyorum.

— Delirdin mi sen?

— Oraya çıkmalıyız Isaie.

— Ne yapacaksın? Ne var orada? Ölüler ile mektuplardan başka. Bekle, ilkbaharda bir ekip gönderilir.

— Uçakta altın vardı gibime geliyor.

— Altın mı?

— Evet altın. İngiltereye götürülüyordu.

Isaie öksürüp yattı:

— Sen aldırma o lâflara, dedi.

— Altın olmasa bile Isaie, şansımızı deneyelim bir. Yolcuların, yanlarında elbette paraları vardı. Fakir adamın harcı değildir uçakla yolculuk.

— Bize ne onların paralarından?

— Alırız.

— Ölülerin üzerinden mi alırız?

— Yaşayanların üzerinden almaktan daha iyidir.

— Olmaz Marcellin.

— Paraya ihtiyacı yok ölülerin. Bir şey mi alacaklar? Bir yere mi verecekler? Ne yapsınlan banka senetlerini? Kardan ısınıp yırtılacaklar. Böylesi bir servetin yokolmasına göz yumulur mu? Farzet ki yabancı bir memleket parası olsun, bankada değiştiririz. Mücevher de vardır.

— Aklım ermez Marcellin. Haklı olabilirsin. Ama namusluca bir iş değil bu. Yapamam.

— Peki bu paraları Servoz cebine atsaydı, daha mı doğru bulurdun?

— Servoz oraya cebini doldurmağa gitmiyordu.

— Biz yapmasak bir başkası yapacak.

— Bize ne başkasından? Ölüler kendilerini savunamaz ki! Onlara ancak yıkamak ve gömmek için el sürülebilir. Ben böyle düşünüyorum.

— Yanlış düşünüyorsun. Kimse kınamaz bizi. Kimsenin değil ki bu para.

— Para yerinde durmalı.

— İnat etme Zaie. Bak dinle biraz. Bu paraları bulursak, evi satmayız o zaman. Anlıyor musun? Ev bize kalır.

— Bize mi?

— Söz veriyorum. Satmayız onu. Augadoux ile ortak olmam. Şehirde tek başıma bir mağaza satın alırım. Güzel bir mağaza. Her sabah giderim. Sen ister benimle gelirsin, ister koyunlarıyla burada kalırsın. Akşamları beraber otururuz. Biliyorsun, babam ahırını büyütme istiyordu. O başaramadı; biz başaracağız. Babamızın dilediği gibi büyüteceğiz onu. Sen de başka koyunlar alır, kapatırsın.

— Başka koyunlar mı? Ne ile?

— Arta kalan para ile.

— Koyun mu alacağım?

— Hem istediğin kadar. On beş koyunun olacağı yerde elli koyunun olacak. Hattâ yüz.

— Yüz koyun mu?

— Belki daha da çok. Tam anlamıyla bir sürü. Kendini gerçekten bir sürünün başında farzet.

Isaie sevinçle:

— Birkaç koç da alırım, dedi.

— Alırsın.

— Ne iyi olur!

— Fevkalâde olur! Yamaçlarda yürürken arkanda meleyen, sıçrayan yüzlerce koyun düşün. Bu fırsat insanın eline bir daha geçmez. Kullanmasını bilmeliyiz.

Bir sessizlikten sonra Marcellin devam etti:

— Şimdi söyle bakalım, kararın karar mı?

— İstesem de çıkamam; kollarımı eski kollar değil, kafam eski kafa değil.

Marcellin:

— Öyle mi sanıyorsun! Ben aynı kanıda değilim, diye bağırdı. Seni gitmekten alıkoyan başından geçen o kazânın kötü anısı. Unut onu, bak o vakit ne çevik olacaksın.

— Unutulamıyor, izi silinmiyor Marcellin.

— Bu yolda senin gibi yaralananlar az mı oldu? Sonra iyileşip tekrar mesleklerine döndüler.

— Benim durumum kimseninkine benzemez. Müşterilerim öldü. Kafamdan ameliyat oldum.

— Sana güvenmeseydim, beni dağa çıkar dermiydin? Başka kılavuzlar durup dururken sana başvuruyorum. Çünkü, sen onların en iyisisin. Üstüne yok senin.

— Servoz'dan sonra gelirim.

— Öyle olsun. Seninle çıkmaktan korkmam. Güçlüsün sen. Her yarığı, her çatlağı bilirsin. En dik yamaçlardan keçi gibi tırmanırsın. Görenler, ellerinde tutkal var sanır.

— Hoşuma gidiyor bu sözlerin Marcellin.

— Sonra sen benim öz be öz kardeşimsin. Eskisi gibi elele verimiz. O iyi günlerimizi hatırlar mısın Zaie?

— Hatırlamaz mıyım?

— Önde yürürsün sen. Ne emredersen yaparım. Küfretsen bile eyvallah derim. Böylece, her ne bahasına olursa olsun tepeye kadar çıkarız.

— Lâmbayı yak Marcellin.

— Gelecek misin?

— Bilmem. Kendimi iyi hissetmiyorum.

— Neyin var?

— Titriyorum. Emin misin kimseye ait olmadığına bu paraların?

— Yine mi başladın! Biraz önce açıkladım ya!

— Evet evet. Ama korkuyorum.

— Neden korkuyorsun?

— Bu işi beceremiyeceğimden. Yak lâmbayı. On yıl var ki hiç çıkmadım. İnsan zamanla ihtiyarlıyor, küflenip gidiyor. Dağ da istemiyor artık. Hava yarın bozar belki. Yak lâmbayı.

— Reddedersen ben tek başıma giderim.

— Ne dediğini bilmiyorsun sen.

— Ben yapacağımı söylerim; söylediğimi de yaparım. Tek başıma gideceğim.

— Allah korusun! Yalnız nasıl gidersin Marcellin? Herşeyden önce yolu bilmiyorsun.

— Çıkarırım.

— Tek başına gidilmez Marcellin. Daha ilk adımda kayadan yuvarlanır, belini kırarsın.

— Aldırma, boş ver! Parasız yaşayacağıma gebereyim daha iyi. Ya gebereceğim, ya da üstesinden geleceğim. Kal sen, ben giderim. Tek başıma gideceğim. Yarın gün doğmadan yola çıkacağım.

— Yalnız gitmene izin vermem.

— O halde benimle gel. Ya ölürüz, ya da sağ salim döneriz. Hem kardeş kardeşe böyle mi konuşulur?

— Doğru, böyle konuşulmaz Marcellin. Lâmbayı yak.

— Gelecek misin?

— Geleceğim.

— Geceden çıkarız. Gizlice. Kimse bilmemeli.

— Peki Marcellin. Yak...

Marcellin lâmbayı yaktı. Aydınlıkta, birbirlerini hiç görmemişler gibi, şaşkınlıkla, kaygıyla bakıştılar.

Isaie sağa döndü. Gözkapakları açılmıyordu bir türlü. Bir el omuzunu sarsıyor, bir ses:

— Haydi kalk! Saat üç oldu, diyordu.

Marcellin bir ırınağa sarkmış ağaç gibi üzerine eğilmişti.

— Kalk artık.

Gaz lâmbası uyku kokan ılık odayı aydınlatıyor, çalar saat tiktaklarıyla zamanı eliyordu. Cama tatsız, kara bir gece yapışmıştı sanki. Isaie iki eliyle yüzünü oğuşturdu, esnedi ve yastığının üzerine oturdu. Uyku sersemiydi hâlâ.

— Ne var? diye sordu.

— Gidiyoruz.

— Gitmek mi? Nereye?

Geceki konuşmaları unutan yorgun zihni, öbürlerine benzeyen bir günü yaşamağa hazırlanıyordu ki Marcellin homurdandı:

— Hatırlamıyor musun? Aman bana oyun oynama Zaie.

Isaie acele ile:

— Evet evet, hatırlıyorum, dedi.

— Önce söz verdin. Şimdi de bana bu oyunu oynamamağa kalkıyorsun!

— Doğru, söz verdim.

— Neydi sözün, söyle bakalım?

Isaie hafızasını toplamağa çalışıyor, bir güçsüzlük, bir yanılma duygusu altında ağlıyacakmış gibi oluyordu. Marcellin bağırdı:

— Bak, gördün mü? Bilmiyorsun işte. Hatırla. ne söz vermiştin?

Isaie mırıldandı:

— Dur bekle, kendime geleyim biraz.

Alnını kırıştırıyor, kesik kesik soluk alıyordu. Birden yüzünde çocukça bir gülümseme belirdi:

— Tamam Marcellin. İkimiz güney yolundan dağa çıkacaktık.

— Hele şükür! Sonunda kendine gelebildin. Haydi fırla! Fırla!

Isaie gururla:

— Gördün mü bak, dedi, hatırladım işte.

Yanyana, hiç konuşmadan, çifter çifter kalın dağ çoraplarını, tozlukları, yün yeleklerini giydiler, eldivenleriyle kolçaklarını, atkılarını taktılar, başlarıyla kulaklarını sıcak tutan başlıklarını, onun üstüne de kukuletalarını geçirdiler. Dün, uyumadan önce, elbiselerini iki iskemleye dizmiş, imdat ipleriyle bağ iplerini, dağcı değnekleriyle burgulu halkaları, demir kancaları, raketlerini bir kez daha gözden geçirmişlerdi. Torbalarını yağ, peynir, çavdar ekmeği gibi yiyeceklerle ve yedek kazaklarla tıka bası doldurdular. Yanlarına bir matra şarapla, bir şişe konyak aldılar.

Masanın önünde ayakta yediler yemeği. Geceleyin yapılan bu hazırlıklar Isaie'yi birkaç yıl geriye götürdü. Yaşamını, kazâdan önce bıraktığı yerden yeniden yaşamağa başlıyormuş gibi tuhaf bir hali vardı.

Karnını iyice doyurduktan sonra, koyunlara kuru ot vermek ve keçileri sağmak için ahıra girdi. Bu hiç beklenmedik saatte rahatsız edilmek hayvanları şaşırttı. Uyku sersemliği ile kısıp kısıp meyorlardı. Melemeleri diner dinmez Isaie, yedikleri

kuru ot saplarından çıkan çıtırdıyı işitti. Bu dinlenmiş bedenlerden cana yakın bir sıcaklık, yatıştırıcı bir koku yükseliyordu. Yünlü koyunlar, arada bir kıyıdaki sandallar örneği karanlıkta sallanıyordu. Aralarına oturdu, onlardan ayrı bir gün geçireceği için üzülüyordu.

— Döneceğim bu akşam Mounette; söyle onlara, muhakkak döneceğim.

Marcellin ahırın kapısını itti:

— Acele et, kaybedecek bir dakikamız bile yok. Gün doğmadan önce varmalıyız büyük yarığa.

Isaie, sütün üstünde yüzen birkaç keçi kılını parmağının ucuyla aldı, dolu kovayı mutfağa götürdü. Torbasını sırtına vurup yan yüzleri mikadan portatif fenerin mumunu yaktı. Marcellin sordu:

— Kayakları götürmüyorsun; kararın kesin, değil mi?

— Hayır götürmiyeceğim. Yamaçlarda çok kar yok. Kayayı tırmanırken sırtımızda kayaklar olursa, hareketimiz güçleşir.

— Büyük yarıқта bırakırız onları. Dönüşte tekrar alırız.

— Ne lüzum var? Ayak raketleri yeter.

— Raketli bir tek sen kaldın. Hiç kimse onları kullanmıyor artık. Geçti modası.

— Tartışmayı bırak Marcellin. Gençler seviyorlar kayağı. Ama ben değişmem, raketten vazgeçemem.

— Pekâlâ tak raketlerini. Lâmbayı da söndür.

Isaie lâmbayı söndürdü. Kapıyı açtı. Kendisi önde, kardeşi arkada soğuk geceye daldılar. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı. Tek bir yıldız görülmüyor, hafif bir esinti çalıkların üzerindeki kar tanelerini tozuyordu. Isaie havayı içine çekti, çevresine bakındı:

— Hava pek iyi değil, kuzey rüzgârı başlamak üzere.

Köye sırtlarını dönmüş yürüyor, attıkları her adımla insanlardan uzaklaşıyorlardı. Isaie, elinde fener, ağır, düzgün adımlarla önde yürüyor, geriden gelen Marcellin'in soluk alışını, ayakkaplarının kara bastıkça çıkardığı gürültüyü işitiyordu. Ak tümsekler, pamuk başlığını kulaklarına dek çekmiş bir taş, buzdan kılıfları içinde top top çalılar, fener sallandıkça mum ışığında ortaya çıkıyordu. Daha yukarıda, sağ tarafta, tebeşir gibi ak yamaçlar arasında, kapkara bir dere akıyordu. Küçük, tahta bir köprüden geçtiler. Havada, ciğerlere işleyen nemli bir kaya kokusu vardı.

Zifiri karanlıklara gömülen Isaie'nin tek dikkat ettiği şey, karın niteliği ile rüzgârın esişi idi. Çabasının tek düzenli hareketi içinde organları ısınıyor, kafası çalışamaz oluyordu. Mermisi atılan bir top sessizliği vardı kafasında. Bedeninde, dağdaki o eski uzun yürüyüşlerinin anısını buluyordu. En ince ayrıntılarına dek biliyordu araziye. Buz olsun, karanlık olsun, yönünü bulmasına engel değildi. Acele etmeden, yorulmadan iki saat kadar yürüdü. Sonra toprak gittikçe yükselmeğe, dikleşmeğe başladı. Göğün hafif karartısı altında, büyük bir fıçının dibindeki tortu örneği daha yoğun bir karanlık, orman çıktı karşılıklarına. Kimiltisiz çarçam sütunlarına daldılar. Fener her adımda karanlığı yırtıyor, zayıf bir ışık, patikanın ötesinde berisinde, insan boyunca kesilmiş kırmızı kütükleri ve geçitleri aydınlatıyordu. Kalın, etli kökler, yolu yer yer parçalamıştı. Hayvanlar yürürken sık dallar, nasıl çatır çatır çatırdardı kimbilir! Geniş gölgeler, ağaçların çevresinde doluyor, sonra ipek bir yelpaze gibi arkalarında

kapanıyordu. Kimi vakit, Isaie'nin yüzüne, yukardan bir tutam parlak kar düşüyordu. Bu yaygın serinliği iştahlı iştahlı çekiyordu içine. Biraz daha ilerde, mumu değiştirmek gerekti. Marcellin sabırsızlanıyordu:

— Vakit geçiriyorsun. Gören ayakta uyuyor sanır. Acele et, acele.

Yeniden yola koyuldular. Yeni mum, eskisinden daha az ışık veriyordu. Kısa kesilmiş karaçamların üzerine, gölgeden bir kemer inmiş gibiydi. Isaie, sıra sıra bitip tükenmez görüntüler geçidine gözlerini kırparak bakmaktan yorgun düşmüştü.

Marcellin:

— Bu denli uzun süreceğini sanmıyordum, dedi.

— Çıkarken hep öyle sanır insan.

— Büyük yarığa saat sekizden önce varacağımıza emin misin?

— Eminim.

— Ben yanıldığımı sanıyorum.

— Nerden anladın yanıldığımı? Başka şeylerde yanılabilirim ama bunda yanılmam, yanılmam. Büyük yarıқта oturur dinleniriz. Biraz karnımızı doyururuz. Acıktın mı?

— Hayır.

— Ama yine de bir şeyler atıştırmalı.

Soğuk bir hava dalgası omuzlarını yalayıp geçti. Orman bitmek üzereydi. Hareket halindeki soluk bir ışık, ağaçları kemiriyordu. Karlı bir tepe başlıyordu patikanın sonunda. Karanlığın ince tül perdeleri saltanatla sıyrılıp kayıyor, sessizlikte aralanıyordu.

— Daha bir şeyin gözüktüğü yok, dedi Marcellin.

Isaie:

— Hele şu yöne iyice bak, diye karşılık verdi. Parmağı ile çok uzakta, bir duman parçasını andıran renksiz, şekilsiz bir cisimi gösteriyordu:

— Koca duvar görüyor.

Gözleri yuvalarından fırlamış, uykusundan uyardırılan bir uyur gezer gibi şaşkınlıkla çevresine bakınıyordu.

— Ne oluyorsun? diye çıkıştı Marcellin.

— Garibime gidiyor.

— Söylenme, haydi yürü.

— Evet Marcellin, evet.

Evet deyip yürüyor, ama yaptığı işin anlamsızlığını gittikçe anlıyordu. Nasıl kabul etmişti? Şimdi tüm bedeni isyan ediyordu. Bu, zırh gibi, kaygan, buzla kaplı, baş döndürücü dik duvarı aşacak, oraya varıp ölülerin paralarını alacaktı... «Reddetmeliydim. Sabahleyin bile karşı koyabilirdim. Ama kafam işlemiyor, yalnız ayaklarım çalışıyordu. Yukarıda kimse...»

— Yürü be odun!

Marcellin ağabeyinin sırtına bir yumruk indirdi. Isaie:

— Dönsek daha iyi etmez miyiz, ne dersin ha? diye mırıldandı. Vakit geçmedi henüz.

— Sen istersen dön. Ben yalnız da giderim.

— Yalnız mı? Nasıl bırakırım seni yalnız?

— Geliyor musun, gelmiyor musun?

Isaie derin bir soluk aldı; başı önde, yeniden yola koyuldu. Onu bu serüvene sürükleyen para değil, kardeş sevgisiydi. Evi satmak konusunda hayal kırıklığına uğrayan Marcellin, önüne çıkan bu fırsatı tepemezdi. Kardeş kardeşe yardım etmeliydi. Bir an, cesaretini çoğaltmak için gelecek güzel günleri düşündü. «Sürü çoğalmış, ahır onarılmış..»

Ama hiç bir şey kâr etmiyordu; korkuyor, üzülüyordu.

Doğuda, kül rengini almıştı gökyüzü. Şafak sökmemişti henüz. Ama gecenin örgüsünden bir ilimik eksilmişti. Isaie'nin dudaklarını sert bir rüzgâr ısırdı. Şimdi, dağınık bulutların ardında, delik deşik kayalara doğru hafif bir meyille yükselen yaylanın dalgalı yüzünü seçebiliyordu. Alt tarafta, bir buhar şeridi uzanıyor, üstte, kara bir fon içinde girintili çıkıntılı tepeler, yanyana görülüyordu. Isaie durdu. Baldırlarına dek kara batmıştı.

— Ayak raketlerini takalım, dedi.

Raketleri iple iyice bağladıktan sonra, elleriyle torba kayışlarını tutup bacaklarını açarak yürümeğe başladılar. Her adım atışta, havaya top top kar parçaları fırlıyor, yolları belirsiz bu dünyada iki adam güçlkle ilerliyordu. Zaman akışını durdurmuş, uzaklıklar yok olmuştu. Bir anda farkedilen işaret yerleri, biraz sonra kayboluyordu.

— Doğru yoldan mı gidiyorsun, Zaie!

— Evet Marcellin.

Isaie, gözlerini kamaştırmasına rağmen bu devamlı kar ve sisin sona ermesini istemiyordu. O, karda ölçülü adımlarla yürüdükçe başına bir felâket gelemezdi. Bu barış ülkesinde, kendi evindeymiş gibiydi. Onun kudretinin sınırı, uzakta, ilk granit tabakalarının başladığı yerde bitiyordu.

— Lâmbayı söndür, gereği yok artık, dedi Marcellin.

Isaie birden durup mumu söndürdü. Feneri katladıktan sonra torbanın cebine attı.

— Yürü yahu, yürü! Ne bekliyorsun?

Gün ışıyor, öteye beriye koşuşan sis fırtınalarıyla dağ yaklaşıyor, karın üstünde iki mavi gölge

uzanıp gidiyordu. Bir asit gibi göğün kirini temizlemeğe başlamıştı rüzgâr. Isaie başını eğdi. Gözünün önünde olup biteni görmek istemiyordu. Birkaç adım daha attılar. Marcellin:

— Fırtına geliyor, dedi.

Isaie başını kaldırdı, manzarayı bütün dehşetiyle gördü. Bembeyaz, koskoca bir duvar yükseliyor; üzerleri çok ince bir buz tabakasıyla örtülü tepeler, insanın karşısına bir düşman heykeli gibi dikiliyor, kartaşları, yalçın kayalıklardaki kuş yuvalarına yerleştirilen porselen tabaklar örneği ışıl ışıl parlıyordu. Sivri dişli bir tepeciğin yamacı üzerine, gevşek örgülü bir tentene sarkıyor. solda, karanlık, düz duvara hâkim bir buz tolgası, güneşin ilk ışınlarını dağıtıyordu. İşte bu buzdan tolgaya tırmanacaklardı. Pembe bulutlar, yeşil, küçük bir gölü andıran gök parçasını ortadan yokediverdiler. Tel yüzgeçli diğer buhar canavarları son aydınlık deliklerini tıkamak için acele ediyor, atmosfer akımları, parçaları duvarın en küçük kıvrımlarına asılı kalmış şekilsiz bir hamuru, tepelerin çevresinde yoğuruyordu. Isaie hava ile taşın kuvvetlerini sınadıkları bu sessiz savaşı dikkatle seyrediyor, harcadığı enerji ile tanık olduğu manzara gizli bir denge meydana getiriyordu. O bulunmasaydı, bütün bunlar olmayacaktı şüphesiz. Güneş onun için doğuyor, dağlar yalnız onun için şafağın renklerine bürünüyordu. Bu göz kamaştırıcı ama acıması olmayı yaratıştan o sorumluydu bir dereceye kadar. Göğü delen taş doruklardan gözünü ayırmadan eldivenlerini sıyırdı, haç çıkardı.

Marcellin:

— Nerden gidilecek? diye sordu.

Isaie başıyla karlı kubbeye doğru yükselen. üst üste dizili taş kargaşalığını göstererek:

— Buradan, diye cevap verdi.

Sonra, sağ elinin işaret parmağı ile sol elinin ayasında, izlenecek yolu çizdi. İçi kirli, dört köşe tırnağı, çizgili derinin üzerinde kayıyordu.

— Büyük yarık çok kötü... Bir çare bulmalı... Daha sonra sola döneriz... On metrelik dar bir dehliz... Burgulu halkaları çakar, meyli aşarız...

Marcellin kayaya değil de ağabeyinin avucuna bakıyordu. Çatlakları, yaylaları, tümsekleri, çukurlarıyla bütün dağ onun avucundaydı sanki.

— Daha ne kadar sürer?

— Bir aksilik çıkmazsa dört beş saata kadar oradayız, dedi Isaie ve elini kapattı.

Yüreğinin tam orta yerinde bir boşluk açılıyor, gücü kuvveti dışarıya akıyordu. «Tanrım bana yardım et, bana yardım et Tanrım.»

Dağlar, karanlıklardan sıyrılırken, yanyana yola koyuldular yeniden.

Kayalığın üstündeki keçi yolu, büyük duvarı yanlamasına kesiyordu. Daracık bir bölgeye ayaklarıyla iyice tutunan Isaie, omuzunu kayaya dayamış, elleri boşlukta, biraz soluk alıyordu. Marcellin: — Çıkayım mı? diye bağırdı.

Sesin geldiği uçuruma başını çevirmeden karşılık verdi Isaie:

— Azıcık bekle, hazırlamadım daha...

İşler şimdiye dek yolunda gitmişti. Büyük yarığı aşmakta, ilk dağ kollarını geçmekte, Isaie sıkıntı çekmemişti. En ince ayrıntılarına dek bildiği bu düzlüğe, ağır ağır, tutuna tutuna, bir merdivenden çıkar gibi gelmişti. Gerçek savaş başlamak üzereydi. Başını kaldırıyor, girintileri çıkıntıları mavi buz tabakası altında kaybolan dik taş plâkaya kaygıyla uzun uzun bakıyor, kafasında gideceği yolu tasarlıyordu. Yaz olsa, tecrübeli bir dağcının geçebileceği yerlerdi buraları. Ama bu mevsimde, bu buz tutmuş meyilli kayalığı aşmak kolay değildi. Gözleri kendiliğinden aşağılara kayıverdi. Ayakkaplarının hemen ucundan plâtfom bitip uçurum başlıyor, yüz metre daha aşağıda, büyük yarığın açık ağzı görülüyordu. Bir an, yanlış bir adımla, vücudunun boşlukta sallandığını, çatlağın dibine dek yumak yumak etlerin kaya çıkıntılarından sarktığını görür gibi oldu. Biri tam omuriliğin hizasında, öbürü beyninin içinde müthiş bir sancı duydu. Ne ga-

rip! Kendini hem şu bulunduğu yerde dimdik bir halde, hem de parçalanmış, kanı dağın eteğinde birikmiş olarak görüyordu.

— Çıkıyorum, hazır mısın?

Seslenen Marcellin'di. Harekete geçmeliydi. Kalın ipi sol koltuğuna alıp, sağ omzundan attıktan ve sırtında birkaç kere doladıktan sonra cevap verdi:

— Haydi, çık!

Halatı yavaş yavaş, kardeşinin işini kolaylaştıracak şekilde çekiyor, Marcellin'in sık sık soluk aldığını, ayakkaplarının granitte gıcırdadığını işitiyordu. İp kımıldadıkça, ağırlık yukarı doğru yaklaşıyordu. Marcellin yolun kenarını parmaklarıyla yokladı. Çabadan kıpkırmızı kesilen yüzü, bir görünüp bir kayboldu. Ayağı kaymıştı. Isaie:

— Ne oldu? diye bağırırdı.

Marcellin'in başı yeniden göründü, ufku kapayan omuzları yükseldi. Bir sıçrayışta düzlüğe çıktı. Gözlerinin çevresi, ince bir buz tabakasıyla kaplıydı. Güçlkle soluk alıyordu:

— Buraya kadar sağ salim geldik.

— Evet.

— Şimdi nereden gideceğiz?

Isaie eliyle buz tutmuş kayayı gösterdi:

— Oradan.

Marcellin'in o yana bakan gözlerinde, tasalı bir ışık parladı söndü:

— Başka bir yol yok mu, emin misin?

— Eminim, bir başka yol yok.

— Çok düz.

— Biliyorum.

— Tutunabilecek misin?

Cevap vermeden başıyla tasdik etti Isaie. Ar-

kasından düzgün yuvarlansın diye ipi halka yapıyordu. Bağ düğümlerini gözden geçirip üçleme halatı bir çıkıntıda denedi ve beline birkaç burgulu çiviyle çekici yerleştirdi. Dikkatle yapılan bütün bu hareketler o büyük imtihan ânını geciktiriyordu. Marcellin:

— Madem kendine güveniyorsun, yürü, dedi.

— Sıkboğaz etme beni.

İlk basamağa varmak için koca bir kaya kitesinde son bulan yol boyunca gitmeli ve kenarı uçurum olan dar bir yerde beş adım yürümeliydi. İsaie bir an boşluğa baktı; korkudan bayılır gibi oldu. Duvar temellerinden sarsılıyordu sanki. Yamacın kıvrımları titreşip çiftleşiyor, görünmeyen ipler onu dizlerinden aşağıya çekiyor, soğuk, kar, sessizlik ve taşlar, düşmesi için ellerinden geleni yapıyor. Marcellin gözünü ayırmadan:

— Gitmek belki de imkânsız, Zaie, dedi.

— Neden imkânsız olsun?

— Üç metre daha yukarı çıkma sevdası için kafayı kırmanın gereği yok, anladın mı?

— Anladım.

— Peki o halde kararın ne?

— Bir kere deneyeceğim.

Marcellin omuz silkti:

— Gözünü seveyim, aptallık etme.

— Korkma, dikkat ederim.

— Baktın ki çıkamıyorsun, in hemen.

— İnerim, güven bana.

Duvara karşı döndü. Çekine çekine önce bir ayağını, sonra öbürünü değiştirdi. Ne çevresine bakıyor, ne de boşluğu düşünüyordu. Ama yine de derinliğin başdöndürücü cazibesi kendine çekiyordu onu.

— Nasıl aklın yattı mı? diye sordu Marcellin.

— Evet evet. Gittikçe yatıyor...

Bir rahatsızlık duyuyordu bütün bedeninde. Sağ bacağına, farkına varmadan ileri attı. Ayağı bir kertişe çarpıp kaydı, daha belli bir çıkıntıya ilişti sonra. Baldırının bir kası titriyordu. Tükrüğünü yuttu. Şimdi sol eli donmuş duvardan aşağı kayıyor, onu yokluyor, çatlağ olup olmadığını söylemesi için okşuyordu. Sağ eli de aynı hareketleri yapıyordu. Ama boşuna! Tutamaklar tıkalıydı. Yorgunluktan kolları sarktı, dinlensin diye kalçalarına koydu. Marcellin sordu:

— Durum iyi mi? Kötü mü?

— Ne iyi, ne kötü... Çıkıntılar var ama temizlemek gerek.

Çekici ile buzu kırmağa başladı. Çeşitli yerlerde çentik açmayı çok isterdi. Gelgelelim, eli yukarı erişse de çekici sağa sola vuramıyordu. Yaptığı üç çentikten birine parmaklarını geçirip kendini yukarı çekti. Tamam, tutuyordu. Öbürünü de denedi. O da tutuyordu. O vakit sakına sakına sol ayağını da kaldırdı. Bir saniye, arkası uçuruma dönük, iki eli ve sağ ayağı ile asılı kaldı. Sonra sol ayak, buzu kırıp kendine küçük bir yer buldu. Bu duruşu ile İsaie, çarmıha gerili İsa'yı hatırlatıyordu. Yüzyıllardır güneşin, karın, rüzgârın üzerinden bir silindir gibi geçtiği granitten duvara dayadı yüzünü. Altında, camdan bir kabartma harita örneği dünya uzanıyordu. Taşın soğukluğunu iliklerinde duydu. Bütün bedeni ile kayaya abanmış olarak uzun bir süre öylece kaldı. «Düşmedim... Sımsıkı tutundum... Eskisi gibi...» Belli belirsiz bir umut, kollarına, bacaklarına güç veriyordu. Ağır ağır kendini yukarı çekip başka dayanma noktaları aradı; mucize ka-

bilinden de buldu. Yeşile çalan gümüş renkli buzu çekiçe kırarken havada pul pul parçalar uçuşuyordu. Bir kertik. Bir kertik daha. İpi usulünce uzattı. Sâkindi. Eldivenleri giyiyor, güç geçitlerde çıkarıyordu. Eldivenleri takınca, insan güvenle tutunamıyor ama eldivensiz de eller donuveriyor, hissizleşiyordu. Soğuğa ve yorgunluğa rağmen, dikkat ede ede, sakına sakına tırmanmağa devam etti.

Marcellin seslendi:

— Yukarısı nasıl?

— Hiç fena değil, dedi Isaie.

Sesi boğuk çıkıyor, birine teşekkür etmek geliyordu içinden. Kayadan ileri fırlamış bir parça, kafasının üstünde çıkıntı yapıyor, önünü görmesine engel oluyordu. Aşağıda ancak üç metrelik bir ip kalmıştı. Sol eliyle kocaman bir taşı sımsıkı yakalayıp ayaklarını birbirine yakın iki tutamağa geçirdi. «Çıkılabilecek... Çıkmak gerek.» Göğsünü duvardan ayırdı, vâdiye arka üstü atlıyacakmış gibi sırtını kamburlaştırdı. Sâkindi. Başı dönmüyordu artık. Sağ elini kayanın dirseğine kadar uzatmağa çalıştı. Olmadı, çok yüksekti. Elini geri çekti.

— Ne var? Ne oluyor? diye bağırdı Marcellin.

— Aldırış etme. Tehlikeli bir şey yok.

Ayaklarının ucuna basarak aynı hareketi tekrarladı. Bu kez, dirseğin kenarına yetişebilen tırnaklarıyla buzu kazıyıp açtığı yuvalara parmaklarını kenetledi. Sol elini de hızla sağ elinin yanına koydu. Çok gerilmiş olduğu için zor duruyordu. Taşın soğukluğu avuçlarına işliyor, kolları boyunca ilerliyor, omuzlarına iniyordu. Damarlarında öldürücü bir kanın dolaştığını, bütün bedeninin yaşama-ya ihanet edip ölümün hizmetine girdiğini sandı. Sağ eliyle yüzünü sıvazlamak istedi. Parmaklarının

kımıldamadığını görünce onları birer birer ısırdı. «Haydi bir gayret daha. Koy elini yerine. Sağ ayak için bir tutamak ara. Şimdi sol ayak kaldı yalnız.» Tortop oldu. Son bir hamlede çıkıntının üzerine sıçrayıp yüzükoyun kapandı. Hemen doğrularak derin bir soluk aldı:

— Yerim sağlam, gelebilirsin, diye bağırdı.

Kardeşi çıkıp da yanında yer alınca Isaie hayretten donakaldı. Marcellin'in çenesi titriyor, gözleri süzülüyordu. Yanaklarından kan çekilmişti. Yorgun ve bitkindi.

— Neyin var? diye sordu.

Marcellin soluk soluğaydı:

— Tırmanmak... Buraya çıkmak... İple de olsa kolay değil... Düşeceğim sandım... Şimdi nereden gideceğiz?

Duvar, sel anafolarına benzeyen yığın yığın tümsekle kaplıydı. Ağzına dek karla, buzla dolu düşey bir çatlaktan, yüz metre yüksekte, bulutların altında, sözde barakamsı bir yere gidiliyordu. Göküzü parlaktı. Ama yolun batı yanı alacakaranlığa gömülüydü. Yüzü ısırın keskin bir soğuk vardı. Burununun içi, dudaklarının üzeri buz tutmuştu. Onları kırıp fırlattı. Cebinden iki parça şeker çıkardı; birini Marcellin'e verdi, öbürünü ağzına attı. Şeker ağzını sulandıracağı yerde diline yapıştı kaldı. Canı sıkılarak tükürdü.

— Dik koridora sapmak gerek, dedi.

Marcellin:

— Koridora mı? diye haykırdı. Aklını mı kaçırdın sen? Kaymak için birebir.

— Başka çare yok.

— Sağdaki geçit daha iyi değil mi?

— Hayır, bilirim ben onu. Elli metre boyunca

dar, ters basamakları vardır; buz tutunca kayar. İnan bana. Ancak koridordan gidilebilir. Onun bütün tutamaklarını elimle koymuş gibi bilirim. Biraz dikkat edersin; işte o kadar.

— Oradan geçilemez. Servoz ne yaptığını bilen bir adamdı. Buzulun yolunu seçmekte haklıymış meğer.

— Arkamdan gelirsin; çekerim seni.

— Çok tehlikeli bir yol bu!

— Ben ne yapılır, ne yapılmaz, bilirim. Güven bana. Hava böyle güzel giderse, deveyi düze çıkaracağız, merak etme.

Marcellin elini çenesine dayadı:

— Gücüm kuvvetim kalmadı.

— Ben çıkarken sen dinlenirsin, dedi Isaie.

Sesindeki güven verici edâya kendi de şaştı. O değil de bir başkası konuşuyordu sanki. Bu kararlı, güçlü, bu ipi katlayan, emirler veren, bir göz açıp kapamada çıkış projeleri yapan adam gerçekten kendisi miydi? Tertemiz bir rüzgâr kafasını yıka-mıştı. Uyuşukluğundan kurtulmuş, yepyeni bir duy-gu, bir uyanıklık, bir sevinç duygusu kaplamıştı içi-ni. Kararı karardı. Koridordan atlıyacaktı. Her taş parçası dostuydu. Geniş, derin çatlak, biraz ilerde kesif bir buz tabakasıyla dolarak önemsiz bir yarık olmuştu. Torbasına bağladığı kısa saplı çekici çı-kardı. Kalın buza düzenli darbeler indiriyor, kırılan parçalar etrafa dağılıyor duvara vurup sığıyor, or-talığı bir şangırtı kaplıyordu. Sadmeler yüzünden eriyen kar, ceketinin kolları içine giriyor, boynu ile atkısı arasından akarak göğsünü, karnını ısılatıyor, gözleri beyaz kar tozlarından görmez oluyordu. Ba-şını sallayarak küfrediyor, tükürüyor, çok büyük bir çabayla ve işinden zevk alarak çalışıyordu. Basa-

maklar temizlendiği halde, dar oldukları için, ayak-kabılar buzda kayıyordu. Ellerine güveni vardı. Yukarlara santim santim tırmanacaktı. Torbasına koydu çekici. Dizini bir çukura, dengeyi bulmak için kolunu da kayaya dayadı. Çevresindeki boşluk, bir ışıklar ve sisler karışımında kayboluyordu. Yüzü kaskatı kesilmişti soğuktan. Ne yapmalı? Nereden, nasıl başlamalıydı? «Marcellin'in hakkı varmış, imkânsız denecek bir iş bu.» Eldivenleri çıkarıp tırnaklarını buza geçire geçire, çıkıntılara ulaşmak için ayaklarını sürüye sürüye tırmanmağa başladı. Fakat dayanma noktaları vücudunun ağırlığını çekemiyordu. Yüreği taşın üzerinde şiddetle çarpıyor, yorgunluktan kusacakmış gibi oluyordu. Şişkin bir kayalığın dibine gelince, kendini yarıktan biraz beriye aldı. Sağ elini basamaktan çekip kolunu aşağı sarkıttı, belindeki burgulu halkalardan birini çıkardı. Düşüncesiz bir hareketle durumunu tehlikeye sokmamak için burgulu halkayı titiz bir dikkatle bir deliğin içine yerleştirip çaktı. Tokasına kancayı taktı ve ucuna ipi bağladı.

— İpi uzat! diye bağırdı.

Marcellin'in çektiği üçleme halat gerildi. İsaie kurtuluşun verdiği sevinçle derin bir soluk aldı. Kendini emniyette hissedebilirdi şimdi. Düzlüğe on iki metre vardı daha. Hissizleşen parmaklarını emdi; eldivenlerini giydi. Bir süre sonra çıkarıp tekrar taşla dokundu. Çekiçle temizlediği genişçe bir basamaktan koridorun üst kenarına dek vardı. Yukardaki açık ağızdan ince, cılız bir kar seli akıyordu. Bir burgulu halka daha çaktı. Her vuruş yankı uyandırıyor. Biri öbüründen iri bir çekiç, sıra ile aynı madenî levhayı dövüyormuş gibi. Yedi metreden fazla kalmıştı çıkacağı yer. Basamak da yoktu.

Üçüncü bir halka çaktı. Bu sefer iyi tutmamıştı. Kaya gevşekti. «Ancak bir kez idare eder.»

— Ne yapıyorsun? diye kükredi Marcellin.

— Çıkıyorum, dedi Isaie. İpi sal.

Kılavuzluğundan hiç bir şey eksilmemişti, hiç bir şeyi yadırgamıyordu bedeni. Eski soluğu kalmamıştı yalnız. Hepsi o kadar. «O da gelecek.» Ayağının altındaki burgu sallanıyordu. Parça parça buzların sarktığı düzlüğün öne çıkmış kısmını iki eliyle sımsıkı yakaladı. Adaleleri ağrıyor, kolları kesiliyordu. İkına sıkına geçidin zirvesine ulaşır ulaşmaz burgu tangırtı ile yuvarlandı. Bereket versin Isaie, o âna dek, sağ ayağını iri bir kitleye dayamış, meyle enlemesine yarı bele kadar yatmıştı. Karda sürüne sürüne, düzlüğün taşlarına tutunabilmek için yolu elleriyle kazarak ilerledi. Kendini emniyette hissedince doğrudu. Gözlerinin çevresi ince bir buz tabakası ile çevrili, gülüyordu:

— Marcellin, şimdi sıra sende, diye bağırdı

Cevap alamadı. Soluk bir güneş, havayı vızıldayarak yaran çakıl taşı büyüklüğündeki buz parçalarını yükseklerden koparıyordu. Gölgede kalmıştı yüzü. Ama elini uzatınca, üzeri buz tutmuş kolçakları güneşte pırıl pırıl parladı. Taşların düşmesi durdu. Isaie:

— Hey sana söylüyorum, diye tekrarlardı.

Kararsız bir ses:

— Evet evet, geliyorum, dedi.

Isaie taşa dayanmış, elindeki ipin kardeşinin varlığı ile titreştiğini, gevşeyip gerildiğini hissediyordu. Şu kenevirlere asılan adam, onun kardeşi, Marcellin idi. Başını boşluktan uzatarak:

— Ağır ol Marcellin, diye haykırdı. Kapa iyice

dirseklerini... Tamam... At şimdi sol elini... Basamağa yapış...

— Göremiyorum...

— Nasıl göremiyorsun canım? Başının hizasında... O değil... Öbürü... Tamam... Acele etmeden devam et bakalım...

— Sıkı tutuyor musun beni?

— Korkma tutuyorum.

— Çok çekme!.. Torbanın kayışı takıldı!.. Çek şimdi!.. Çek yahu!...

— Burguyu seçebiliyor musun?

— Ellerim dondu. Zaie! Nasıl tutunacağım?... Bilmiyorum... Kıramp girdi ayağıma...

— Ha gayret!... Çok bir şey kalmadı...

ütün vücuduyla, bütün ruhuyla yardım ediyordu kardeşine. İple olduğu kadar sesiyle de yukarı çekiyordu sanki onu. Bir an duraklama oldu.

İsaie:

— Ne var? diye bağırdı.

— İp takıldı, diye inledi Marcellin.

— Nereye takıldı?

— Burguyla senin aranda bir yere. Gevşet.

— Sıkı dur, gevşetiyorum.

— Duruyorum, gevşet.

İsaie şöyle bir dalgalandırıp bırakınca ip vınlıyarak takıldığı yerden kurtuldu. O anda, boğuk bir ses yükseldi uçurumdan. İsaie arkaya kaykıldı. Marcellin, torbanın ağırlığı altında dengesini kaybederek ipi bırakıvermişti. Aşağı doğru başdöndürücü bir hızla kayıyordu ip. Demir halka yerinden çıkmış, İsaie'nin meyilden yuvarlanıp uçuruma düşmesine ramak kalmıştı. Kaymakta devam ediyordu ip. Eski eldivenler çatır çatır parçalanıyor, avucundaki sıyrıklar, bereler müthiş acıyordu. Bu ateşten yı-

lanı var gücü ile sıktı, boğazına sarılmak, öldürmek istiyordu onu. Şimdi eskisinden daha yavaş kayıyordu halat. Birden durdu. Liflerin üstü kan lekeleriyle doluydu. Isaie:

— Tanrım, yardım et bana! diye yalvardı.

Elleri ateş gibi yanıyor, yüreği hızla çarpıyordu. Biraz soluk alınca haykırdı:

— Marcellin!

Ses seda yoktu. Dehşetten titredi. Daha yüksek sesle haykırdı yeniden:

— Marcellin! Marcellin!

Aşağıda hafif bir kımıldanma oldu. Marcellin'in korkudan kısılmış sesi işitildi:

— Buradayım Zaie.

— Bir şeyin var mı?

— Gücüm kalmadı, bitkinim...

— Bir şey oldu mu? Onu soruyorum.

— Bilmiyorum... Sanmıyorum... Bitkinim...

— Sıkıca tutundun mu bari?

— Evet.

— Çıkabilecek misin?

— Kuvvetim yok... Çıkamam...

— O halde ben çıkartırım seni... Kendine gel azıcık...

Isaie ipi çekmeğe başladı. Kanlı elleri kenevire yapışıyor, keskin bir sancı tenini delip adalelerine, oradan kemiklerine dek işliyordu. Kapalı gözleri, kenetlenmiş çeneleri ile acı ama aynı zamanda büyük bir mutluluk içinde sendeliyordu. «Tuttum onu. Ellerim parçalandı ama ben, Zaie, onu tuttum. Ah! Şöyle kendini toplayabilse!»

— Çek Zaie! Çek! Niçin duruyorsun?

Tarif edilmez bir işkence ile kıvranıyordu. Tanrısal bir emir, bu koca balığı, kardeşini uçurumdan

çıkarmağa zorluyordu onu. Acısı son dereceyi bulmuştu. İp gevşeyip meyilin üzerinde bir gölge belirdi. Bir el tuttu elini. Isaie gözlerini açtı; ipi bıraktı. Marcellin önünde idi. Mosmor olmuş, yanakları sıyrık içinde, dili bir karış dışarda tir tir titriyordu:

— Sen ipi gevşetince sarsıldım bir kez... Şaşırmıştım. Kımıldamak istedim... O zaman da torbam beni geriye çekti...

Isaie'nin gözlerinde şimşek çakıyordu. Bayılmaktan korktu. Bitkin bir sesle:

— Torbanı bana ver, dedi.

— Torba ister bende kalsın, ister sana vereyim; çıkacak halim kalmadı artık, diye bağırdı Marcellin. On metre yuvarlanmak!.. Hanyayla Konyayı anladım ben... Az daha yığılıverecektim oraya... İneceğim!.. İndir beni Isaie!..

Hıçkırıklar boğazında düğümlendi. Gözlerinde bir çaresizlik, bir zavallılık okunuyordu. Dudakları çatlamış, kanamıştı.

— Hemen indir beni.

— Daha güç bu.

— Olsun. Gebermek istemiyorum burada. İndir beni.

— Çok yazık!

— Neden yazıkmiş?

— Çünkü en güç yanını atlattık işin. Yarını saatlik bir yol kaldı. Meyil hafiftir bundan sonra. Öğleyin oradayız. Bir damla iç de kendine gel.

Marcellin, ağabeyinin uzattığı şişeyi alıp içmeğe başladı. Yüzüne bir canlılık, bir renk geldi. Konuşmuyor, düşünüyor, sık sık soluk alıp veriyordu. Isaie:

— Tabii kimse bizi zorlamıyor, diye sözüne

devam etti. Nasıl istersen öyle yaparız. Fakat buraya dek gelmişken geri dönersek yazık olur.

Marcellin şişeyi yarılıyıp verdi. Isaie alıp torbasına yerleştirdi.

— Bundan ötesi kolay mı? Emin misin?

— Emin olmasaydım, ağzımı açar mıydım?

Konuşurken kanlar içindeki ellerine bakıyor, avuçları karıncalanıyordu. Dili yanıyordu harareten. Ama soğuk, o amansız soğuk, en derin acıları bile unutturacak şiddetteydi.

— Tanrı bize acıdı, dedi.

Bir sessizlik oldu. Marcellin sordu:

— Yaralandın mı yoksa?

— Biraz.

— İpi nasıl tutacaksın peki?

— Aldırış etme, tutarım.

— Bana söz verebilir misin?

— Veriyorum Marcellin. Gerekirse sırtımda taşırım seni.

— Her zamanki gibi düşünmeden lâf ediyorsun.

— Hayır, düşünüyorum da söylüyorum. Önümüzde kaya yok. Çakıllık arazi sona erdi. Bak ileriye.

Marcellin kendi kendine mırıldandı:

— Yarım saatlik bir yol ha!

Aklı başına gelmişti. Gözlerinin içi parlıyordu.

— Madem öyle, çıkalım, dedi.

— İnan ki öyle.

— Peki, aksi çıkarsa, sen beni indirir misin?

— İndiririm.

— Torbamı koyup da dinleneyim azıcık.

— Bırak torbanı, ben alırım.

Marcellin torbanın kayışlarını çözüp karların

içine fırlattı. Aşağılar sise, dağlar sessizliğe gömülmüş, her yan buzdan kaskatı olmuştu. Isaie keme-rinden bir burgu çıkarıp kayanın sol yukarsına çaktı. İpi de ucundan biraz kesti. Halka yapıp burgunun deliğine geçirdi.

— İnerken işimize yarıyacak bu.

— Geçtiğimiz yerlere hiç işaret koymadın ya!

— Elimden geldiği kadar koydum. Sen merak etme.

— Hayır, etmiyorum zaten.

— Anlaştık demek, ne kadar memnunum bil-sen.

Bir an durakladı, yavaş sesle:

— Bak, çok güzel bir çıkış oldu bu, diye ekledi. Bir kış sporu... Birlikten kuvvet doğar derler. Ne doğru söz! Anlaşarak, kardeş kardeşe... Hayat ne güzel!...

Marcellin işitmezlikten geldi. Sümükleri donmuş, sarkıyordu. Isaie kardeşine sevgi ve şefkatle baktı. Bu ıssız dağ başında yaşamak güzel şeydi. Açıklamanın ne gereği vardı? Dünya iyi ve aydınlıktı. İnsanlar nedenini bilmeden mutluydular. Soğuk artıyordu. Bir esinti vâdinin tatlı uğultusunu getirdi. Havada, çekiçlerin ve çanların sesi işitildi. Bir arı kovanı gibi vınlıyordu kulakları. Sonra, uğultu yavaş yavaş azalmağa, hiç gelmemeğe başladı; yollara, ovalara, uzak evlerin çatılarına dönmüştü yeniden. Isaie korka korka kardeşinin omzuna dokundu:

— Marcellin! Marcellin!

— Ne var?

Isaie göz kırparak:

— Dağa birlikte çıkacağız artık, değil mi?

Yarım çember biçimindeki genişçe bir düzliğe varmak için bu kaygan buzla örtülü duvarda bir kırk beş dakika daha tırmanmaları gerekti. Oraya çıkar çıkmaz, ayaklarına kancaları taktılar. Beş metre yukarıda, kocaman bir kaya kitlesi boşluğa uzanıyor, kalın bir buz tabakası da ona payandalık ediyordu. Isaie, bu kül renkli kaya ile buz sütunu arasındaki dik, karanlık ve dar geçide girdi. Sert bir hareketi pahalıya mal olabilir, pervazları alaşağı edebilirdi. Çok dikkat ediyor, bu eğreti desteklere dayanmamağa çalışıyordu. Çekiç de bir işe yaramıyordu burada. Her el oynatmada Isaie'nin omuzu ya da dirseği çarpıyordu dıştaki ayna örneği düz sütuna. Dar koridor ilerde genişliyordu. Tutunabilmek için buzdan duvarda bir basamak açtı. Sağ ayağını bu küçük basamağa, sol ayağını da kayanın bir çukuruna yerleştirip başını kaldırdı. Dehlizin üstü bir çatı ile örtülüydü. Kolunu uzatıp ucu çapalı dağcı değneğini katı kitleye birkaç kere sapladı. Kalınlığını, sağlamlığını ölçmek istiyordu.

— Beton kadar sert, diye göğüs geçirdi.

Bununla birlikte vurmağa devam etti. Parlak kırıntılar her vuruşta sıcıyor, arada bir, cam gibi ince bir plâka, aşağılara ıslık çalarak kayıyordu. Isaie:

— Kendini kola! diye bağıriyordu.

Sonra odun yarıcılarına özgü «hınk»larla yeniden işine sarıldı. Gümüş renkli bir kar seli yüzünü yıkadı birden. Evet sert bir kardı, fakat buz değildi bu. Ondan yakayı kurtarmışlardı çok şükür. Yorgunluktan kusacak gibi oldu.

— Beni var gücünle destekle Marcellin, dedi.

— Ne o? Sıfırı tükettin mi yoksa?

— Hayır. Ama herşeyi hesaplamak gerek.

Tavanı tekrar kazmağa başladı. En sonunda çapa, tavanı deldi geçti. Isaie delikten soluk bir mavilik farketti. Sevinçle:

— Gökyüzünü gördüm, diye bağırdı.

Tavanda başka delikler açtı. Mor renkli kar suları, kalburun gözlerinden süzülüyordu. Isaie ışığın ve soğuğun girdiği bu küçük delikleri yanlamasına darbelerle birleştirdi. Bir buzlu düş altında tıkanır gibi oldu. Soluk soluğa:

— Sabret biraz! Gediği genişletip çıkacağız, dedi.

Pencere yeter derecede açılınca, kendini ağır ağır yukarı çekti; buzdan bir bileziğe dayanıp çatının öbür tarafına atladı. Kardeşini bileklerinden tutarak kolayca yukarı kaldırdı. Karşı karşıya geldikleri vakit tek sözcük bile konuşmadılar. Önlerindeki manzara tamamen değişmiş, kayalar yerini düz, mavimsi bir yamaca bırakmıştı. Rüzgâr daha ilerdeki bir sırtı yalıyordu.

— VII —

Torbalarını kuytu bir çukura koyup üstüne oturdular, acele acele yemeklerini yediler. Çene kemikleri ağrıyordu. Boynuz gibi sert ekmekle peynir, ağızlarında ıslanmıyor, domuz yağı boğazlarından geçmiyordu. Bir demir tadı vardı şarapta. Yeniden yürümeğe başladılar. Sarımtırak bir sis tabakası, buldukları tepeyi dünyanın öbür yanından ayırıyor, çevredeki köpük köpük buhar dalgaları, buzdan bir adacık meydana getiriyordu. Üstte, uzun, süt renkli bir kuşak gökyüzünü baştanbaşa kaplamıştı. Bu iki donuk örtü arasındaki atmosfer tabakası, hâlâ sâkindi. Bir hava akımıyla yukarı çekilen bulutlar, pamuk lifleri gibi dalgalanıyordu.

— Hava bozuyor; Allah vere de doruğu sis kaplamasa! dedi Isaie.

Marcellin soluk soluğa idi. Cevap veremedi. Sendeliyor, ayaklarında raketler, karlı yamaçta ağabeyini güçlükle izliyordu. Hemen önlerinde olmasına rağmen doruk, belli belirsiz görünüyordu. Birbirine yapışık iki tatlı meyil. Çıplak bir üçgen. Uçurumun tam karşısında dünyanın en uç noktası. El uzatılsa göğe dokunacak sanılırdı. Isaie kavruk yüzü, torbaların altında iki kat olmuş bedeni ile güçlü kuvvetli yürüyordu. Manzara büyülemişti onu. Bu insan ayağı değmemiş toprağa her adım atışında zaffer kazanmış bir kumandanın sevincini duyuyordu. Gözlerinin önünde her an, başka başka şeylerle kar-

şılaşıyordu sanki. Ne var, ne yok, hepsini unutmuştu. Kardeşi ile burada bulunduğunu kim bilebilirdi ki! Yeryüzünde sadece ikisi yaşasalardı, ancak bu derece yalnız olabilirlerdi. «İniş kolay olsa bari! Aynı geçitten geçeriz. Halkaları iyi çaktım; işimize çok yarayacak. Bir saata kalmaz, döneriz.» Marcellin boyuna sürçüyor, karlara yuvarlandıkça küfrediyordu.

— Kalk Marcellin kalk! Geliyoruz.

Elinden tutup kaldırdı. Şaşkın şaşkın bakınıyordu Marcellin. Kukuleta rüzgârdan yanaklarına yapışmış, ağzının çevresi diken diken buz tutmuştu. Bir solukta:

— Gücüm kalmadı artık; yürüyemeyeceğim. dedi.

Ama derin bir soluk aldıktan sonra kalktı, ağabeyinin izinden yürümeğe başladı. Güneşin buluttan kurtulduğu bir sırada tepeye vardılar. Buzlar bir an tutuştu; ama hemen ardından ışığın kül renkli bir özsuda dağılmasıyla eski donukluğunu yeniden aldı. İsaie düzlükte ayakta duruyor, bir kar denizinin sığ kayalıklarını andıran dağların girintili çıkıntılı süslerini seyrediyordu. Mükâfatını görmüştü, göğsü bir zafer duygusuyla inip kalkıyordu. Konuşmak istiyor fakat mutluluğunu anlatacak sözcükler bulamıyordu. En sonunda:

— Bak! Geldik işte! diyebilirdi.

Kalın ip yumağının üzerine çömelen Marcellin, boğuk boğuk homurdanmakla yetindi. Besbelli, yitirdiği gücünü toplamağa çalışıyordu. Dekorun haşmetine aldıracağı yoktu, kendi iç dünyasına dalmıştı. Aradan çok geçmeden kalktı, gerindi. Yorgunluktan pörsümüş yüzü canlanıverdi hemen.

— Dinlendin mi? diye sordu İsaie.

— Evet, dedi Marcellin. Sıra öbür yamaçta şimdi.

— Hayır gereği yok.

— Nasıl gereği yok? Gazetelerin yazdığına göre oraya epey yaklaşmış olmalıyız. Tümsek var da buradan görülmüyor.

— Neden sözediyorsun sen?

— Neden olacak, uçaktan, dedi Marcellin.

Isaie tepeden tırnağa ürperdi. Kendini çıkışa kaptırmış, yolculuklarının asıl amacını unutmuştu. Yorgun kafası böyle ikinci dereceden sorunları düşünecek durumda değildi. Güzel bir yürüyüş yaptığı kanısındaydı. Bütün büyüyü bozuvermişti bu birkaç söz.

— Uçak, ha evet uçak... diye mırıldandı. Oraya gitmeyi gerçekten çok mu istiyorsun?

— Peki, ne diye kendimi ölüme atmağa razı oldum öyleyse? diye bağırdı Marcellin. Hey kendine gel! Haydi yürü.

— Dur, kızma, dedi Isaie. Gideceğiz...

Kafasında herşey karmakarışık olmuştu. Korkmadan, yolunu hiç şaşırmadan, her türlü tehlikenin üstesinden gelerek tırmanmıştı buralara; ama yaptığı ile övünemiyordu. Bunca zahmetin karşılığı, ölümlerin ceplerinden aşırılan paralar mı olacaktı? Çıkarken atlattığı tehlikeler yitirmişti bütün anlamını. Manzara bile insanların düşüncesi yüzünden kirlenmiş, ululuğunu, gizini yitirmişti. Kardeşinin kararına karşı koymayı çok isterdi. Ne çare, yardım edeceğine söz vermişti bir kez. Sözünden dönemezdi. Yoksa, onu gücendirmiş, umudunu kırmış olurdu.

— Öne ben geçiyorum, dedi Marcellin.

Isaie çuvalları sırtına yükledi ve her adımında, rüzgârda sendeleyeyen kardeşinin ardından yürü-

meğe koyuldu. «Yanıldı belki. Uçağı bulamayacaktır. Aramaktan yorulunca da elimiz boş, geri döneriz. Ulu Tanrım yüzüme bak! Senin elinde bu.» Tatlı bir meyile tırmanmaları gerekti. Marcellin yoğun buz duvarcığına değneğini batırdı ve kendini yukarı çekti. Amacına ulaşmak sabırsızlığı zekâsını da, enerjisini de artırıyordu. Bu ufak engeli de aştıktan sonra, inişe kaptırdı kendini. Issız beyazlığın ortasında tek kara nokta olarak, yorulmak bilmez, inatçı bir çabayla ilerliyordu şimdi. Kısa silüetini ince dolu taneleri lekeliyordu. Isaie ona yetişip seslendi:

— Emin misin bu yanda olduğuna Marcellin?

— Eminim tabii. Fotoğrafı görmedin mi?

Fırtına suratlarını kamçılıyor, gümüş sinekler gibi dönen karlar, ilerisini göstermiyordu. Marcellin birden durup elini kaldırdı:

— Tam şu doğrultuya bak, görüyor musun?

Isaie gözlerini kırıştırdı. Birkaç metre aşağıda, sınırları belli belirsiz koyu lekeler, geniş bir çukuru örten ak yığını yer yer yarıp çıkmıştı. Bu derece güzel, ama bu derece yaşlı bir karı görmek, acınacak bir şeydi doğrusu. Marcellin avazı çıktığı kadar:

— Uçak! Uçağın ta kendisi! diye bağırды.

Koşmak istedi. Raket olmasına rağmen ayakları kara batıyordu. Aşırı bir sınırlılık içinde önce bir ayağını, sonra öbürünü kaldırıyor, düşüyor, yeniden kalkıyor, ilerlemeğe çalışıyordu. Isaie boşalmış bir balon örneği her çeşit düşünce ve hareketten yoksun bir halde, olduğu yere çakılıp kalmıştı. Sonsuz bir acıyla kıvranıyor, hem kendi, hem de kardeşi adına utanıyordu. Sonunda enkaz yığına doğru yollandı.

Bir uçağı yakından görmemişti hiç. Ağır, büyük bir uçaktı bu. Göklerin o eski hâkimi, şimdi kolu kanadı kırık, vurulmuş bir hayvan gibi karların içinde yüzükoyun yatıyordu. Burnu bir kayaya çarparak parçalanmış, kanatlarından biri, yamaçtan aşağı yuvarlanmıştı. Kesik, acayip bir kolu andıran öbür kanat ise yere saplanmış dimdik duruyordu. Gövdesinden kopmuş kuyruğu ile kokmuş bir balığa benziyordu bu koca dev. İki açık, geniş delikten eğri büğrü demirler, yırtık pırtık meşinler, parça parça çelik levhalar dışarı fırlamıştı. Üst kısımlar, ak bir kar tabakasıyla örtülüydü. Yağ lekeleri ile kaplı yanları, olduğundan da kirli görünüyordu. Delinmiş haznelerden sızan benzini kar emmişti. Her yerde kan izleri vardı. Cansız da olsa, yeri yurdu burası değildi onun. Gökyüzünden el değmemiş bir yalnızlık ülkesine düşmesi, yüzyıllık hesaplardaki bir yanlışlığın ifadesiydi. Uzakta - Londra arası seferler yapmak üzere inşa edildiği halde, günümüzün dünyasından uzaklaşmış, yüz bin yıllık eski bir dünyanın kurallarına göre yaşayan kuytu bir köşede son bulmuştu.

Isaie, uçağın birkaç adım gerisinde, kazâyı tasarlamağa çalıştı. Nasıl olmuştu acaba? Hangi gizli kuvvetler, bu insancıkları ebediyen gömülü kalacakları bu yerlere göndermişti? Tanrı, Hindistan'dan gelen bu erkeklerle kadınların, hiç tanımadıkları bir ülkenin ulu doruğunda ölmelerini neden istemişti? Uçak bir saban demiri gibi çakılmıştı yamaca. Takla atmadan yüzüstü kaymış, kanatları, pervanesi ve gövdesi kırılmış, yan taraftaki yaralardan, kolsuz bacaksız, yüzleri kan içinde, yolcular dışarı fırlamıştı. Bu akşam, Isaie, koyunlarını

yüksek yaylalarda otlarken tasarlıyordu. Peder Joseph kadehleri dolduruyor, sırtında küfesi ile Marie Lavalloud evinden çıkıyordu. Soluk bacalardan ağır ağır duman tütüyor, bakır kazanlarda sütler kaymak bağlıyordu. İnancı bütün papaz, evine dönmüş olmalıydı. Şu anda bu hiç yeri olmıyan şeyleri düşünürken aklını kaçıırıyor sandı. Gözlerinin önündeki çılgın sisleri kovalıyordu rüzgâr. Dekor, ak renkli bir filenin ardında oynayıyordu. Enkazın ötesine berisine dağılmış kara kara tümsekler, cesetlerin varlığına bir işaretti. Marcellin eğilmiş, şekilsiz bir kitleyi çekiştirip duruyordu. Cesedin bir kolu, bir ayağı, yüzün de bir kısmı vardı. Diri, ölünün elbiselerini arıyordu. Isaie:

— Bırak onu! diye güreledi.

Marcelli doğruldu. Bir şey parlıyordu avucunda. Bir saat mı? Bir yüzük mü? Neydi? Bir an uzaklaştı, şaşırды, sonra bir başka mezarın önünde eğildi. Fotoğraf makineleri, dürbünler, sigara paketleri, boyun atkıları, meşin peçeteler gibi tuhaf hediyeler karlara karışmıştı. İyisini alıyor, kötüsünü bırakıyordu. Yerdeki konserve kutusuna bir tekme attı. Bir köşeye sıkışmış bez torbayı kendine çekti. Yırtıklarından renk renk pulları ile bir zarf tomarı döküldü. Rüzgâr, mektupları önüne katmış sürüyordu. Isaie sesini biraz daha alçaltarak:

— Bırak onu, diye tekrarladı.

Üzerindeki mürekkebi dağılmış bir mektup, ayakları dibine takılı kalmıştı. Isaie bu silik yazılı mektubu almağa cesaret edemiyordu. Bir kâbusun isli perdeleri ardında kardeşini soğuktan kaskatı cesetler arasında dolaşırken, çukurları eşeleyip ölü bedenleri tartaklarken, lime lime olmuş kumaşlardan, cansız et ve kan pıhtılarından ganimet toplarken

görüyordu. Cesetlerin bir kısmı pek fecî şekilde bölünmüş olmalıydı ki Marcellin bâzan uzunca bir parçayı, bir kol veya bacağı, kesilmiş bir odun gibi uzaklara atıyordu. Isaie mırıldandı:

— Tanrı günahını bağışlasın! Tanrı günahlarımızı bağışlasın!

Rüzgâr karla doldurdu ağzını. Sendeleyerek bağırdı:

— Çekil oradan Marcellin! Dayanamıyacağım, dönelim artık.

Kardeşine doğru koşmak istedi. Fakat kımıldıyacak hali yoktu. Yere mihlanmış, sayıklıyordu:

— Dönmemiz gerek; inan ki dönmemiz gerek Marcellin:

— Hayır, dedi. İşimi bitirmedim daha.

— Alacağını aldın işte.

— Bunlar hava cıva şeyler. İyileri uçağın içinde olmalı.

— Girme oraya!

— Söylentilere bakılırsa, uçakta altın vardı. Bulmalıyız onu.

— Bize ne? Hakkın yok. Girersen Tanrının gücüne gider.

— Sen sus! diye haykırdı Marcellin.

Rüzgâr sesi aldı götürdü. Fırtınaya karşı iki kat olmuştu. Bütün gücünü toplayıp uçağa yöneldi. Kalçasındaki yusuvarlak torba, kazancın önemi hususunda iyi bir fikir veriyordu. İki fotoğraf makinesi ile bir dürbünü kayışlarından omuzuna asmıştı. Bir yandan yürüyor, bir yandan da pantolon cebine bir şeyler tıkıştırmağa bakıyordu. Kefensiz bir mezarlık uzanıyordu arkasında. «Kar onları gömer, diye düşündü Isaie. Biz çekilelim bir kez, yine dalarlar uykularına. Onları rahatsız ettik

sanmakla yanıldım belki de.» Ta yüreğinde duyduğu o kutsal korkuyu gidermek için böyle düşünüyordu. Bir titreme almıştı bütün bedenini, üstesinden gelemiyordu bir türlü.

Marcellin enkaza yaklaşmıştı. Baş taraftaki kırık yerden içeri girdi. Isaie, elinde olmadan saymağa başladı:

— Bir, iki, üç, dört, beş...

Marcellin biraz sonra tekrar göründü:

— Bir şey çıkarmağa imkân yok, diye bağırdı. Makine dairesi... Herşey alt alta, üst üste... Boşuna külfet bu...

— Ben sana demedim mi? diye söylendi Isaie. Boşuna çaba harcıyorsun. Yok altın. Yemin ederim ki yok. Neden olacakmış zaten?...

— Başka yeri arıyacağım.

— Başka yer neresi?

— Ortadaki bölmeleri.

— Altın olsa bile, nasıl bulacaksın onu? Nasıl temizliyeceksin? Âlet lâzım. Hem zamanımız var mı ki?

— Bir göz atayım, gideriz.

Marcellin dizlerini büktü, kısa kısa adımlarla orta bölümdeki büyük gediğe girip kayboldu. İkinci kez yalnız kalan Isaie, daha çok korktu. Kar tepeliklerinin üzerindeki paçavralar, şiddetli rüzgârda dalgalanıyor, bütün tümsekler acayip, çirkin bir hareketle çalkanıyordu. Bir çelik levha, gök gürültüsünü andıran bir sesle gümbürdedi. Uçağın iskeleti de tın tın ötüyordu. Motör işlemeğe başladı sandı Isaie. Yolcular, karların içinden çıkıp dağın yamacına dikiliyor, sonra ağır ağır, hayal-uçağa doğru geliyorlardı. Kimileri başsız, kimileri kolsuzdu. İçlerinde ayağı kırık bir karga gibi sıçrayanlar da

vardı: «Para çantam nerde? Kol saatim nerde? Yüzüğüm nerde?» Isaie sıkıntıdan boğulurcasına bağırdı:

— Hayır, hayır!

Tam bu sırada, Marcellin yıkıntıların arasında görüldü. Karları arşınlarken, Isaie'nin karşısında, önüne bir duvar çıkmış gibi durdu. Çenesi sarkıyor, gözleri hayvan gözleri gibi bakıyor, korkudan dudakları titriyordu. Soluk soluğa inledi:

— Zaie! Zaie!

— Ne oldu?

— Biri kımıldadı... Uçakta...

Isaie ellerini birleştirip ağzına götürdü.

— Rüzgârdır, diye mırıldandı. Yanılmışın, rüzgârdır.

— Hayır, yanılmadım... Gözlerimle gördüm...

Bir şey kımıldadı...

— Ne kımıldadı?

— Bilmiyorum...

Isaie şaşkın şaşkın dinliyordu. Kelimeler, bir başka kıyıdan, bir başka dünyadan geliyordu sanki. Ayak raketlerini çıkardı. Kafasında zayıf bir ışık parlıyordu.

— Sen burada kal, diye fısıldadı.

— Ne yapacaksın?

— Bakacağım, doğru mu söylüyorsun?

O da enkaza doğru yürüdü, kenarları çentiklenmiş gedik, önünde bir mağara kapısı gibi açılıyordu. Gövdenin içine girdi. Manzarayı görünce dona kaldı. Derin uykulara dalmış bir eşya yığınıydı bu. Soluk bir gün ışığı giriyordu geniş deliklerden. Yol, kırık koltuklarla tıkalıydı. Tavandan, ucunda kumaş parçaları bulunan demir çubuklar sarkıyordu. Çeperler çamurluydu. Çarpma ânında yolcuların

çoğu dışarı fırlamış olmalıydı. Bununla birlikte, sarı, temiz bir el, darbeden zarar görmemiş bir rafa yapışık kalmıştı. Orta çatının dip tarafında, gri çizgili pantolonlu iki bacak, sandıkların üzerinde dik duruşu ile bir duvar teşkil ediyordu. Hemen her yerde, şapkalar, el çantaları, içindeki şişeleri ve çamaşırları saçılmış yırtık valizler vardı. Bir kuş tüyü gibi hafif bir kar tabakası bu dağınık kalıntıları örtüyordu. Cam kırıkları üzerinde yürüdü, devrilmiş koltukları aşmağa hazırlandığı sırada, zayıf bir inilti duyarak durdu. Yanlışlıkla birinin üzerine basmış gibi bir adım geriye sıçradı. Yüreği hızlı hızlı çarpıyor, göğsü daralıyordu. Yanıbaşından gelen bu ses, tek düzenli, acıklı bir insan iniltisiydi. Isaie dizlerini büküp öne eğildi. İki meşin koltuk arkılığı, başbaşa vererek bir barınak meydana getirmişti. İçerde kumaşlarla kürklere sarılı bir tümsek, sızlanıyor, acıyla kıvranıyordu. Kazâdan sağ kalan bu tek insan, soğuktan korunacak kuytu bir yere sürüne sürüne gelmişti. Dört gündür yaralı, aç, yarı donmuş halde, farkına varmadan ölümle savaşıyordu. Isaie kolunu uzatıp vücudu elledi. Tutup ışığa çekti. Sonra kolçaklarıyla eldivenlerini çıkardı ve meçhul yolcunun yüzünü örten gri renkli kocaman atkıyı sıyırdı. Alçak bir sesle:

— Bir kadın, dedi.

Ömründe buna benzer bir kadın görmemişti hiç. Yanakları sütlü kahve rengindeydi. Kapalı gözlerinin çevresini uzun, yumuşak kirpikler çevreliyor, burnun sol kanadında küçük bir altın halka bulunuyordu. İki kaşın arası kırışmıştı. Güçlkle soluk alıyordu. Hafifçe aralandı dudakları. Güzel bir kadındı. Hindistan'dan geliyordu. Belki de ölmek üzereydi. Isaie, söze nasıl başlayacağını bilmiyordu.

— Yaralı mısınız? diye sordu.

Gözleri kapalı, işitmediği belliydi. Torbasını indirip açtı; içinden konyak şişesini çıkardı. Sol kolunu kadının sırtına dolayıp sakına sakına kaldırdı. Öbür eliyle de mosmor ve yumuşak dudaklara, şişenin madenî ağzını değirdi. İçki kadının çenesinden aşağı akıyordu. İstemiye istemiye bir yudum içti. Gözkapakları ürpererek açıldı. Bir midilli atının gözbebeklerini andıran yuvarlak, tatlı, büyük ve kara gözbebekleri vardı. Bir çift parlak göz Isaie'nin üstüne dikilmişti:

— Benim... Korkma... Seni çıkartacağım buradan...

Acıyarak uzun uzun bakıyor, yaşaması için yalvarıyordu. Ama, o, gözlerini kapadı, başı arkaya düştü, inlemeğe başladı yeniden. Bunun üzerine Isaie, soğuktan uyuşmuş, iri ve sert parmaklarıyla kadının yüzünü okşadı. Kaşlarının arasındaki çizgi cilde hakkedilmiş gibi silinmiyordu hiç. Isaie onu ölümcül uykusundan uyandırmak için alnını, yanaklarını ovuyor, zaman zaman sarsıyordu. Yüksek sesle haykırdı

— Beni işitiyor musun?

Susuyordu o. Uzun, kara saçları karmakarışık boynuna dolanmıştı. Bir tutam saç, bir kan pıhtısı ile sağ şakağa yapışmıştı. Ufak bir yara. İyi bir belirti: Burun hâlâ diriydi. Kımıldamadığını görünce, üzerindeki üç kürk mantoyu, iki yün battaniyeyi, bir yağmurluğu ve atkılarını çıkardı. Uçakta örtünecek ne varsa, hepsini almıştı kadın. Ağır yüklerden kurtulunca, iki büklüm olmuş, bir çocuk gibi tostoparlak, küçücük, meydana çıktı. Çevresi altın bir şeritle kaplı mor ipekten bir tül, kan ve makine yağı ile kirlenmiş beyaz bir gömleğin üzerine düşü-

yordu. Hem el, hem de ayak bileklerinde som gümüşten bilezikler vardı. Isaie başını ince kumaşın üzerine koydu: Kalp çok yavaş atıyordu. Bu kadar uzun zaman soğuğa ve açlığa dayanması, bir mucize idi.

— Biraz sabredin, dedi. Herşey düzelecek.

Uçağın dışından bir avuç kar aldı; önünde diz çökerek elini ayağını ovmaya başladı. Kadın tepeden tırnağa şöyle bir titredi. Isaie:

— Tamam! diye bağırdı.

Onu sonra yeniden kürk mantolara, paltolara, yünlere sarıp eliyle vücudun hasta yerlerini ovmaya devam etti.

— Ne yapıyorsun orada?

Birden döndü. Kardeşi gediğin ağzına gelmiş, soluyordu.

— Kadıncağızı canlandırmağa çalışıyorum, dedi Isaie.

— Kadın mı dedin?

— Evet kadın.

— İşittiğim oydu herhalde.

— Herhalde.

— Başka sağ kalan yok mu?

— Yok.

Marcellin yerde yatan kadını daha iyi görmek için başını uzattı.

— Boşuna vakit kaybediyorsun, diye homurdandı.

— Sanmıyorum. Doktor ona bir iğne yapsa...

— Hangi doktordan bahsediyorsun sen?

— Şehirdeki doktordan. Hangisi olursa olsun.

Marcellin kükredi:

— Onu şehre mi indireceksin yoksa?

— Tabii.

— Yapamazsın bunu.

— Neden?

— Onu bizim yanımızda görürlerse herşey anlaşılır.

— Ne anlaşılırmış?

— Uçağa gittiğimiz.

— Anlaşılsın. Ne olacak?

— Ne mi olacak? Hey koca hödük! Babamızın hayrına gelmedik ya buraya! Öğrenirlerse, herkes bizden kuşkulandır. Polis peşimize düşer. Bize soru açarlar, araştırma yaparlar. Sonra da deliğe tıklarlar. Belânı nı arıyorsun?

Isaie doğruldu, üzgün üzgün kardeşine baktı:

— Ölülerin üzerinden herşeyi almakta serbestiz dememiş miydin? Kimseye zarar vermediğimizi söylememiş miydin?

— Yanlış anladın her zamanki gibi. Böyle işler gizli kapaklı olmalı diyorum. Başka tanık bulunmamalı. Şehre götürceksek onu, bütün aldıklarımızı bırakmak gerek.

— Peki bırakalım. Bundan kolay ne var?

Marcellin yumruklarını sıktı. Öfkeden köpürüyordu. Sert bir sesle:

— Bırak, onu dedi.

— Bırakamam, diye mırıldandı İsaie. Bırakırsam ölür.

— Seni buraya adam kurtarasın diye mi getirdim? Hani söz vermiştin; her bakımdan yardım edecektin bana. Şimdi de benimle tartışıp yolundan alıkoyuyorsun.

— İşini bitirdin demek.

— Daha çok toplardım ya, zamanımız yok. Biliyorsun, gitmemiz gerek.

Isaie genç kadına baktı. Yarı uyur bir hâli var-

di. Acı çekmiyor, tasalanmıyordu. Yaşamayı ya da ölmesi Isaie'nin elindeydi yalnız. Isaie güldü:

— Gerçekten Hintli bir kadın bu. Tam bir Hintli.

— Geliyor musun, gelmiyor musun? Söyle, diye bağırdı Marcellin.

Isaie torbayı sırtına aldı, kolçakları ile eldivenlerini giydi.

— Dönüşte, dedi, yolumuzu değiştiririz. Buzuldan geçip gideriz.

— Neden? O yol çok uzun.

— Kayalık duvardan iniş pek güç olacak. Ben demir parçalarından bir kızak yapacağım, üstüne de onu bağlayacağım.

Birden sendeledi. Sözü ağzında kaldı. Marcellin kolundan yakalamıştı onu. Isaie yavaşça:

— Bırak beni, dedi.

Ama Marcellin kollarını gevşetmiyordu bir türlü. Kesik kesik soluyor, ağzından kemiği alınan bir köpek gibi kinle, nefretle bakıyordu:

— Yeter bu kadarı artık. Düş bakalım önüme.

— Ya o?

— Boş ver ona sen.

— Onu ha bırakmışın, ha öldürmüşün; aynı şey. Bunu yapamazsın, yapmamalısın.

— Yapacağım, diye haykırdı Marcellin. Tanıyor muyum onu? Bana ne ölürse? Peşimden gelme hele bir, ellerimle boğarım o karıyı.

— Böyle konuşma Marcellin, diye göğüs geçirdi Isaie. İçinde müthiş bir kasırğa esiyor, göğsü inip kalkıyordu. Kollarını cendere gibi sıkı el gevşedi. Marcellin kenara sıçrayıp acayip bir sesle bağırdı:

— Beni korkutamazsın Zaie! Emreden benim. Benim dediğim olacak.

— Ama bu işte değil.

— Bu işte de, her işte de. Köyün aptalı bana hükmedemez; bu maymun karının yüzünden, ele güne karşı rezil olamam.

Isaie dinleyecek yerde, kardeşine acı acı bakıyordu. Marcellin bir anda hiç tanımadığı bir adam oluvermişti. Birbirlerini hiç görmemiş, hiç tanımamışlardı sanki. İlk kez karşılaşıyorlardı.

— Neden kardeşim oluyormuşsun sen? diye sordu İsaie.

Marcellin'i uçak enkazı önünde sevinç çılgınlıkları atan, cesetleri ters yüz edip telâş ve korkudan titreyen elleriyle onları soyan hâliyle hatırladı.

— Benim kardeşim olsaydı bu işleri yapmazdı; ölülerin paralarını çalmazdı. Dağda kalmış bir zavallıdan yardımını esirgemezdi. Seni, seni tanımıyorum. İsmi belki Marcellin; ama seni tanımıyorum ben. Çekil yolumdan!

— Budala, sersem! diye bağırdı Marcellin. Bir kere daha soruyorum: Geliyor musun benimle?

— Hayır gelmiyorum. Gelmiyorum seninle.

— Gelmiyorsun demek.

Isaie'nin suratına şiddetli bir yumruk indi. Dili kanyordu. Gözleri perdelendi. Yavaşça:

— Bana vurdun, dedi. Çünkü haklıyım. Sen bir hırsız, bir kaatilsin. Ruhun kötü. Yaşamağa lâayık değilsin sen.

Marcellin'in kolu ikinci defa kalktı. Fakat Isaie onu havada yakaladı, olanca kuvvetiyle büktü. Diğer eliyle de önünde eğilen, acıdan kıvranan yüze durmadan vuruyor, yumruğu balyoz gibi gidip geliyordu. Eldivenlerinin arasından kaskatı olmuş bir

tenin direncini duyuyor, her vuruşta birbirine giren dişlerin çıkardığı gıcırtyı işitiyordu. Kendini vurmaktan alamıyordu bir türlü. Öfke değildi onu iten. Kafası sâkindi. Gecikmeye tahammülü olmıyan, gerekli ama çok güç bir iş yapıyor gibiydi. Marcellin dizlerinin dibine yığılmış, acı acı inliyordu:

— Sen delisin Zaie! Zaie delisin sen! Dur vurma.

Korkudan gözleri dönmüş, ağzı pul pul yaralarla kabarmıştı. Burnundan reçel kıvamında bir kan akıyordu. Fakat Isaie, durmadan, yorulmadan, tam bir isabetle vurmağa devam ediyor, kendi kendine:

— Sen Marcellin değilsin, sen Marcellin değilsin, diye tekrarlıyordu.

Sonunda, Marcellin'in iniltisi kesildi. Suratı kanlar içinde baygın yatıyordu. Parçalanmış dudaklarından çok hafif bir gurultu geliyordu. Isaie gülerek derin bir soluk aldı, sızlayan ellerini birbirine sürttü.

— Tamam, şimdi rahatsın ya!

Sonra kardeşinin bedeni üzerinden atlayıp kadının üzerine eğildi:

— Geliniz Madam, diye mırıldandı. Gidiyoruz.

Onu kolları arasına aldı. Tüy gibiydi. Gülmeğe başladı:

— Hepsi bu mu? Ne kadar hafifmiş!

Uçaktan dışarı çıkar çıkmaz şiddetli bir rüzgâr yüzünü kamçıladi. Gözleri kamaşmıştı. Kızak gibi kullanılabilecek bir şey arıyordu dalgın dalgın. Uçaktan otuz metre ileriye fırlamış bir kapı ilişti gözüne.

— Bu da iş görür!

Isaie, meçhul kadını büyük bir dikkatle çelik plâkanın üzerine uzattı, tortop ettiği kumaşlardan bir yastık koydu başının altına; uçaktan getirdiği

kürk mantolara sardı sarmaladı. Tam iple bağlar-ken:

— Zaie! Zaie! Dur bekle! diye haykırdığını işitti Marcellin'in.

Oralı bile olmadı. Geride bıraktığı bir kimse yoktu ki. Rahattı vicdanı. İpi kapının uç kısmındaki bir yarığa bağlayıp eline aldı. Sonra ayak raketle-lerini taktı, kızığı karlı yamaçtan aşağı itmeğe başla-dı. Yolu şaşırılmamak için kısa adımlar atıyordu. Ka-dın sırt üstü yatmış, ışıl ışıl parlayan bir kar deni-zinin ortasında kayıyordu. O kadar hafifti ki geç-tiği yer bile zor belli oluyordu. Isaie bu hülyalı ka-dını seyre dalmıştı. Hintlinin burnuna takılı, büyü-leyici parlak halka bir görünüyor, bir kayboluyor, yeniden meydana çıkıyordu. Sevinçle çarpıyordu yü-reği. Bir an, sarsak adımlarla yürüyen birinin çığ-lıklarını işitir gibi oldu. Başını çevirdi: Kendisini ya-kından izleyen kardeşiydi bu.

— Beni bekle Zaie! Seninle geliyorum. Beni nasıl yalnız bırakırsın? Tek başıma yolu bulamam. Zaie! Zaie! Zaie!

Şaşkınlığından sıyrılan Marcellin sarhoş gibi sallanıyor, eliyle koluyla işaretler yapıyordu. Gittik-çe zayıflayan bir sesle yalvarmaktaydı:

— Sana güvenmedim Zaie! Yardım et bana... Sana karşı gelmiyeceğim artık... Ne dersen yapaca-ğım... Yardım et bana!... Yardım et bana Zaie!...

Rüzgârın dalga dalga getirdiği bu çığlıkları duymazlıktan gelen Isaie istifini bozmadan yürü-yordu. Kızak sarsıldıkça:

— Affedersiniz Madam, diyordu. Kabahat hen-de değil... Üşümediniz ya Madam? Eskisine göre daha iyisiniz, değil mi Madam?...

— Zaie! Zaie!...

Aynı tondaki bu çığlıklar durmadan yankılar uyandırmaktaydı. Kızağın ipi, toprağın engebelerine göre bazan geriliyor, bazan gevşiyordu. İpi yaralı elinde sımsıkı tutuyordu Isaie. Dudaklarında acı bir gülümseme vardı. Hintli kadının yüzünden ayırmıyordu gözlerini. Önden giden kızak, karın akıntısına kapılmış kayıyordu.

— VIII —

Boğazı geçtikten sonra, öteye beriye koşuşan bulutlar yüzünden yamaçta yön tâyin etmek güçtü. Rüzgârın tiz perdeden ışıklarla saldırdığı bu geniş boğazın alt ucundan buzul başlıyordu. Bembeyaz kar tozları bir yanardağın dumanları gibi dalga dalga kıvrılıp bükülmüştü. Bu kötü durum karşısında, Isaie kızıağın iplerini çözdü. Kadını biraz ovduktan sonra geniş bir kürk mantoya sarıp sırtına aldı; ayaklarını da torbasının kayışlarına geçirdi; ellerini bir eşarpla bağlayıp kendi boynuna doladı. Kadın gözleri kapalı, başı öne düşük, baygın bir haldeydi. Isaie onu sırtında hissetmiyordu bile. Tam adımını atacağı sırada, Marcellin yetişti:

— Zaie bensiz gitme! Zaie!

— Defol.

— Onu taşımakta sana yardım ederim.

Isaie bir tabanca çeker gibi dağcı değneğini kaldırdı:

— Dokunma ona!

Gölge, hava akımına kapılmış gibi kenara sıçradı.

— Defol! Defol! diye bağıırıyordu hâlâ Isaie.

Sonra boynunu uzatıp öne eğildi, yamaçtan aşağı inmeğe başladı. Raketler ağırlaşmıştı. Fırtına ince sivri buzları yüzüne çarptıkça cildi iğneleniyor, başı dönüyor, kulakları vınlıyordu. Adım başına değ-

neği ile karın kalınlığını ölçüyordu. Bu denli dikkat etmesine rağmen, zaman zaman, bedeninin ağırlığı altında buz tabakasının çöküp diz boyu çukura gömüldüğü de oluyordu. Boğazdan çıkarken büyücek bir kayayı işaret noktası olarak seçmişti. Kaya, tipiden çok zor görülüyordu şimdi. Bu kocaman sınır taşı kaçan, ak mermer tozları hâlinde ayrışan bir ülkede yerinde duran biricik şeydi. Yüzyıllar önce, yol göstermek için oraya dikilmişti sanki. Bir dostuna gider gibi gidiyordu ona. Birkaç kez, kayanın yanı başında olduğunu sandı; seraba aldanmıştı. Dokunacağından emin, elini uzatıyor, fakat o kap-kara kütle, bir sıçrayışta, yirmi metre öteye atlıyor, ince bir buz girdabında kayboluyordu.

— Dağ bizimle alay ediyor Madam, diye söyleniyordu. Âdetidir, kızmamalı.

Sonunda, buz ve karla işlemeli granitten bir anıt yükseliverdi önünde. Isaie sert taşa omuzunu dayayıp soluk aldı. Şakakları zonkluyor, yorgunluktan adaleleri titriyordu. Kaşkolü ile boynunun arasında buzdan bir halka teşekkül etmişti. Yüzü cam gibi parlıyor, kaşlarını kımıldatırken ya da ağzını açarken buzlar parça parça kırılıyordu.

— Zaie! Zaie!

Dağlar çağırıyordu adını.

— Görüyorsunuz ya Madam, evimde gibiyim, diye mırıldanıyordu. Korkulacak bir şey yok. Önümüzde iki saatlik bir yol kaldı. Geç olsun da güç olmasın.

Müşterisiyle konuşuyordu sanki:

— Kalkalım!

Engebesiz, hafif bir meyil, az ilerde, uğuldayan, kaynaşan donuk bir sis tabakası altında gözden kayboluyordu. Isaie bulunduğu yeri tâyin etti, gidilecek

yolu hesapladı. O eski kılavuzluk içgüdüğü şaşmıyordu hiç. «Önce tam kuzeyi takip etmeli; sonra doğuya sapmalı; yeniden kuzeye dönmeli.» Bütün gücüyle öne atıldı. Kar taneleri fırıl fırıl dönüyor. bir hücreye kapatır gibi dünyadan ayırıyordu onu. Isaie sisten mahpesini birlikte götürüyor, bulanık perdelerin ardındaki dekoru, kendi isteğine göre yaratıyordu. Gerisin geriye yürüyen işçiler, ayaklarının altına ak bir halı seriyorlardı. Acele etse boşluğa düşerdi. Eğlenceli şeydi bu. Kadının baş omzundan aşağı sarkıyordu. Bir inilti duyuyordu zaman zaman. Rüzgâr da cevap veriyordu kendi dilince. Isaie küçük bir kar tepeciğine çarparak diz üstü çöktü. Çöl ortasında secdeye kapanmış bir keşişi andırıyordu. Cesareti tükenmek üzereydi. Gözleri adamakıllı yaşarmıştı; dünya başına göçecek sandı. «Dikine inmeli. Buzula kadar sabretmeli. Ondan sonra... Tanrı yardım eder Bütün iradesini toplayıp ayağa kalktı.

—Bir şey değil Madam... Küçük bir duraklama... Tekrar hareket ediyoruz... Bir, iki...

Bir ayağını öbürünün önüne attı. Sert dolu taneleri yüzünü tırmaladı. Ağzı açıktı. Damagına soğuk bir para yapıştırıyorlardı. «İlerlemeli. Tükürmeli.» Tükürmeğe çalıştı. Tükürük yerine kan aktı dilinden. «Adını bilseydim, kolayca anlaşabilecektik. Hindistan'da isimler bizimkilerden farklı olmalı. Belki de Marcellin bilir.»

— Marcellin! diye bağırdı.

Sonra Marcellin'in yanında olmadığını hatırladı. «Evde kalmayı tercih etti. Yok yok, öldü o. Çoktan öldü.» Güldü. Bir robot gibi yürüyordu. Belden

aşağısı onun buyruğu altında değildi. Bacakları, bir başkasının bacaklarıydı. Uzun zaman sürdü bu hâl. Belki saatlerce, belki de birkaç dakika. Düzenli aralıklarla uzaktan gelen bir ses:

— Zaie! Zaie!... Bekle beni!... Acele etme!... diye haykırıyordu.

Ama Isaie, dağda Hintli kadınla yalnız olduğuna emindi. Evde, bir gün önce Kılavuzda gördüğü resimleri oyalanmak için hatırladı. Tapınaklar, saraylar, yere oturmuş tanrıçalar, kutsal filler, flüt sesiyle oynayan yılanlar Hepsi birer birer geçti gözünün önünden. Yamacın sağında solunda, kocaman sırtlar uzanıyordu. Bembeyaz inek ve öküz sürüleri otluyordu siste. Rüzgâr şakıyor, havada fosforlu cisimler titreşiyordu. Yüz mil ötede, sütunları kardan, tavanı buzdan bir anıt buğulanıyordu.

— Hindistan'da saraylar, filler, yılanlar nasıldır? Güneş nasıldır? Anlatırsınız Madam. Daha sonra tabii. Zamanımız olacak...

Bir silkinişle yükünü yukarı kaldırdı.

— Biraz daha sabredin Madam.

Bu sözleri söylediği sırada müthiş bir kasırğa ile sarsıldı. Dengeyi bulmak için dağcı değneğini kara sapladı. Ayakları dik, çenesi göğsüne yapışık, gözlerine inen perdeden kurtulmağa çalışıyordu. Fırtınanın sürüklediği koca evren, üstüne yıkılıyordu. Soluk soluğa idi. Topraktan sökülüp atılacağını, akıntıya uyarak, derin uçurumlara yuvarlanacağını sandı.

Birden bu delişmen dağdağayı yıldızlara özgü

bir sessizlik izledi. Ayağının altındaki dayanak noktası kaymış bir insan gibi boşlukta sallandı. Gözlerini tekrar açtığı zaman, kendini yüzükoyun karda buldu. Bir gevşeklik çökmüştü üzerine. Kımıldamak istemiyordu artık. Mutluydu. O tatlı beyazlığın ve soğuşun iliklerine dek işlemesine ses çıkarmıyordu. Rüzgâr deli deli esmeğe başladı yeniden. Yelkenleri tül den bir gemi gibi bir sis dalgası, sol tarafından kaydı gitti. Ardında bir başkası daha. Isaie dirsekleri üzerine doğruldu; değneğini eline aldı. Kargı mavimtırak, küçük bir çukur açmıştı karın içinde. Isaie tırnaklarıyla üst kısmı kaldırdı: Tamam, sert buz tabakası! Daha uzakta, görünen dünyanın bittiği yerdeki bu zümrüt renkli çatlak, büyük yarığın başlangıcı değil miydi?

— Buzul! diye bağırdı Isaie.

Bir ok gibi fırladı yerinden. Sırtındaki o cana yakın yük, şöyle bir gidip geldi.

— Madam! Kurtulduk Madam!

Bir gölge yaklaştı:

— Konyak şişesi sendeydi Zaie! Şişeyi bana ver!.. Gücüm kalmadı... Ölüyorum...

— Yaklaşma! diye kükredi Isaie.

— Bir damla konyak!...

Bir tahterevallinin üzerinde dengesini bulmağa çalışan bir insan gibi sallanıyordu. Tepeden tırnağa bembeyazdı. Yüzü buz kesmişti. Yuvalarından fırlamıştı gözleri. Ağızının kenarındaki bir yırtıktan kan sızıyordu.

— Merhamet et, Zaie!...

— Ben seni tanımıyorum.

— Marcellin'im ben.

— Hayır değilsin.

— Bir damla konyak ver!... Bir damla!...

— Hiç kalmadı. Hepsini içti o.

Gücünü yitiren adam, bir paçavra gibi yığıldı. Elleri uzatmış, hüngür hüngür ağlıyordu.

— Gidelim Madam, dedi İsaie.

Büyük yarığa doğru yürümeğe başladı. Değneğin ucundaki kancayla yeri yokluyordu. Görünüşte düz olan buzulun altında, üstü yumuşak bir tabaka ile kaplı birçok çatlak vardı. Karlar raketlerinin altında birikiyordu. Kasırgadan göremiyordu önünü. Bembeyaz bir tufan içinde hesaplı hesaplı yürüyordu. «Neredeyim şimdi? Hiç bir işaret yok. Her yer dümdüz. Belki kardan bir köprü üzerindeyim. Çökme bari! Değnek çok kolay giriyor. Tanrıya şükür katılaştı! Geçilebilir. Geçiliyor artık. Şimdi güneye vurmali.» Çevresindeki kar dalgaları, küçük çatlaklar, buz yığınları, kısaca herşey yapmacıktı. Kırık mermerler kargaşalığında labirentler açılyordu.

İsaie durdu, geldiği yolu hesaplamak için geriye baktı. Kara bir nokta, hemen arkasında, şerbetin içinde çırpınan bir sinek örneği siste çırpınıyordu. Bu inatçı, acayip hayat parçası, düşe kalka yaklaşıyordu. Biraz sonra, kollarıyla bacakları ve kafası göründü. Küçücük adam, çatlağın üst kenarında yürüyor:

— **Zaie!**... **Zaie!**... diye uluyordu. Buradandı değil mi? Söyle... Söyle... Bu yandan değil mi?...

Havada birden bir göğüs geçirmeyi, bir solunmayı andıran, ipekli bir kumaşın yırtılışı gibi hafif

bir gürültü oldu. Yumuşak kar çıkıntısı, bir pasta-
nın kenarı gibi kopmuştu. Dengesini yitiren küçük
adam, vahşî bir çığlık atarak tepe taklak uçuruma
yuvarlandı. O kadar hızlı olmuştu ki bu, İsaie bir
an gözlerine inanamadı. O pek alıştığı iniltiyi bir kez
daha işitir gibi oldu:

— Zaie!... Zaie!... İmdat!...

Fakat hayır, rüzgâr konuşuyordu böyle. Kimi
vakit öfkeli, kimi vakit yalvaran sesler, kayalardan
kayalara yankılanıyordu. Herşey tam bir sessizliğe
ve hareketsizliğe gömülmüştü. Kütlelerin dengesinde
bir değişiklik yoktu. Yoluna devam etti İsaie.

Buzulu geçtikten sonra yol kolaylaşıyordu. Morrenden ayrılan daracık patika, üstü kalın, fakat yumuşak bir kar tabakasıyla örtülü kaya çöküntüleri arasında kıvrılarak ilerliyordu. Yer yer kabarık örtüleriyle bir yatakhane, alacakaranlıkta göz alabilirdiğine uzanıyordu. Gittikçe artan bir karanlık, şekilleri değiştiriyor, engelleri yutuyor, son beyazlık parıltılarını söndürüyordu. Rüzgâr dinmişti. Gece yaklaşıyordu. Yorgunluktan büyülenmiş bir halde yürüyordu Isaie. Göğsünün üzerinde tortop olmuş, akıllı uslu, sessiz sessiz duran kadını ısıtmak için kucağına almıştı. Başını eğse, kürkler içinde sarılı yüzün bir kısmını görebilirdi. Kadının güveni vardı ona. Dağda koşamıyan zayıf bir kuzu gibi teslim oluvermişti. Isaie bütün koyunlarını ahıra kapattığını sanıyordu. Onlardan biri dağda kaybolmuş da onu aramağa çıkmıştı sanki. Ağıla getiriyordu şimdi. Basit bir işti bu.

— Birazdan varacağız... Ev sıcaktır... Ateşi yakarım... Kapıyı kapatırım... Bizi bekliyor Mounette...

Ağır aksak yürüyordu. Attığı her adım, kulaklarında bir tokmak gibi çınliyordu. Artık soğuğu duymuyordu bile. Elleriyle ayakları kuvvetten kesilmiş, yüzü bir deri bir kemik, yükünü düşürmemeye dikkat ederek dosdoğru yürüyordu. «Yapağısı ne de güzel bir kuzu! Ama yok, o bir kuzu değil, bir

Hintli. Bir kuzu kadar hafif Hintli bir kadın.»

—Sizi kuzu sanmıştım da, dedi.

Güçlkle konuşuyordu. Dili kaskatıydı.

— Sizi kuzu sanmıştım. Fakat yanılmışım. Yur-dumu göstereceğim size. Hoşunuza gidecek aramız-da yaşamak. Burada, Hindistan'daki gibi filler yok tabii. Ama bizim de dağ keçilerimiz var, yaban ho-rozlarımız, ala kargalarımız var... Bir gün Marcel-lin bir yaban horozu öldürmüştü. Marcellin'i tanı-mıyorsunuz, değil mi? Kardeşimdi; kardeşten de fazla, dostumdu. Onu şu ellerimle ben dünyaya ge-tirdim. Büyüttüm, yetiştirdim. Sonra öldü. Şimdi yalnız yaşıyorum, Kart Bekârlar mahallesinde. Siz, siz Calcutta'da oturuyordunuz... Calcutta! Calcut-ta! Saraylar Filler... Yılan oynatıcılar...

Sendeledi; gözleri yaşlı, durdu. İlerliyemiyordu, derman kalmamıştı bacaklarında. Gölgeler gökten yere inmiş, uzanıp gidiyordu. Unutmak. Herşeyi unutarak uyumak. Rüzgârın kucaklıyarak götürdü-ğü kül renkli sislere doğru baktı. Birden çok uzak-larda, bir ışık görür gibi oldu. Vâdi, küçücük evler.. Umut vermek için kadını göğsüne bastırdı. Kuvvetli kollarının sıcaklığında tortop olmuş bu değerli var-lığa, yüzünü yaklaştırdı. Kadının kulağı, üzerine kar serpiştirilmiş iki saç demetinin arasında bir sedef gibi parlıyordu.

— Madam, dedi, evimize yaklaşıyoruz.

Gergin dudakları, yarı kapalı gözleriyle kendi-sine gülümsediğini sandı. Evet, soluk almıyordu ama ona gülümsediği belliydi. İçi içine sığmıyordu se-vinçten. Ruhu şenlik yapıyordu. Başu dik, omuzları ilerde, adını bilmediği bu hareketsiz et kitlesini göğ-sünde tutarak yürümeğe başladı yeniden.

Arazi birbirinden farklı sahanlıklar halinde uzanıyordu.

İsaie inip çıkıyor, düz gidiyor, yine iniyor, süt kabarcığına benzeyen yuvarlak bir tepenin çevresinden dolaşıp ay renginde bir tarlanın içinden geçiyor, kireçli taşların arasında kayboluyor, insanlar ülkesine her an, biraz daña yaklaşıyordu. Köyün ışıkları görülmez olmuştu. Gökyüzü kapkaraydı. Yüzünü bıçak gibi kesiyordu rüzgâr. Dizlerini güçlkle büküyor, adım başında düşüyordu. Yürüyor denemezdi. Bu taş ve buz ülkesinde, bu madenler dünyasında, hiç bir şey yaşamıyordu. Sonra, sünger iskeletleri örneği, şurada burada, tek tük cılız çalılar ortaya çıktı. Zifiri karanlıkta bir çağlayanın uğultusu işitildi. Kar yumuşamıştı. Ağarmış birkaç karaçam dikildi karşısına. Kimi vakit ak yükünü atmış bir dal, bir yay gibi kalkıyor, uyuşukluğundan silkinmek istercesine uzun uzun sallanıyordu. İsaie raketlerini çıkardı. Ormanı geçtikten sonra solgun ışıklarıyla köy görüldü. İsaie, ana caddeye kavuşanı değil de, doğruca kiliseye. oradan da Kart Bekârlar mahallesine çıkan patikayı seçti. Ay, bulutların arasından çıkmıştı. Çan kulesi ak takkesini kulaklarına dek çekmişti. Yolunu bu kuleye göre ayarlayan İsaie, o bitkin, dermansız bacaklarıyla en küçük bir çıkıntıya sürçe sürçe yamaçtan aşağı iniyor, dirseği üzerindeki kadının başı oraya oraya sallanıyordu. Soluk soluğa:

— İşte! İşte! Geliyoruz! dedi İsaie. Bak burası kilise... Biraz daha ilerisi mezarlık... Bütün akrabalarım orada yatar... Marcellin de. Ben de ayırdım yerimi...

Yokuşun dibinde soluk almak için durdu. Yağlı kâğıt gibi sarı ışıklı pencereleri, ak damlarıyla kö-

yün evleri yan yana uyuyordu. Kıvrım kıvrım dumanlar çıkıyordu göğe. Bir çan sesi duyuldu. Maire Lavalloud'nun köpeği acı acı, kızgın kızgın havladı. Isaie yanlıgısı yüzüne vurulmuş bir insan gibi geriye sıçradı. Bütün bu bilge evlere sırtını dönüp topallaya topallaya Kart Bekârlar mahallesinin yolunu tuttu.

— Şurda oturuyorum... Şimdi göreceksiniz...

Kalın kar tabakası altında bel vermiş kapkara harap evler... Rüzgârın saldırdığı acayip gedikler... Evlerin gölgeleri düşüyordu yola. Isaie Hintli kadını görünmez bir düşmana karşı savunurcasına kollarında sıktı. Alışageldiği bu yerlere döner dönmez içinde nedenini kestiremediği bir sıkıntı, bir huzursuzluk duydu. Çevresinde, yeryüzü insanlarını buldu bir anda. Hintli kadınla tek başına değildi artık. Başkalarının kem gözünden sakınmalıydı.

— Acele girelim, dedi. Kimse bizi görmesin.

Kapının önüne kar birikmişti. Ayaklarıyla temizleyip kanadı itti. Burnuna bir is, bir yoğurt kokusu geldi. Büyük, karanlık salona girdi. Çalar saatin tiktaklarını işitti.

— Burası benim evim Madam, dedi.

Onu sırt üstü yatağa yatırıp üzerinden kürk mantoları çıkardı. Sonra gaz lâmbasını yaktı. Kadın, yırtık ve lekeli beyaz gömleğinin içinde rahata kavuşmaktan memnun görünüyordu. Mor renkli tüllü omuzlarına yapışmıştı. Gümüş bilezikleri pırıl pırıl parlıyordu. Belinde altın yaldızlı bir kemer vardı. Isaie, ürkek bir hayranlıkla seyrediyordu Hintli kadını.

— Geleceğinizi bilseydim, odayı iyice derler toplardım, dedi.

Bu kadar yorgunluktan sonra, bu dört duvar arasında nasıl böyle sapsağlam bulunduğuna şaşıtı. Karnı gurulduyordu. Yükten kurtulan elleri peltleşmiş, anlamını yitirmişti. İnce buz tabakası eriyip sevinç gözyaşlarına karışmış, yüzünden aşağı akıyordu. Mukavvadanmış gibi çatır çatır çatırdayan kukuletasını, kolçaklarıyla eldivenlerini çıkardı. Elbiseleri buram buram tütüyordu. Yatağın üstünde İsa'nın kırmızı çerçeveli resmi asılıydı. Isaie haç çıkarıp mırıldandı:

— Şükürler olsun Tanrım, sonuna dek gözettin beni.

Kadın ne kımıldıyor, ne de inliyordu. Yüzü mum gibi sapsarıydı. Saçlarına gecenin karanlığı sinmişti. Küçük altın halka, eski yerinde, burnun incecik sol kanadında asılı idi. Ruhu hangi yaradan uçup gitmişti; belli değildi.

Isaie Hintlinin öldüğünü biliyordu. Ama önemi yoktu bunun. Ona göre, kimseye benzemeyen bambaşka bir yaratıktı o. Düşle gerçeğin ürünüydü. Bu nedenle de evinde, yanı başında bulunması için soluk alması, konuşması, kısaca yaşaması şart değildi. Böylesi iyiydi. Isaie memnundu.

— Şimdi ateş yakıp güzel bir çorba pişireceğim, diye fısıldadı. Peynir de getiririm. Peynirimi bir tatsanız! Dağ kokar...

Tahta perdenin arkasında koyunlar meliyor, tepiniyordu.

— Özür dilerim Madam, dedi. Gidip hayvanlara bakayım. Daha süt de sağacağım. Zavallılar o koca memeleriyle kimbilir nasıl acı çekiyorlardır!

Ahıra gitti. Dişi koyunlar onu bekliyordu. Eliyle onları okşadı, sularını değiştirdi, yemlikteki otu tazeledi. Sonra çömelip keçileri sağmağa başladı.

— Biliyorsunuz evde misafirimiz var, diyordu. Hindistan'dan gelen bir hanım...

Koyuncuklar çevresini sarmış, kuru ot yiyor, dikkatli dikkatli onu dinliyordu. Isaie hayvanların mâsum bakışlarını, dinlendirici kokularıyla sıcaklıklarını içinde duyuyordu.

— Onun kara saçları, gümüş bilezikleri, burnunda altın halkası var... Güzel bir kadın... Yurdunda filler varmış, oynayan yılanlar varmış...

Mounette kısa tüylü, ince ve uzun burnunu Isaie'nin omuzuna sürmeğe geldi.

— Seni anlattım ona Mounette... Öbürlerinden de sözettim...

Tatlı bir meleme karşılık verdi sözlerine. Hayvanlar onu çok güzel anlıyorlardı. Gülmeğe başladı:

— Kimin aklına gelirdi bu?... Sabredin biraz...

Bir bakayım hele ne yapıyor... Onu yalnız bırakmak istemem...

Odaya girdi. Bir iskemle çekerek Hintli kadının önünde oturdu. Başını iki elinin arasında, dirsekleri dizlerinin üzerinde, onun uyanmasını sessizce bekliyordu. Başını ağırılıyor, uyku gözlerinden akıyordu. Meçhul kadının bedeninde hafif bir ürperti sezer gibi oluyordu zaman zaman. Giysileri kabarıyor, yüzüne bir canlılık geliyordu. Isaie bileğiyle gözlerini oğuşturuyor, yeniden bakıyor, yanıldığını anlıyarak gülüyor:

— Siz rahatınıza bakın Madam, diyordu. Daha vakit var

Poyraz, kapının arkasında ısıklık çalıyordu. Çatır çatır çatırdıyordu mertekler. Karlı gece, camları buz tutmuş pencerelere yükleniyordu. Biraz sonra ahırın kapısını açık bulan koyunlar, birbiri peşi sıra eve daldı. Eşyaları koklayıp duvarları yalayarak, birbirlerine güven veren titrek sesleriyle meleyerek, tıpış tıpış yürüyorlardı. Işık onlara kılavuzluk ediyordu. Efendilerinin kokusunu tanıyıp yatağın çevresini sarıverdiler. Odayı bir kaynaşmadır aldı. Hintli kadın, soluk ve sık bir yapağı bulutu üstünde yüzüyor gibiydi. Isaie hayvanların sırtlarını okşuyordu:

— Aman gürültü etmeyin... Görüyorsunuz ya, uyuyor...

MONAKO EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Henri Troyat'ın «Yaslı Kar» adlı romanı Monako Edebiyat Ödülünü kazanmış ve filmi yapılarak başrolde Spencer Tracy oynamıştı. Fransa'da altıncı baskısı yapılan eseri Orhan Gürsel'in Türkçesiyle sunuyorumuz.

Fiatı 5 lira